

Dwingend vergroenen?

Onderzoek naar de toepassing van het richtgetal van 75m² groen per woning uit de Nota Ruimte en de relatie met de kwaliteit van het groen in de stad

Foto kapt: Den Haag (www.skyscrapercity.com)

Dwingend vergroenen?

Onderzoek naar de toepassing van het richtgetal van 75m² groen per woning uit de Nota Ruimte en de relatie met de kwaliteit van het groen in de stad

Debbie Nuijten
820726-611-120

Afstudeerscriptie Sociaal-Ruimtelijke Analyse
SAL-80436

Februari 2008

Begeleider:

Dr. H.J. de Haan

Voorwoord

Voor mijn afstudeeronderzoek ben ik op zoek gegaan naar een onderwerp wat zowel mijn persoonlijke interesse als maatschappelijke relevantie had. Het leek mij erg inspirerend en stimulerend om dit onderzoek in de praktijk bij een instantie uit te voeren. Vandaar dat ik diverse onderzoeksbureaus, gemeenten, provincies en ministeries benaderd heb met de vraag of er een mogelijkheid was om bij hen invulling te geven aan mijn afstudeeronderzoek. Uiteindelijk ben ik bij het Ministerie van VROM terechtgekomen waar de vraag bestond wat er gedaan moest worden met het richtgetal van 75m² groen per woning, dat als groenbehoefte in de stad is aangegeven in de Nota Ruimte. Moet dit een dwingende groennorm worden of niet? Om een antwoord te kunnen geven op deze vraag heb ik mij toegelegd op een onderzoek naar de toepassing van dit richtgetal en de relatie met de kwaliteit van het groen in de stad. Ten eerste moet het richtgetal leiden tot meer en beter groen, waar het richtgetal voor bedoeld is. Ten tweede moeten gemeenten het richtgetal toe willen passen en ermee overweg kunnen.

Tijdens mijn onderzoek kwam in diverse vakbladen een discussie rond deze 'groennorm' naar voren, wat mij extra stimuleerde om dit onderzoek tot een goed einde te brengen. Vanuit verschillende hoeken werd ook enthousiast gereageerd op mijn initiatief tot dit onderzoek. Zo is er door diverse gemeenten, het Ministerie van LNV, het Milieu- en Natuurplanbureau, Staatsbosbeheer en diverse collega's bij het Ministerie van VROM interesse getoond voor de uitkomsten van mijn onderzoek.

Ik wil een aantal personen in het bijzonder bedanken voor hun bijdrage aan het resultaat wat hier nu voor u ligt. Ten eerste dank aan mijn begeleiders: Henk de Haan vanuit Wageningen Universiteit en Researchcentrum en Rudy Umland vanuit het Ministerie van VROM. Jullie hebben mij gestimuleerd en mij met jullie adviezen de goede richting in gestuurd. Ten tweede wil ik graag de beleidsmedewerkers van de 32 gemeenten bedanken die voor mij de enquête hebben ingevuld. Het verheugde mij dat alle gevraagde gemeenten hun medewerking hieraan hebben verleend, zodat ik een compleet en waardevol overzicht heb gekregen. Ook de overige personen bij wie ik tijdens mijn onderzoek informatie heb ingewonnen bedank ik bij deze. Mijn collega's bij VROM wil ik graag bedanken voor de prettige en leerzame tijd die ik met hen heb beleefd. In het bijzonder bedank ik Eric Hüner, die mij veel expertise op het gebied van groen heeft bijgebracht en ervoor heeft gezorgd dat ik door de bomen het bos nog kon zien. Tenslotte spreek ik mijn hartelijke dank uit aan Eugène Witjes, clustermanager Water en Groene Ruimte bij VROM, die mij de kans heeft geboden om naast mijn afstudeeronderzoek relevante werkervaring op te doen bij dit ministerie. Hij heeft ervoor gezorgd dat ik reeds vanaf mei 2007 parttime werkzaam ben op diverse groene onderwerpen en vanaf januari ook mijn kennis op het gebied van klimaat zal vergroten. Natuurlijk is de steun van mijn familie en vrienden en het begrip voor het telkens weer uitstellen van mijn afstuderen ook van wezenlijk belang geweest. Bedankt!

Voor mij is de periode van mijn afstudeeronderzoek een zeer waardevolle tijd geweest. Ik heb veel nieuwe kennis en ervaringen opgedaan en deze kunnen delen met anderen. Ik hoop dan ook van harte dat het resultaat van mijn werk voor meerdere mensen een waardevolle aanvulling is op hun kennis en bij zal dragen aan meer en beter groen in de stad.

Inhoud

Voorwoord	1
Inhoud	3
Samenvatting	5
Hoofdstuk 1 - Het onderzoek	7
1.1 Inleiding	7
1.2 Groen in de stad	7
1.3 Probleemverkenning	7
1.4 Onderzoeksdoel en onderzoeksvragen	11
1.5 Onderzoeksmethode	12
1.6 Opzet van het verslag	14
Hoofdstuk 2 - De betekenis van groen	17
2.1 Inleiding	17
2.2 Leefbaarheid	17
2.3 Gezondheid	18
2.4 Natuur/Milieu	20
2.5 Economie	22
2.6 Baten van groen	23
2.7 Het belang van groen onderstreept	24
2.8 Conclusie	26
Hoofdstuk 3 - Het richtgetal uit de Nota Ruimte	27
3.1 Inleiding	27
3.2 Groen in de stedenbouw	27
3.3 Achtergrond van het richtgetal	28
3.4 Kanttekeningen bij het richtgetal	29
3.5 Conclusie	34
Hoofdstuk 4 - Groen in de G31-gemeenten en de gemeente Almere	35
4.1 Inleiding	35
4.2 Resultaten enquête	35
4.3 Groennormen 2002-2007 in tien steden	60
4.4 Conclusie	61

<u>Hoofdstuk 5 - Visie experts ten opzichte van groennormen</u>	<u>65</u>
5.1 Inleiding	65
5.2 Visie ten opzichte van groennormen in 2001	65
5.3 Visie ten opzichte van groennormen in 2007	66
5.4 Conclusie	68
<u>Hoofdstuk 6 - Kwantiteit en kwaliteit van groen in de stad in de praktijk</u>	<u>69</u>
6.1 Inleiding	69
6.2 Toepassing richtgetal in relatie tot hoeveelheid groen	69
6.3 Toepassing richtgetal in relatie tot waardering groen	72
6.4 Hoeveelheid groen in relatie tot waardering groen	73
6.5 Conclusie	74
<u>Hoofdstuk 7 - Conclusie</u>	<u>77</u>
<u>Hoofdstuk 8 - Discussie</u>	<u>81</u>
<u>Bibliografie</u>	<u>85</u>
<u>Bijlage 1: Oppervlakten groen per woning in de G30-gemeenten</u>	<u>91</u>
<u>Bijlage 2: Groen in de G31-gemeenten en de gemeente Almere</u>	<u>93</u>
<u>Bijlage 3: Waardering buurtgroen per G31-gemeente (% (zeer) tevreden)</u>	<u>101</u>
<u>Bijlage 4: Hoeveelheid en tevredenheid met groen in de stad</u>	<u>103</u>
<u>Bijlage 5: Instrumentenkoffer Rijk</u>	<u>105</u>
<u>Bijlage 6: Publicaties</u>	<u>107</u>

Samenvatting

De aanwezigheid van groen is van belang voor de leefbaarheid, gezondheid, natuur/milieu en economie. Ondanks dat het belang van groen door de overheid steeds vaker onderstreept wordt, blijft de realisatie van groen nog steeds achter bij die van rood en raken rood en groen uit balans. Om het tij te keren is in de Nota Ruimte de behoefte aan groen in de stad gekwantificeerd in de vorm van een richtgetal van 75m² groen per woning. In dit rapport is onderzoek gedaan naar de praktische toepasbaarheid van dit richtgetal en de relatie met de kwaliteit van het groen in de stad. Hiervoor is eerst de achtergrond van het richtgetal geïnventariseerd, waarna onder gemeenten, experts en studies onderzoek is verricht naar de toepasbaarheid en de relatie met kwaliteit van het richtgetal.

Uit de inventarisatie van de achtergrond van het richtgetal blijkt er in de praktijk veel onduidelijkheid te bestaan over de manier waarop het richtgetal toegepast dient te worden. Verschillende opvattingen over typen groen die meetellen in de oppervlakte, grenzen van de stad en de berekeningswijze leiden tot verschillen in datasets van de gemiddelde oppervlakte groen per woning.

Uit het onderzoek onder gemeenten, waarin een enquête is afgenomen onder de G31-gemeenten en de gemeente Almere blijken deze verschillende opvattingen te hebben over wat zij onder groen in de stad verstaan. De gemeenten hebben veel ambities op het gebied van groen in de stad, die vaak worden vastgelegd in specifiek groenbeleid. Hierin is de kwaliteit van het groen in de stad van groot belang, voor de kwantiteit blijkt weinig aandacht te zijn. Gemeenten besteden vooral aandacht aan structuren (plekken en verbindingen), bereikbaarheid, toegankelijkheid, bewonerswensen, beleving, bruikbaarheid en beheer en onderhoud van het groen in de stad. Bij de realisatie van de groenambities lopen gemeenten vooral tegen problemen aan wat betreft financiering, de concurrentiepositie van groen, ruimtegebrek en het beheer en onderhoud van het groen. Van de 32 gemeenten blijken er 13 het richtgetal uit de Nota Ruimte te hanteren. Hierbij tellen de gemeenten verschillende typen groen mee, die meestal niet overeen komen met de typen groen die zij onder groen in de stad beschouwen. Bij de toepassing van het richtgetal blijken gemeenten diverse moeilijkheden te ondervinden. Tevens wordt de kwaliteit van het groen in de stad vaak belangrijker gevonden dan de kwantiteit.

Uit het onderzoek onder experts (groenbetrokkenen), waarin zij gevraagd zijn naar hun houding ten opzichte van groennormen, blijkt dat weinig partijen direct voorstander zijn van toepassing van kwantitatieve groennormen. Wel wordt een oppervlaktenorm voor groen als bruikbaar uitgangspunt beschouwd om ruimte te claimen voor groen. De inhoud van zo'n groennorm moet echter wel duidelijk zijn en de norm moet niet op een rigide manier toegepast worden, maar ruimte bieden voor flexibiliteit en creativiteit. Per situatie moeten door de betrokken partijen afspraken gemaakt worden over de exacte situering en inrichting van het groen om een zo hoog mogelijke kwaliteit te realiseren. De kwaliteit van het groen wordt belangrijk gevonden, daarom moet niet alleen aandacht besteed worden aan de aanplant van groen, maar ook aan de inrichting en het onderhoud.

Uit het onderzoek onder studies, waarin de resultaten van diverse onderzoeken aan elkaar zijn gekoppeld blijkt het hanteren van het richtgetal van 75m² groen per woning niet te leiden tot meer en beter groen in de stad, wat het beoogde doel van dit richtgetal is. Tevens blijkt er geen direct verband te bestaan tussen de hoeveelheid groen en de waardering van het groen. In steden met een grotere gemiddelde oppervlakte groen per woning zijn de bewoners niet per definitie meer tevreden met dit groen.

Het richtgetal van 75m² groen per woning uit de Nota Ruimte is niet praktisch toepasbaar en heeft onvoldoende relatie met de kwaliteit van het groen in de stad om te komen tot een betere balans tussen rood en groen. Het advies aan het Ministerie van VROM is dan ook om dit richtgetal niet als dwingende groennorm op te leggen. Gemeenten blijken behoeften te hebben aan ondersteuning, stimulering en samenwerking op het gebied van groen in de stad. De rijksoverheid maakt op dit moment gebruik van enkele mogelijkheden hiertoe, maar de kansen worden nog onvoldoende benut. Vooral aan de stimulering en samenwerking dient meer aandacht besteed te worden om meer en beter groen in de stad te realiseren.

Hoofdstuk 1 - Het onderzoek

1.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal ingegaan worden op de achtergrond van het probleem wat heeft geleid tot dit onderzoek. Tevens zal de manier waarop het onderzoek wordt aangepakt uiteengezet worden. De laatste paragraaf bevat een leeswijzer voor het rapport.

1.2 Groen in de stad

Groen is een belangrijk, maar ook een lastig maatschappelijk thema. Al jaren zijn er tal van vragen en discussies over het nut en de financiering van groen, over de definiëring en over de benodigde kwantiteit en kwaliteit. Dit geldt zowel voor het openbaar groen in de stad als het groen om de stad.

Recente onderzoeken tonen aan dat groene kwaliteit van de (openbare) ruimte relevant is voor de leefbaarheid, gezondheid van de mens, economie en natuur. Uit de nationale VROM-enquête blijkt dat veel Nederlanders groen in de buurt belangrijk vinden: het is één van de onderwerpen die het meest in hun persoonlijke top 5 van 77 VROM-beleidsonderwerpen voor komt (Ministerie van VROM 2005). Vooral de laatste jaren is het groen in en om de stad echter onder druk komen te staan. De Raad voor het Landelijk Gebied heeft recentelijk nog benadrukt dat de groene kwaliteit van de openbare ruimte tekort schiet (RLG 2005). Het kabinet wil daarom een impuls geven aan de realisering en kwaliteitsverbetering van het groen in en om de stad, de versterking van het landschap en de verbetering van de openbare toegankelijkheid van het landelijk gebied (Ministerie van LNV 2003; Ministerie van VROM et al. 2006).

Om een realisering en kwaliteitsverbetering van het groen in de stad te bewerkstelligen is enkele jaren geleden een 'groennorm' opgesteld. In de Nota Ruimte (Ministerie van VROM et al. 2006) wordt de vraag naar groen in de stad gekwantificeerd in de vorm van een richtgetal van 75m² per woning. Dit getal is gebaseerd op eerdere groennormen en kengetallen en geeft een indicatie van de behoefte aan groen in de stad. Het is dus geen wettelijk ingestelde norm, wat de term 'groennorm' wel doet suggereren. Het Rijk kan gemeenten niet afrekenen op het areaal groen. Binnen het Rijk bestaat echter onder meer de vraag of dit richtgetal als wettelijke groennorm geïntroduceerd zou moeten worden.

1.3 Probleemverkenning

Door de voortdurende bevolkingsgroei vindt er steeds meer stedelijke ontwikkeling plaats. De realisatie van groen loopt hierbij vaak achter bij die van rood. Met name de laatste jaren heeft, door het 'compactestadbeleid', de groei geleid tot verdichting van het stedelijk gebied. Het gevolg van dit beleid is dat groen, zoals sportterreinen, wijk- en buurtgroen en volkstuinten, vaak is verdwenen of naar de rand van de stad is verplaatst.

Het Rijk vindt aanbod en toegankelijkheid van voldoende ‘rode’ en ‘groen/blauwe’ ontspanningsmogelijkheden belangrijk voor de leefbaarheid, het welzijn en de gezondheid van de stadsbewoners, de kwaliteit van steden en dorpen en voor de economische concurrentiepositie. Daarom stelt het Rijk zich tot doel dat de ontwikkeling van rood en groen meer in balans komt (Ministerie van VROM et al. 2006; RPB, MNP 2006).

In onderstaande tekst, die in de Nota Ruimte is aangemerkt als planologische kernbeslissing (pkb)¹, wordt verder ingegaan op deze balans.

“In de planning van provincies en gemeenten zal niet alleen ruimte voor ‘rode’ functies moeten worden gevonden, maar ook voor op loop- en fietsafstand liggende en daarmee goed vanuit de stad bereikbare ‘groene en blauwe’ functies zoals parken, groengebieden, sportterreinen, volkstuinen en andere ‘groene’ en ‘blauwe’ recreatie- en sportmogelijkheden in en om de stad. Het gaat hierbij zowel om het handhaven en opwaarderen van bestaande als om het realiseren van nieuwe ‘groene’ en ‘blauwe’ functies. Dit betekent bijvoorbeeld dat gemeenten volkstuinen en -complexen zoveel mogelijk moeten ontzien bij stedelijke herstructurering en aanleg van nieuwe stimuleren. In de ruimtelijke plannen van provincies en gemeenten wordt de balans tussen bebouwing en groen en blauw integraal meegenomen. De kwaliteit van de stedelijke en regionale groenstructuur wordt behouden en znodig vergroot, waarbij het groen in en om de stad in samenhang met herstructurering, transformatie en nieuwe uitleg wordt ontwikkeld. De gemeenten geven aan welke mate van intensivering van bebouwing nagestreefd wordt, zonder dat dit ten koste gaat van het oppervlakte groen in het bebouwde gebied, en waar verdichting en verdunning mogelijk is. Over de verdeling van de opgaven voor wat betreft groen en blauw en zorgvuldig ruimtegebruik kunnen gemeenten in regionaal verband nadere ruimtelijke afspraken maken. Bij de inzet van rijksmiddelen ter verbetering van de stedelijke en regionale groenstructuur wordt prioriteit gegeven aan inzet in de nationale stedelijke netwerken waar sprake is van een achterstand in mogelijkheden voor dagrecreatie.” (Ministerie van VROM et al. 2006, p.87)

Het Rijk constateert in de Nota Ruimte dat ook op nieuwe uitleglocaties het groen regelmatig sluitpost van de begroting is. In de praktijk blijkt circa 75 vierkante meter groen per woning een goed richtgetal te zijn om aan de behoefte van groen in de stad te voldoen. Het Rijk rekent erop dat gemeenten dit richtgetal hanteren wanneer nieuwe uitleglocaties opgezet worden. Hierbij wordt echter niet aangegeven om welke typen groen (en blauw?) het gaat, wat de afstand tot het groen mag zijn en hoe de oppervlakte berekend moet worden.

In het Balansboek rood-groen (Ministeries van LNV en VROM 2003) worden voorbeelden gegeven hoe rood en groen beter in balans komen. Een goede balans tussen rood en groen heeft niet alleen betrekking op de oppervlakte aan groen, maar ook op de kwaliteit en bereikbaarheid en is afhankelijk van lokale behoeften en omstandigheden, zoals de ligging van de stad, de bevolkingssamenstelling en de mate van drukte en stedelijkheid (Ministerie van VROM et al. 2006). Balans is dus maatwerk, waar een generieke norm niet bij past. Wil men openbaar groen realiseren van goede kwaliteit, dan dient de bevolking gebruik te kunnen maken van dit groen. Gebruik maken van groen betekent: er naar kijken, het als decor benutten, zich er in verplaatsen, er in spelen en recreëren (Ministeries van LNV en VROM 2003). Volgens Bezemer en Bervaes (2004) is de betekenis van het stedelijk groen voor recreatief gebruik en beleving afhankelijk van de hoeveelheid, de bereikbaarheid, de bruikbaarheid en de beleefbaarheid van het groen. Van deze aspecten is enkel de hoeveelheid terug te vinden in het richtgetal uit de Nota Ruimte.

¹ De pkb is een globale schets van de inrichting van de ruimte door het rijk en is indicatief van karakter. Dit betekent dat lagere overheden er bij het vaststellen of herzien van hun plannen rekening mee moeten houden.

Sinds de jaren '60 zijn er verschillende groennormen en kengetallen voor stedelijk groen ontwikkeld, zowel uit de 'groene hoek' (recreatie en natuur) als uit de 'rode hoek' (volkshuisvesting). In 2001 zijn deze getallen in opdracht van het Ministerie van LNV door de Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum op een rij gezet en met elkaar vergeleken (Van Middelkoop, Bruls & Van Golen 2001). Hieruit blijkt dat deze op diverse onderdelen van elkaar verschillen, zoals de ruimtelijke schaal (van blok tot stad en buitengebied) en de eenheid (per persoon/per woning). Ook zijn de normen niet allemaal even gedetailleerd uitgewerkt. Hierbij geldt in principe dat niet gedetailleerde normen per definitie slechter zijn, doordat aan deze normen diverse invullingen kunnen worden gegeven en de naleving daardoor niet consequent te controleren is. De meeste van deze normen zijn kwantitatief van aard, bij enkele ligt er een kwalitatieve beredenering aan ten grondslag. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de groennorm van Bervaes uit 1996. Hierin staat de structuur van het groen, die gebaseerd is op het recreatiegedrag van mensen, voorop. Uitgaande van een groenmodel met groene plekken en tussenliggende groene routes komt Bervaes op een oppervlakte van 90m² groen per woning in en om de stad.

Er zijn dus in de loop der tijd diverse groennormen opgesteld en naar aanleiding van deze normen zijn er 'verbeterde' normen ontwikkeld. De werking van de normen in de praktijk is echter nooit onderzocht. In 2002 is er door Alterra, in opdracht van het Ministerie van LNV, een onderzoek verricht onder 10 grote steden (Amsterdam, Breda, Den Haag, Enschede, 's-Hertogenbosch, Leiden, Lelystad, Nijmegen, Rotterdam en Utrecht) om te bekijken in hoeverre deze steden voldoen aan het richtgetal van 75m² groen per woning, waarbij ook bekeken is of dit richtgetal door de steden gehanteerd wordt in het beleid (Bezemer et al. 2002). Van deze steden bleek slechts één stad (Enschede) dit richtgetal ook daadwerkelijk te hanteren, maar de bepaalde oppervlakte aan groen nog niet te halen. Bovendien bleek uit een beperkte kwalitatieve analyse in dit onderzoek dat het niet halen van het richtgetal in sommige steden toch een goede groenstructuur (toegankelijk en bereikbaar) kan opleveren en het behalen van de kwantiteit niet in alle gevallen een kwalitatief goede structuur betekent.

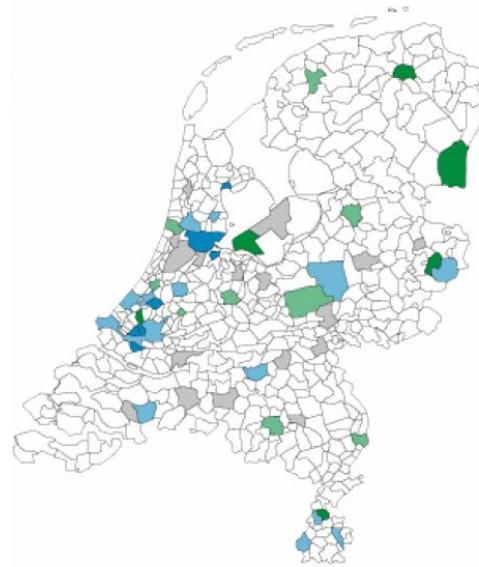
In de Monitor Nota Ruimte (RPB & MNP 2006) hebben het Ruimtelijk Planbureau en het Milieu- en Natuurplanbureau de feitelijke ruimtelijke ontwikkelingen onderzocht in het licht van de in de Nota Ruimte omschreven doelen. Voor het onderdeel groen in de stad zijn twee indicatoren onderzocht: de hoeveelheid groen (parken, plantsoenen, bossen, natuurgebieden en dagrecreatieve terreinen) per woning voor de totale woningvoorraad voor de vijftig grootste gemeenten van Nederland en de hoeveelheid groen per woning voor de woningen in nieuwbouwwijken. Uit de monitor blijkt dat er in bijna tweederde van de vijftig gemeenten minder dan 75m² groen per woning te vinden is binnen 500 meter van de woning (figuur 1.1). Een groot aantal van deze gemeenten ligt in het westen van het land. In ruim 35% van de vijftig gemeenten is de beschikbare hoeveelheid groen per woning tussen 1996 en 2000 afgenomen (figuur 1.2). In twaalf gemeenten is de afname meer dan 5%. In de nieuwbouwwijken blijkt de beschikbare hoeveelheid groen per woning in bijna tweederde van de gemeenten meer dan 75m² te bedragen, 18 van de 50 gemeenten halen het richtgetal niet (figuur 1.3). Gemeenten in de Randstad scoren vaak slecht, die in Noord-Brabant en Oost-Nederland vaak goed. De Nota Ruimte stelt dat de hoeveelheid groen niet mag afnemen en stelt een richtgetal van 75m² groen per woning in nieuwbouwwijken. De recente ontwikkelingen sluiten dus niet aan bij de doelen uit de Nota Ruimte.

Per woning in 2000

0-50 m ²
51-75 m ²
76-100 m ²
101-150 m ²
> 150 m ²

Figuur 1.1 Beschikbaarheid van openbaar groen binnen 500 meter van de woning in de vijftig grootste gemeenten van Nederland in 2000 (RPB & MNP 2006)

Verandering 1996-2000

Sterke afname
Afname
Vrijwel gelijk
Toename
Sterke toename

Figuur 1.2 Verandering in de beschikbaarheid van openbaar groen binnen 500 meter van de woning in de vijftig grootste gemeenten van Nederland tussen 1996 en 2000 (RPB & MNP 2006)

Openbaar groen per woning

< 75 m ²
>= 75 m ²

Figuur 1.3 Beschikbaarheid van openbaar groen binnen 500 meter van de woning in nieuwbouwwijken in de vijftig grootste gemeenten van Nederland in 2000 (RPB & MNP 2006)

Zoals eerder vermeld bestaat binnen het Rijk de vraag of het richtgetal van 75m² groen per woning uit de Nota Ruimte als wettelijke groennorm geïntroduceerd moet worden. Om antwoord te kunnen geven op deze vraag is het belangrijk om de werking van dit richtgetal in de praktijk te onderzoeken. Er moet bekeken worden of dit richtgetal praktisch toepasbaar is en of de toepassing van het richtgetal leidt tot een grotere oppervlakte en een hogere waardering van het groen in de stad, wat het beoogde doel van het richtgetal is. Hiervoor moet onderzoek verricht worden onder de actoren die met dit richtgetal te maken hebben.

Op 27 februari 2006 is de Nota Ruimte in werking getreden. Met deze Nota is het accent verschoven van het stellen van ruimtelijke beperkingen naar het stimuleren van gewenste ontwikkelingen. Het motto hierbij is 'Decentraal wat kan, centraal wat moet'. Ook in dit kader is het belangrijk om te weten of het invoeren van een groennorm iets is wat centraal moet of dat de gewenste groene ontwikkelingen op een andere manier gestimuleerd moeten worden.

Tegen deze achtergrond ben ik gekomen tot onderstaande vraagstelling:

Is het richtgetal van 75m² groen per woning uit de Nota Ruimte praktisch toepasbaar en hoe is de relatie van het richtgetal met de kwaliteit van het groen in de stad?

1.4 Onderzoeksdoel en onderzoeksvragen

Het doel van het onderzoek is het achterhalen van de toepasbaarheid en de relatie met de kwaliteit van groen in de stad van het richtgetal van 75m² groen per woning uit de Nota Ruimte om zo te komen tot een advies aan het Ministerie van VROM hoe er verdere invulling gegeven moet worden aan een eventuele groennorm om een grotere oppervlakte groen en een hogere waardering van het groen in de stad te bewerkstelligen.

In dit onderzoek zal geen nieuwe wetenschappelijke kennis aangedragen worden. In het onderzoek gaat het om een discoursanalyse van het groen in de stedenbouw. Hierin zal geconcentreerd worden op de periode na de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra (VINEX) uit 1994, waarin meer aandacht kwam voor de kwaliteit van de woonomgeving en daarmee voor het groen in de stad. Na de VINEX is de Nota Ruimte als beleidsvoornemen aangenomen, waarin 'balans tussen rood en groen/blauw', met daarin het richtgetal van 75m² groen per woning, is opgenomen.

In dit onderzoek zullen de volgende drie discourses van groen in de stedenbouw onderzocht worden:

- Gemeenten
- Experts
- Studies

Omdat het richtgetal in eerste instantie is ontwikkeld voor de G31² en de problematiek in deze grote gemeenten met hoge uitbreidingsopgaven het grootst is, zal dit onderzoek zich beperken tot deze gemeenten. Hieraan heb ik ook de gemeente Almere toegevoegd. Deze stad probeert al een aantal jaren bij de G31 (+1) te komen en heeft voor de komende jaren een enorme bebouwingsopgave op het programma staan (60.000 woningen tussen 2010 en 2030). Bovendien is deze gemeente, in tegenstelling tot de G31-gemeenten, in één keer gepland in plaats van langzaam ontwikkeld, wat de manier van omgaan met het groen in de stedenbouw in deze gemeente interessant maakt.

Om de hoofdvraag in dit onderzoek te kunnen beantwoorden heb ik de volgende deelvragen opgesteld:

- Hoe moet het richtgetal uit de Nota Ruimte in de praktijk toegepast worden?
- Wat verstaan gemeenten onder groen in de stad?
- Hoe gaan gemeenten om met groen in de stedenbouw?
- Hanteren gemeenten richtgetallen/groennormen voor het groen in de stad?
- Tegen wat voor problemen lopen gemeenten aan bij het gebruik van richtgetallen/groennormen voor het groen in de stad?
- Tegen wat voor problemen lopen de gemeenten aan bij de groenrealisatie?
- Besteden de gemeenten ook aandacht aan de kwaliteit van het groen in de stad? Zo ja, op welke manier?
- Wat is de visie van experts ten opzichte van de toepasbaarheid van (kwantitatieve) groennormen?
- Wat is de visie van experts ten opzichte van de relatie tussen groennormen en de kwaliteit van groen in de stad?
- Leidt de toepassing van het richtgetal uit de Nota Ruimte ook daadwerkelijk tot meer groen in de stad?
- Heeft de toepassing van het richtgetal uit de Nota Ruimte een hogere waardering van het groen in de stad tot gevolg?
- Leidt een grotere oppervlakte aan groen in de stad tot een hogere waardering van het groen in de stad?

1.5 Onderzoeksmethode

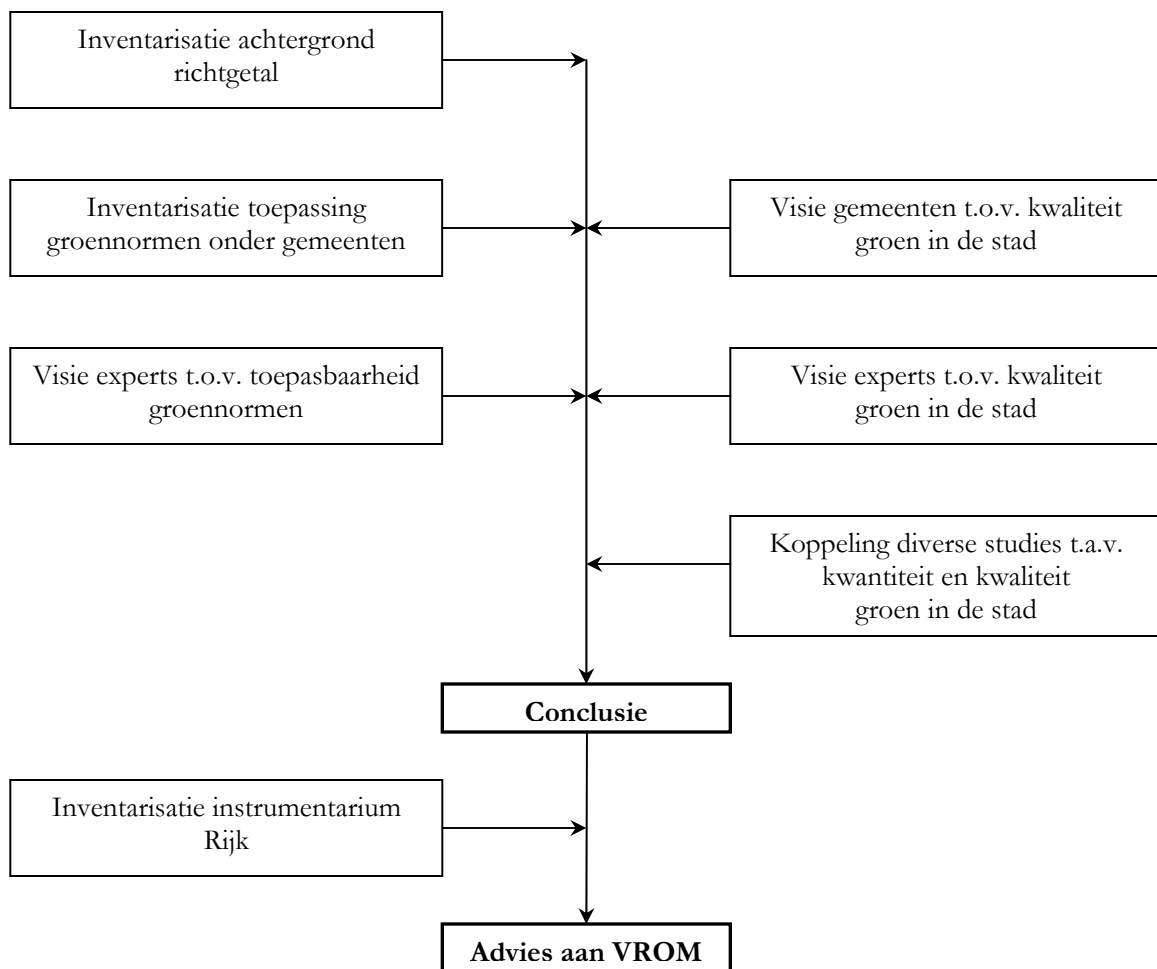
Dit onderzoek is een voorbeeld van praktijkgericht onderzoek: het onderzoek levert direct bruikbare kennis op die belangrijk is voor het nemen van bepaalde besluiten. In dit geval is dat kennis over de praktische toepasbaarheid en de relatie met de kwaliteit van groen in de stad van het richtgetal van 75m² groen per woning uit de Nota Ruimte, om met die kennis te komen tot een besluit betreffende de eventuele wettelijke invoering van een groennorm. De kennis wordt vergaard door in de praktijk onderzoek te verrichten (veldonderzoek) onder gemeenten naar het wel of niet toepassen van groennormen voor groen in de stad, de problemen waar tegenaan gelopen wordt en de visie van gemeenten ten opzichte van de kwaliteit van het groen in de stad. Daarnaast wordt onder enkele ‘groenexperts’ onderzoek verricht naar hun houding ten opzichte van groennormen en de relatie met kwaliteit.

² De G31-gemeenten zijn 31 grote gemeenten in Nederland waarvoor het Grotestedenbeleid van kracht is. Overigens zijn dit niet de 31 grootste gemeenten van Nederland.

Tenslotte worden enkele studies aan elkaar gekoppeld om relaties te leggen tussen de kwantiteit en de kwaliteit van het groen in de stad. Er wordt onderzocht of met het in werking treden van de Nota Ruimte, met daarin het richtgetal van 75m² groen per woning, dit richtgetal ook daadwerkelijk wordt toegepast en of toepassing van dit richtgetal leidt tot een grotere oppervlakte aan groen in de stad en een hogere waardering van dit groen. Hiermee valt dit onderzoek onder evaluatieonderzoek: een manier van onderzoek waarbij de onderzoeker probeert vast te stellen of een ingreep of gebeurtenis tot veranderingen heeft geleid.

De uitkomst van het onderzoek zal een advies aan VROM zijn waarin geadviseerd wordt om het richtgetal voor groen in de stad uit de Nota Ruimte wel of niet als wettelijke groennorm in te voeren. Om het advies nog enigszins uit te breiden zal, naast dit praktijkgerichte onderzoek, ook een oppervlakkige inventarisatie van het instrumentarium van de rijksoverheid plaatsvinden om te bekijken op welke manier zij meer en beter groen kunnen bewerkstelligen.

Hieronder wordt de opbouw van het onderzoek schematisch weergegeven:

Voor de inventarisatie van de toepassing van groennormen en de visie van gemeenten ten opzichte van de kwaliteit van groen in de stad zal eerst telefonisch contact gelegd worden met de G31-gemeenten en de gemeente Almere. De bedoeling van dit telefonisch contact is het verhogen van de respons op de enquête. Door de gemeenten te bellen wordt achterhaald wie de benodigde informatie kan verstrekken en of de vragen op papier of per e-mail verstuurd moeten worden. Intussen wordt de enquête opgesteld die daarna naar de betreffende persoon gestuurd kan worden met een korte toelichting erbij.

De volgende stap is het inventariseren van de visies van een aantal experts ten opzichte van toepassing van groennormen en de relatie met de kwaliteit van groen in de stad. Dit zal gebeuren door middel van e-mail en indien hier geen reactie op wordt ontvangen zal telefonisch contact gelegd worden.

Wanneer de enquêtes van de gemeenten retour zijn worden de resultaten hiervan verwerkt en worden deze gekoppeld aan de resultaten van een aantal andere onderzoeken, onder andere de Belevingswaardenmonitor Nota Ruimte 2006, waarin de waardering van het landschap en het groen in en om de stad is onderzocht. Tevens zullen gegevens over de aanwezige oppervlakte groen in de stad in de gemeenten (kwantiteit) gekoppeld worden aan de waardering voor dit groen door de bewoners van deze gemeenten (kwaliteit).

Uit de voorgaande stappen kan de conclusie getrokken worden of het Ministerie van VROM het richtgetal van 75m² groen per woning uit de Nota Ruimte wel of niet als wettelijke groennorm in zou moeten voeren voor het groen in de stad.

Vervolgens zal bij een medewerker van het Ministerie van VROM geïnformeerd worden wat voor instrumentarium het Rijk voor handen heeft om meer en beter groen in de stad te realiseren.

De resultaten van de verschillende stappen bij elkaar moeten leiden tot een advies aan het Ministerie van VROM wat er het beste gedaan kan worden met het richtgetal uit de Nota Ruimte, wanneer zij meer en beter groen willen realiseren om daarmee bij te dragen aan een goede balans tussen rood en groen.

1.6 Opzet van het verslag

Elk afzonderlijk hoofdstuk zal beginnen met een inleiding waarin de doelstelling van het hoofdstuk wordt toegelicht en zal eindigen met een conclusie waarin de hoofdpunten van het betreffende hoofdstuk uiteen gezet worden.

In hoofdstuk 2 zal de betekenis van groen in relatie tot leefbaarheid, gezondheid, natuur/milieu en economie aan bod komen.

In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op het richtgetal van 75m² groen per woning uit de Nota Ruimte. De achtergrond van het richtgetal zal besproken worden, waarna enkele kanttekeningen geplaatst worden.

In hoofdstuk 4 zullen de resultaten van de enquête aan de G31-gemeenten en de gemeente Almere besproken worden. Per stad zal gesproken worden over groenambities, over het gebruik van 'groennormeringen' en de aanpak van het groen in de stad. Tevens zal ingegaan worden op de gewenste sturing vanuit hogere overheidslagen.

In hoofdstuk 5 komt de houding van een aantal experts ten opzichte van groennormen en de relatie met de kwaliteit van groen in de stad aan bod.

In hoofdstuk 6 worden vervolgens de resultaten van de enquête gekoppeld aan de resultaten van enkele andere onderzoeken om te achterhalen of toepassing van het richtgetal leidt tot meer en beter groen in de stad. Tevens wordt in dit hoofdstuk bekeken of een grotere oppervlakte aan groen in de stad ook leidt tot een hogere waardering van dit groen.

In hoofdstuk 7 worden de resultaten van de voorgaande hoofdstukken samengevat en wordt geconcludeerd of een oppervlakenorm wel of niet bruikbaar is om meer en beter groen in de stad te bewerkstelligen.

Tenslotte volgt in hoofdstuk 8 de discussie. Hierin zal, met behulp van een inventarisatie van het instrumentarium dat het Rijk voor handen heeft, een advies worden gegeven aan het Ministerie van VROM wat zij kunnen doen om een betere balans tussen rood en groen te realiseren. Tevens zullen in dit hoofdstuk suggesties worden gedaan voor vervolgonderzoek.

Hoofdstuk 2 - De betekenis van groen

2.1 Inleiding

Groen is van belang in verschillende opzichten. Diverse onderzoeken uit zowel binnen- als buitenland tonen aan dat groen positieve effecten heeft op het gebied van leefbaarheid, gezondheid, natuur/milieu en economie. In dit hoofdstuk zullen de baten van groen in de stad per thema beschreven worden. Hierbij wordt onder groen alle vormen van beplanting verstaan. Er wordt geen onderscheid gemaakt in de mate van de bijdrage aan de thema's door verschillende typen groen. Bomen vangen bijvoorbeeld meer fijn stof af dan lage vegetatie, waarbij naaldbomen een hogere afvangcapaciteit hebben dan loofbomen. Voor een groot aantal van de positieve effecten is echter weinig tot geen onderzoek gedaan naar het verschil in de bijdrage door verschillende typen groen, vandaar dat in dit hoofdstuk het belang van groen (bepanting) in zijn algemeen besproken zal worden. Tot slot zal aangegeven worden op welke manieren het belang van groen onderstreept wordt door diverse organisaties en door de overheid.

2.2 Leefbaarheid

Ontspanning

Een groene woon- en werkomgeving biedt ontspanningsmogelijkheden in de vrije tijd. Tevens biedt een groene omgeving speel- en bewegingsplekken voor kinderen en een ontmoetingsplaats voor zowel jongeren als ouderen, autochtonen en allochtonen. Recreatieve activiteiten in de vorm van wandelen, fietsen en spelen vinden vaak plaats in de groene openbare ruimte. Ook diverse sporten worden bij voorkeur in een natuurlijke omgeving uitgeoefend. Een andere groene ontspanningsbron in de stad vormen volkstuinten (RLG 2005). Bezitters van deze tuinen vinden in dit groen hun rust in een steeds drukker wordende stad.

Veiligheid

Een prettige groene omgeving kan bijdragen aan het verminderen van criminaliteit. Uit onderzoek blijkt dat bij het ontbreken van recreatieve voorzieningen met name jongeren gaan rondhangen en uit verveling vervallen in vandalisme en kleine criminaliteit (Leijs 1996). Daarnaast blijken mensen in een groene omgeving minder snel vermoeid te zijn en daardoor minder snel geïrriteerd te raken, waardoor ze minder geneigd zijn tot agressiviteit en criminaliteit (Kuo & Sullivan 2001). De aanwezigheid van een groene omgeving leidt dus tot een verbetering van de veiligheid in de openbare ruimte.

Sociaal stedelijk klimaat

Een groene omgeving wordt aantrekkelijk gevonden om in te wonen. Steden met een groene leefomgeving kunnen kapitaalkrachtigere inwoners behouden, waardoor wordt bijgedragen aan een goed sociaal stedelijk klimaat (RLG 2005). Het binden van huishoudens met midden- en hoge inkomens houdt een evenwichtige opbouw van wijken in stand en daarmee wellicht ook de integratie van verschillende groepen in de samenleving (Vreke et al. 2006).

Identiteit en oriëntatie

Een groene kwaliteit in de openbare ruimte kan bijdragen aan de architectonische vormgeving van de woon- en werkomgeving. Tevens kan groen door het toepassen van herkenbare structuren en markante punten bijdragen aan de oriëntatie in de stad en zijn buurten (RLG 2005).

Educatie

De aanwezigheid van groen biedt mogelijkheden voor natuurbeleving en natuureducatie. Woonwijken met oude landschappelijke structuren kunnen het cultuurhistorisch besef bevorderen (RLG 2005). Ouders en scholen kunnen dankbaar gebruik maken van het aanwezige groen om de kinderen hierover meer kennis bij te brengen.

2.3 Gezondheid

Al ruim 20 jaar wordt er onderzoek gedaan naar de relatie tussen gezondheid en groen. Uit deze onderzoeken blijkt dat groen een positieve invloed heeft op onze gezondheid. In 2000 onderzocht Alterra samen met het RIVM de relatie tussen natuur in de woonomgeving en het aantal bij huisartsen geregistreerde gezondheidsklachten in diezelfde omgeving. Hieruit bleek dat hoe meer groen er aanwezig was, des te minder gezondheidsklachten er waren. De aard van het groen bleek hierbij niet van belang (De Vries, Verheij en Groenewegen 2000). Om een positief effect van groen op gezondheid te bereiken is het niet altijd noodzakelijk om daadwerkelijk in het groen aanwezig te zijn. Ook het hebben van uitzicht op groen en het kijken naar natuurfilms of foto's van landschappen leidt tot vermindering van psychische en lichamelijke klachten (Groenforum Nederland 2005). De positieve effecten van uitzicht op natuur blijken vooral veroorzaakt te worden door het kijken naar elementen zoals bomen, gras en water, en niet zozeer door het kijken naar de lucht, het weer of zonsondergangen (Kaplan 2001).

In 2001 hebben Van den Berg en Van den Berg de positieve aspecten van de natuur ingedeeld in de volgende drie functies:

- Natuur als bron van rust en ontspanning;
- Natuur als bron van geestelijke en lichamelijke weerbaarheid;
- Natuur als bron van persoonlijke groei en betekenisverlening.

In deze paragraaf zijn de positieve aspecten van de natuur van diverse onderzoeken gekoppeld, waarbij is gekomen tot een indeling in de volgende functies:

- Herstel van ziekte, stress en aandachtsmoeheid;
- Bevorderen van beweging;
- Vergemakkelijken van sociaal contact en bevorderen persoonlijke ontwikkeling.

Herstel van ziekte, stress en aandachtsmoeheid

Al in 1984 kwam Ulrich als een van de eerste onderzoekers met bewijzen van de positieve effecten van natuur op gezondheid. Hij onderzocht de patiëntendossiers van mensen die in een bepaalde periode opgenomen waren geweest voor een galblaasoperatie. De ene groep patiënten had vanuit de herstelkamer uitzicht op bomen, een vergelijkbare groep had uitzicht op een bakstenen muur.

Uit het onderzoek bleek dat de eerste groep sneller herstelde dan de tweede groep. Het ziekenhuisverblijf was gemiddeld 7,9 resp. 8,7 dagen. Bovendien gebruikten de patiënten met uitzicht op bomen duidelijk minder pijnstillers (Ulrich 1996).

Diverse onderzoeken tonen aan dat natuur ook kan helpen bij herstel van stress en aandachtsmoeheid. Uitzicht op natuur en verblijf in de natuur blijkt een positieve invloed te hebben op stemming, concentratie, zelfdiscipline en fysiologische stress (GR & RMNO 2004).

Tennessee en Cimprich toonden aan dat Amerikaanse studenten in slaapzalen met uitzicht op natuur beter scoorden op concentratieoefeningen dan studenten in slaapzalen met uitzicht op een bebouwde omgeving. Wanneer personen vermoeid raken, moet de aandacht hersteld worden om weer effectief te kunnen functioneren. Kijken naar natuur is een manier om de aandacht te herstellen (Tennessee & Cimprich 1995).

Ook symptomen van AD/HD (Attention Deficit/Hyperactivity Disorder) kunnen verlicht worden door contact met natuur. Kinderen met deze symptomen hebben chronische concentratieproblemen en kunnen impulsief en soms agressief reageren. Het aanleggen van groene elementen in de buurt van de huizen en scholen en de kinderen stimuleren om naar buiten te gaan, kan positief bijdragen aan het functioneren van de kinderen en het verminderen van de symptomen (Faber Taylor, Kuo & Sullivan 2001, Faber Taylor & Kuo 2004).

In een onderzoek van Alterra werd stress opgewekt door respondenten fragmenten uit een enge film te tonen. Hierna kreeg de ene groep respondenten videobeelden van een natuurlijke omgeving te zien, de andere van een stedelijke omgeving. Het kijken naar de videobeelden van de natuurlijke omgeving bleek tot sneller herstel van stress te leiden dan het kijken naar de videobeelden van de stedelijke omgeving. Tevens bleek dat de respondenten die de video van de natuurlijke omgeving mooier vonden sneller herstelden dan respondenten die de video minder mooi vonden (Van den Berg, Koole & Van der Wulp 2003). Het herstel van stress werd in dit onderzoek gemeten via veranderingen in gerapporteerde stemmingen, zoals gevoelens van spanning en depressie. In buitenlandse experimenten is het herstel van stress gemeten via fysiologische veranderingen in het lichaam. Hieruit bleek dat het kijken naar dia's of video's van natuur kan leiden tot minder fluctuatie in huidgeleiding, een lagere bloeddruk en een vermindering van spierspanning. Deze verbeteringen kunnen al optreden bij blootstelling gedurende slechts een aantal minuten (Ulrich et al. 1991).

Bevorderen van beweging

Een indirect positief effect van natuur op gezondheid is dat natuur aanzet tot bewegen. Een minderheid van de Nederlandse bevolking (45%) blijkt te voldoen aan de bewegingsnorm: tenminste vijf dagen per week, 30 minuten per dag matig intensief bewegen. 12% van de Nederlanders blijkt zelfs geen enkele dag 30 minuten lichaamsbeweging van enige intensiteit te hebben. Bewegen heeft een positief effect op onder andere het tegengaan van overgewicht en het verlagen van de kans op hart- en vaatziekten en diabetes mellitus (type II). Een aantrekkelijke groene omgeving dicht bij huis en de werkplek zet het meeste aan tot wandelen en fietsen. Het bewegen in een natuurlijke omgeving blijkt ook hoger gewaardeerd te worden, waardoor mensen het mogelijk ook langer volhouden (GR & RMNO 2004).

Uit een onderzoek van Alterra blijkt dat het percentage kinderen met overgewicht in wijken met groen circa 15% lager is dan in vergelijkbare wijken zonder groen (Vreke et al. 2006). Ouderen die meer in beweging blijven, blijken langer zelfstandig te kunnen blijven wonen en ook meer plezier in hun leven te hebben (Huijsman 1996).

Vergemakkelijken van sociaal contact en bevorderen persoonlijke ontwikkeling

Mensen met veel sociale contacten voelen zich gezonder, hebben een kleinere kans op het krijgen van hart- en vaatziekten en leven langer. Bij ouderen blijkt het hebben van sociale contacten samen te hangen met een kleinere kans op depressies en verlies van cognitieve functies. Sociaal contact voorkomt eenzaamheid en draagt ook bij aan sociale steun en concrete hulp in moeilijke situaties en motiveert tot gezond gedrag. Onderzoek in een achterstandswijk in Chicago wijst op een positief verband tussen de aanwezigheid van groene openbare voorzieningen en de mate van sociale integratie van mensen, met name van mensen in armoedige omstandigheden (GR & RMNO 2004).

Tevens zijn er aanwijzingen dat de cognitieve, motorische en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen baat heeft bij gevarieerd, regelmatig en direct contact met natuur. Kinderen hebben in de natuur mogelijkheden om te spelen en te leren, wat bevorderlijk is voor de vrije exploratie en motoriekontwikkeling. Daarnaast kunnen kinderen zich beter concentreren, hebben meer zelfdiscipline en kunnen ook sneller van stress herstellen wanneer er voldoende groen in hun omgeving aanwezig is (GR & RMNO 2004).

Niet alleen voor kinderen, maar ook voor volwassenen blijkt de aanwezigheid van natuur de persoonlijke ontwikkeling te stimuleren. Natuur bevordert gevoelens van ontspanning, autonomie en competentie, waardoor mensen meer open staan voor reflectie en daarmee de zingeving wordt gestimuleerd. Zingeving helpt mensen om beter opgewassen te zijn tegen belastende gebeurtenissen (GR & RMNO 2004).

2.4 Natuur/Milieu

Biodiversiteit

Groen in het stedelijk gebied biedt een vestigingsplaats voor veel plant- en diersoorten. De biodiversiteit in steden is in het algemeen hoger dan in agrarisch gebied, maar lager dan in natuurgebieden. Particuliere tuinen spelen hier een belangrijke rol in. De variatie in licht, wind, temperatuur, grondsoort, vochtthuishouding, inrichting en beheersintensiteit zorgt voor een aanbod aan diverse milieus waar veel verschillende soorten zich kunnen vestigen. Bovendien biedt de stedelijke omgeving door de aard van het substraat en het stedelijke microklimaat onderdak aan specifieke soorten, zoals muurplanten, mossen en de muurhagedis (RLG 2005). De grote stedelijke biodiversiteit draagt bij aan de menselijke behoefte aan variatie in de leefomgeving. Daarnaast dragen flora en fauna bij aan natuurbeleving en daarmee aan draagvlak voor natuurbehoud en natuurontwikkeling (RLG 2005).

Luchtkwaliteit

Nederland is een dicht bevolkt en bebouwd land, waardoor we hier te maken hebben met veel uitstoot van vervuilende stoffen per vierkante kilometer. Het verkeer en de industrie zijn hoofdzakelijk verantwoordelijk voor de luchtverontreiniging. De meest schadelijke stoffen zijn roet, NO_x en fijn stof. Om de effecten van de luchtkwaliteit op gezondheid en natuur te verminderen, heeft de EU nationale emissieplafonds vastgesteld waaraan vanaf 2010 moet worden voldaan. De kans dat Nederland met het nu vastgestelde beleid in 2010 zal voldoen aan het emissieplafond voor stikstofoxiden is ongeveer 50%. Het is onwaarschijnlijk dat het zwaveldioxideplafond wordt gehaald met het vastgestelde beleid. Wanneer het voorgenomen beleid wordt uitgevoerd, neemt de kans daarop toe tot ongeveer 50% (MNP 2007a).

Bomen kunnen meehelpen aan de verbetering van de luchtkwaliteit door:

- Opname van gasachtige vervuilingen, zoals ozon, stikstofoxiden en zwaveldioxide door de bladoppervlakte;
- Het vasthouden van fijn stof, as, pollen en rook op het bladoppervlak;
- Het afstaan van water en het beschaduwden van gebouwen en verhardingen. Dit zorgt voor een lagere temperatuur en een lagere concentratie ozon;
- Het afstaan van zuurstof via fotosynthese;
- Het reduceren van koolwaterstofdampemissies van geparkeerde auto's (Groenforum Nederland 2005).

Waterkwaliteit en -kwaliteit

Groen in de stad neemt water op en houdt dit vast. (Grond)waterproblemen in woonwijken kunnen deels worden opgelost door de aanleg van meer groen en het opruimen van (onnodige) verharding. Bijkomend voordeel daarvan is dat er minder ruimte is waar onkruid moet worden bestreden, wat positief is voor de grondwaterkwaliteit. Variatie aan water- en oeverplanten komt de waterkwaliteit ten goede (Ministerie van VROM 2007).

Geluid

Bomen en groene hagen dempen geluid en versterken de werking van een geluidswal of geluidsscherm. Het groen moet hiervoor wel in groten getale aangeplant worden. Tevens kan groen lawaai verstrooien, waardoor de overlast minder wordt. Groen kan ook een 'camouflerende' werking hebben: het geruis van bomen kan het geluid van een snelweg verhullen, wat meestal positief wordt ervaren (Ministerie van VROM 2007).

Klimaat

Groen kan een bijdrage leveren aan het verminderen van de klimaatproblemen. Ten eerste nemen groeiende planten en bomen CO₂ op uit de atmosfeer en zetten het om in zuurstof, wat de uitstoot van broeikasgassen vermindert. Ten tweede kan de aanleg van parken, bossen, water en recreatiegebieden de overlast als gevolg van klimaatveranderingen verminderen, doordat de kans op hitteoverlast in de zomer en de kans op wateroverlast door de aanleg van natuur gereduceerd kan worden. Het bladerdek van bomen geeft schaduw en biedt daarmee verkoeling, wat van belang is tegen de toenemende kans op hittestress. De aanleg van natuur kan de opslagcapaciteit en het afvoerend vermogen van water verhogen (Ministerie van VROM 2007).

2.5 Economie

Stimulans

De groene kwaliteit van steden blijkt een aantrekkingskracht te hebben op wonen, werken, recreatie en toerisme. Op het gebied van wonen leidt dit tot een gevarieerde bevolkingsopbouw, waarin een 'creatieve klasse' economische ontwikkeling stimuleert. Op het gebied van werken leidt de aanwezigheid van groen tot het aantrekken van bedrijven en werknemers en het vergroten van de bedrijfsomzet. Het toeristisch en recreatief bedrijfsleven krijgt te maken met meer omzet en werkgelegenheid en de gemeentelijke inkomsten via toeristenbelasting nemen toe met de aanwezigheid van groen (RLG 2005).

Waardevermeerdering woning

In 1995 werd in Nederland voor het eerst onderzoek gedaan naar de invloed van groen op de prijs van een woning. Uit dit onderzoek, gehouden onder 100 woningen in Apeldoorn, bleek dat zowel het uitzicht op groen als de loopafstand tot groen van invloed zijn op de waarde van een woning. Woningen met uitzicht op groen bleken een waardetoeename van 8% te hebben en woningen met een loopafstand van maximaal 400 meter tot groen een waardetoeename van 6% (Fennema 1995).

In een later onderzoek is er verschil gemaakt tussen lokaal groen (in eigen straat) en regionaal groen ('om de hoek'). Hieruit bleek dat het meest nabije groen een grotere waardevermeerdering van de woning tot gevolg had (7%) dan het groen verder weg (6%). Ook bleek uit dit onderzoek dat uitzicht op groen de meeste invloed heeft op de waardevermeerdering van de woning en dat met het volgroeien van het groen de waarde toeneemt (Van Leeuwen 1997).

Uit diverse onderzoeken in de loop der jaren blijkt dat bij een grotere afstand van de woning tot het groen de invloed op de waarde minder wordt. Tevens tonen diverse onderzoeken aan dat een groot deel van de mensen bereid is om voor het groen te betalen (Bervaes & Vreke 2004).

De waardevermeerdering van onroerend goed door de aanwezigheid van groen betaalt zich jaarlijks uit via hogere onroerend zaak belasting (OZB) en via de belasting op verkoop van onroerend goed (RLG 2005).

Kostenbesparing

Zoals in paragraaf 2.3 is besproken heeft de aanwezigheid van groen positieve effecten op de gezondheid. Dit heeft ook financiële voordelen, doordat bevordering van de gezondheid ziektekosten vermindert. Uit onderzoek blijkt dat 'gemiddelde bewegers' 18 arbeidsverzuimdagen per jaar minder hebben dan 'nauwelijks bewegers' en dat stimuleren van sportief bewegen dus kan leiden tot een besparing van medische kosten (Stam et al. 1996).

Een ander aspect van groen wat economische voordelen kan opleveren is het tegenhouden van wind door beplanting. Wanneer op de juiste manier beplanting wordt aangebracht rondom een huis, wordt dit gebouw uit de wind gehouden. Gebouwen in windluwe omstandigheden verliezen minder warmte dan gebouwen die aan de wind blootgesteld worden, waardoor energie bespaard wordt (Prendergast 2003).

Ook op het gebied van water kan groen kosten besparen. Door afkoppeling van water op groen oppervlak (waterretentie) wordt dit water langer vastgehouden. Waterafvoersystemen kunnen hierdoor worden afgestemd op lagere afvoerpieken en de kwaliteit van het water blijft in perioden met veel regen beter. Zodoende leidt deze afkoppeling tot aanzienlijke besparingen op investeringen in rioolstelsels en waterzuiveringinstallaties (RLG 2005).

De aanleg van groen levert ook op andere gebieden indirecte kostenbesparingen op. Zoals uit paragraaf 2.2 blijkt heeft de aanwezigheid van groen positieve effecten op de veiligheid in de stad, doordat agressiviteit, kleine criminaliteit en vandalisme vermindert. Dit heeft een besparing van de kosten tot gevolg die veroorzaakt worden door dit gedrag. Uit voorgaande paragraaf blijkt dat groen een positieve bijdrage levert aan de luchtkwaliteit en het klimaat. Door de aanleg van groen kunnen kosten bespaard worden op aanvullende maatregelen die anders getroffen zouden moeten worden om de luchtkwaliteit te verbeteren en de gevolgen van de klimaatverandering te verminderen.

2.6 Baten van groen

Zoals hiervoor is beschreven heeft de aanwezigheid van groen effecten op diverse aspecten. Het bepalen van de omvang van de effecten is echter lastig, doordat groen vaak niet de enige bepalende factor is. Effecten kunnen bovendien op verschillende manieren tot stand komen (via gebruik, aanwezigheid, doorwerking) en op verschillende niveaus optreden (individueel, buurt, wijk, stad, bovenstedelijk). Daarnaast zijn effecten afhankelijk van het soort groen en factoren als nabijheid, toegankelijkheid en kwaliteit (Vreke et al. 2006).

Verschillende typen groen vervullen allen functies op het gebied van leefbaarheid, gezondheid, economie en natuur. De Raad voor het Landelijk Gebied heeft geschat dat het bestaande groen in de G30-steden voor 41% vooral functioneel is voor leefbaarheid, 25% voor gezondheid, 20% voor economie en 14% voor natuur (zie figuur 2.1) (RLG 2005).

type groen	% van totaal openbaar groen G30	functievervulling per type groen in relatie tot motief voor groen (in %)			
		leefbaarheid	gezondheid	economie	natuur
Begraafplaats	4	25	10	25	40
Bos	5	20	40	0	40
Dagrecreatie gebied	2	40	40	0	20
Natuurgebied	1	25	0	0	75
Overig agrarisch gebied	16	50	20	20	10
Park en plantsoen	47	50	20	20	10
Sportvelden	22	25	45	20	10
Volkstuin	3	40	40	0	20
Totaal		41	25	20	14

Figuur 2.1 Soorten openbaar groen in % van het totaal openbaar groen oppervlak binnen de bebouwde kom van de G30-steden en de geschatte toedeling van het groen aan de functies leefbaarheid, gezondheid, economie en natuur in % (RLG 2005).

In de praktijk blijkt dat zowel de kwantiteit als de kwaliteit van het groen in de leefomgeving vaak niet voldoet aan de wensen. Dit is gedeeltelijk te verklaren door gebrek aan kennis over de baten van groen, waardoor groen wordt gezien als kostenpost in plaats van als investering. Een ander probleem hierbij is dat de baten van groen vaak pas op langere termijn zichtbaar worden en dat de baten niet altijd bij de partij terechtkomen die de kosten voor het groen gemaakt heeft.

2.7 Het belang van groen onderstreept

Het belang van groen in en om de stad wordt de laatste jaren steeds vaker onderstreept, door zowel burgers, maatschappelijke organisaties als door de overheid.

Burgers

In 2005 bleek uit de nationale VROM-enquête al dat veel Nederlanders groen in de buurt belangrijk vinden. Groen in de buurt was één van de onderwerpen die het meest in de persoonlijke top 5 van 77 VROM-beleidsonderwerpen van de burgers voor kwam.

In maart 2007 vroeg de Volkskrant in de Ruimtelijke Agenda aan lezers om een reactie te geven op een aantal stellingen en zelf stellingen toe te voegen. Hieruit bleek dat velen het gevoel hebben dat alles op zijn beloop wordt gelaten en niemand zich nog bekommert om onze omgeving. Bovenaan in de uitslag van de Ruimtelijke Agenda eindigde de oproep om meer energie te steken in hoogwaardige openbare ruimte, zoals mooie pleinen, parken en ander groen. Zowel de lezers van de Volkskrant als de deskundigen waren het erover eens dat het beheer van de openbare ruimte niet op zijn beloop moet worden gelaten, maar dat er meer tijd, creativiteit en energie in gestoken moet worden (Zonderop 2007).

Organisaties

Diverse instanties houden zich al jaren bezig met groen. Ook zijn hier de laatste jaren, met het besef dat groen belangrijke voordelen kan hebben, enkele organisaties bijgekomen. Sinds 2007 is De Groene Stad actief, waarin een aantal organisaties zich verenigd heeft om de voordelen van groen uit te dragen en te zorgen dat deze beter benut worden. Aan de basis van de promotie van De Groene Stad gedachte staan de volgende instanties:

- Groenforum Nederland: platform van organisaties, bedrijven en overheidsinstellingen die beleidsvoorbereiders, beslissers en anderen op alle niveaus er toe willen brengen meer te investeren in groen, met name in de bebouwde omgeving;
- Plant Publicity Holland (PPH): organisatie voor de promotie van het Nederlands boomkwekerijproduct in binnen- en buitenland;
- Stichting Entente Florale Nederland: organisatie die jaarlijks een nationale groencompetitie voor dorpen en steden organiseert;
- Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners (VHG): belangenbehartiger en adviseur van groene ondernemers (hoveniers, groenvoorzieners, dak- en gevelbegroeners en boomverzorgers);
- Vereniging Stadswerk Nederland: vereniging die streeft naar een optimaal gebruik van de fysieke leefomgeving in Nederland (De Groene Stad, website).

Het doel van De Groene Stad is het wekken en stimuleren van de belangstelling bij burgers, overheden, organisaties en bedrijven die professioneel bezig zijn met de planning en ontwikkeling van het stedelijke gebied voor het op de juiste wijze toepassen van groen:

- Als deeloplossing voor de lucht- en waterproblematiek;
- Voor het tegengaan van sociale en maatschappelijke verloedering;
- Voor het attractiever maken van het stedelijke gebied (De Groene Stad, website).

Overheid

Om een gezamenlijke impuls te geven aan groen in en om de stad startten de Ministeries van LNV en VROM in 2000 het programma Groen In en Om de Stad (GIOS). Het doel van dit programma is om de hoeveelheid en de kwaliteit van het groen in en om de stad te vergroten en de structuur te verbeteren met verbindingen zoals wandel- en fietspaden. Het programma bestaat uit een deel 'in de stad' (22 miljoen euro voor 5 jaar) en een deel 'om de stad' (750 miljoen euro voor 7 jaar). Voor het groen in de stad wordt samengewerkt met de G31-steden in het Grote Stedenbeleid (GSB), dat sinds 1995 wordt gevoerd en waarvan het doel is om de steden in allerlei opzichten leefbaarder te maken. In 2000 is GIOS onderdeel van het GSB geworden via het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV). Per stad is in prestatieconvenanten aangegeven hoeveel ha of m² groen er in 2009 moeten zijn aangelegd of verbeterd. Voor het groen om de stad wordt samengewerkt met provincies via het Investeringsbudget Landelijk Gebied, waarbij de komende jaren circa 16.000 ha grootschalig recreatiegroen bij de grote steden in (voornamelijk) de Randstad gerealiseerd moet worden (Ministerie van LNV Consumentenplatform 2007).

De laatste jaren is het besef gegroeid dat groen niet alleen van belang is voor de recreatie, maar ook een meerwaarde heeft op andere terreinen. Om meer aandacht te geven aan deze verbreding van groen is in 2006 naast GIOS het programma Groene Partners gestart. Dit programma is gericht op netwerken en communicatie en heeft slechts een beperkt budget. Op 1 februari 2006 tekenden de voormalige ministers Veerman, Dekker en Pechtold samen met de G31-steden een intentieverklaring om groen hoger op de bestuurlijke agenda te zetten. Het doel is om groen beter te benutten voor diverse maatschappelijke vraagstukken, zoals sociale cohesie, integratie, verminderen obesitas, verbeteren luchtkwaliteit en verbeteren vestigingsklimaat. Om het belang van deze verklaring te onderstrepen stelde Veerman een budget van 3,7 miljoen euro impuls geld ter beschikking, waar Dekker 2 ton aan toevoegde. Inmiddels heeft het huidige kabinet aangegeven de ingezette lijn te willen voortzetten en zijn er tien voorbeeldprojecten en drie 'Communities of Practise' van start gegaan en is er een kennisnetwerk in oprichting. Op de bestuurlijke conferentie van 7 juni jl. ('Vitale stad, groene stad') onderstreepte minister Verburg nogmaals het belang van het programma en gaf aan hiermee voortvarend verder te willen gaan. Tevens kondigde de minister aan dat GIOS en Groene Partners voortaan gezamenlijk 'Groen en de Stad' gaan heten (Ministerie van LNV Consumentenplatform 2007).

Tijdens de prijsuitreiking van de Entente Florale (groenste stad/dorp) hield Gerda Verburg, minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, een toespraak waarin zij het belang van groen onderstreept: "*Groen moet! Groen geeft kleur aan je leven.*" Zij gaf hierin onder andere aan dat er in Nederland steeds meer nieuwbouwwijken komen, waar niet altijd een speelveldje of parkje te vinden is, wat zorgelijk is. Ze wees in de toespraak op het belang van groen en de positieve effecten voor andere maatschappelijke opgaven. Verburg sprak haar wens en streven uit dat iedere burger binnen 10 minuten fietsafstand in het groen moet kunnen zijn.

“Groen om de hoek, dat is het ideaal!” Verburg wil de natuur naar de stad halen en mensen in contact brengen met ‘buiten’. Voor haar beleid van de komende jaren heeft zij het volgende motto: *“Ik ga investeren in scharrelkinderen om hangjongeren te voorkomen.”* Om het contact tussen jeugd en natuur te bevorderen wordt op dit moment gewerkt aan het LNV-programma Jeugd, Natuur, Voedsel en Gezondheid, dat tot doel heeft de jeugd bewust te maken van de waarde van voedsel en groen. Verburg eindigde haar toespraak met de volgende uitspraak: *“Ik zal me inspinnen om de betrokken partijen bij elkaar te brengen voor intensievere samenwerking en meer groen in de stad. In het belang van ons en in het belang van mensen die na ons komen!”*

Ook in het beleidsprogramma wordt aandacht geschonken aan groen. Het kabinet wil concrete stappen zetten naar een duurzame samenleving. Groen in en om de stad en een goede balans tussen rood en groen horen daarbij. Tevens zet het kabinet zich in om de kwaliteit van het Nederlandse landschap te versterken en te zorgen voor meer en beter toegankelijke groene gebieden rondom steden. In 2013 moet 16.000 ha groene gebieden rond de steden gerealiseerd zijn. Daarnaast krijgen 40 wijken in Nederland deze kabinetsperiode extra aandacht om van deze wijken ‘prachtwijken’ te maken. De openbare ruimte, met het groen, speelt hierbij een belangrijke rol. Het groen in deze wijken kan tevens bijdragen aan het oplossen van andere problemen die hier spelen, bijvoorbeeld criminaliteit (Ministerie van Algemene Zaken 2007).

Eén van de zes pijlers van het kabinetsbeleid is de pijler ‘Duurzame Leefomgeving’. Met deze pijler werkt het kabinet aan concrete stappen naar een duurzame samenleving. Onder deze pijler valt de beleidsprioriteit ‘Mooi Nederland’ van minister Cramer (VROM). In ‘Mooi Nederland’ werkt minister Cramer samen met collega-ministers aan een goede balans tussen een bloeiende economie, bereikbaarheid, woningbouw en een duurzame leefomgeving. Cramer: *“Er verdwijnt nog altijd nodeloos veel groen en open ruimte en er komt te vaak lelijkheid voor terug. Ik wil dat gemeenten en provincies de spelregels rond bouwen en het groen scherper op het netvlies krijgen. Zonodig maken we die regels ook strenger.”* (Ministerie van VROM, website)

2.8 Conclusie

De aanwezigheid van groen is van belang voor de leefbaarheid (ontspanning, veiligheid, sociaal stedelijk klimaat, identiteit en oriëntatie, educatie), gezondheid (herstel van ziekte, stress en aandachtsmoeheid, bevorderen van beweging, vergemakkelijken van sociaal contact en bevorderen persoonlijke ontwikkeling), natuur/milieu (biodiversiteit, luchtkwaliteit, waterkwantiteit en -kwaliteit, geluid, klimaat) en economie (stimulans, waardevermeerdering woning, kostenbesparing). Volgens de Raad voor het Landelijk Gebied blijkt het huidige groen vooral functioneel te zijn voor de leefbaarheid en het minste voor de natuur. De baten van groen worden echter nog niet voldoende benut. Dit kan diverse oorzaken hebben. De grootste problemen zijn wellicht dat de baten van groen vaak pas op lange termijn zichtbaar zijn en dat de baten vaak niet terechtkomen bij diegene die de kosten heeft gemaakt. Wel wordt het belang van groen de laatste jaren steeds vaker onderstreept, door zowel burgers als maatschappelijke organisaties en de overheid.

Hoofdstuk 3 - Het richtgetal uit de Nota Ruimte

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt verder ingegaan op het richtgetal van 75m² groen per woning uit de Nota Ruimte. Eerst zal kort ingegaan worden op de geschiedenis van groen in de stedenbouw. Hierna zal de achtergrond van het richtgetal uit de Nota Ruimte besproken worden, waarin verduidelijkt wordt waar het getal vandaan komt en hoe het toegepast zou moeten worden. Tenslotte worden enkele kanttekeningen bij het richtgetal geplaatst.

3.2 Groen in de stedenbouw

Aandacht voor groen in de stedenbouw is niet altijd vanzelfsprekend geweest. Door de jaren heen is de opbouw van steden en de aandacht voor kwantiteit en kwaliteit sterk veranderd.

De vooroorlogse wijken bestonden voornamelijk uit gesloten bouwblokken. De wanden van de bouwblokken vormden een afscheiding van openbare buitenruimten of van particuliere of gezamenlijke binnenruimten van blokken.

Na de oorlog is er een groot woningtekort ontstaan. Om de woningnood op te lossen werden in de jaren '50 en '60 veel hoge flats gebouwd. Naast het oplossen van de woningnood wilde men ook meer licht, lucht en ruimte in de stad brengen. Doordat de flats weinig ruimte in beslag namen, waren er veel mogelijkheden om grote groene zones te creëren, waarin bewoners optimaal konden genieten van de rust, natuur en ruimte. Zo ontstonden de tuinsteden, waarvan de Bijlmermeer in Amsterdam een voorbeeld is. Laagbouw vond in deze tijd vooral plaats in kleine plaatsen of wijken met vrije sectorwoningen en was ook royaal verpakt in het groen. In 1960 werd het stedelijk beleid voor het eerst vastgelegd in de Eerste Nota Ruimtelijke Ordening, die halverwege de jaren '60 werd gevolgd door de Tweede Nota Ruimtelijke Ordening.

Vanaf de jaren '70 werd afstand gedaan van het hoogbouwprincipe. Er ontstond behoefte aan traditionele woonhuizen met een achtertuin. Doordat in de jaren '50 en '60 de wijken wijds opgezet waren, was er veel ruimtebeslag, wat leidde tot een angst dat het platteland zou dichtgroeien. Vanuit deze angst werd het ruimtelijkeordeningsbeleid vanaf de jaren '70, met de Derde Nota Ruimtelijke Ordening en de Verstedelijkingsnota, sterk gericht op verdichting van de stedelijke bebouwing en het openhouden van de groene ruimte. De compacte-stad-gedachte werd sterker en halverwege de jaren '80 werd met de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening het compacte-stad-concept helder en strikt toegepast.

In de jaren '90 ontstond de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra (VINEX), waarin het belangrijkste uitgangspunt was dat nieuwe woonwijken dichtbij de bestaande stadscentra moesten worden gepland. De VINEX doelde op bescherming van open gebieden in Nederland door verstedelijking te concentreren rond (middel)grote steden, een strikte scheiding tussen stad en land.

Uit een evaluatie van de VINEX bleken de pogingen om gebieden open te houden en bebouwing te concentreren in de praktijk niet goed te functioneren en bleek de ruimtelijke kwaliteit af te nemen. De realisatie van groen in de VINEX-wijken bleef vaak achter bij de realisatie van rood en de uiteindelijk gerealiseerde oppervlakte groen was vaak minder dan in het oorspronkelijke plan. In de 20^e eeuw was de stedenbouw vooral gericht op kwantiteit, in de 21^e eeuw werd de aandacht verbreed naar de kwaliteit van de woonomgeving. In de Nota Ruimte wordt aangegeven dat nieuwe woongebieden en bedrijvigheid zoveel mogelijk aangesloten moeten worden op bestaande bebouwing en infrastructuur (bundelingbeleid). Een groot gedeelte van de nieuwbouw (25-40%) moet binnenstedelijk worden gerealiseerd. Bij de nieuwbouw moet rekening worden gehouden met recreatieve voorzieningen, groen en water. Volgens de Nota Ruimte moeten alle ruimtelijke plannen aan een algemene basiskwaliteit voldoen. Op het gebied van verstedelijking gaat het hierbij om een goede balans tussen rode (stedelijke) en groen/blauwe (natuur en water) functies, waarvoor een richtgetal van 75m² groen per woning voor het groen in de stad genoemd wordt.

3.3 Achtergrond van het richtgetal

In de Nota Ruimte wordt over de balans tussen rood en groen/blauw het volgende gezegd: *“Met zorg constateert het rijk dat ook op nieuwe uitleglocaties het groen nogal eens sluitpost van de begroting is. In de praktijk blijkt circa 75 vierkante meter groen per woning een goed richtgetal. Het rijk rekent erop dat gemeenten bij de opzet van nieuwe uitleglocaties dit richtgetal hanteren.”*(p.88)

In de nota wordt dit richtgetal echter niet verder geëxpliciteerd. Na verdieping in de literatuur en navraag bij het Ministerie van VROM bleek vooral door het Ministerie van LNV, in samenwerking met Alterra, op dit richtgetal aangestuurd te zijn. Navraag bij deze partijen leverde enige informatie op over de achtergrond en de toepassing van dit richtgetal.

Volgens het Ministerie van LNV (Vis 2007) is het richtgetal gebaseerd op een aantal verschillende berekeningen die zijn samengebracht in het document ‘Rood en groen in balans’ (Van Middelkoop, Bruls & Van Golen 2001). In dit document werden op verzoek van de directie Groene Ruimte en Recreatie van het Ministerie van LNV door de Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum in het verleden ontwikkelde groennormen geïnventariseerd, achtergronden van die normen achterhaald en handreikingen geboden voor de onderbouwing van te ontwikkelen LNV-beleid. Tevens werd bij verschillende partijen nagegaan hoe zij tegenover de toepassing van groennormen staan. Met de resultaten werd door het Ministerie van LNV, onder andere voor de herziening van het Structuurschema Groene Ruimte (SGR2), bekeken of groennormen een goed uitgangspunt vormen voor de realisatie van groen in verstedelijkende gebieden.

In deel 1 van het Structuurschema Groene Ruimte II (Ministerie van LNV 2002) wordt aangekondigd dat in deel 3 van SGR2 de omvang van de groen-blauwe impuls wordt opgenomen. Tevens zal dit deel een beoordelingskader ‘rood en groen in balans’ bevatten, dat zal ingaan op zowel kwantitatieve als kwalitatieve criteria voor groen in en om de stad. Deel 3 van SGR2 is echter nooit uitgekomen. In 2004 is PKB-deel 2 van SGR2 opgenomen in de Nota Ruimte en een beleidsmatige uitwerking hiervan in de Agenda voor een Vitaal Platteland, waarin niet verder ingegaan wordt op de achtergrond van het richtgetal. Navraag bij het Ministerie van LNV naar het beoordelingskader heeft helaas ook niets opgeleverd.

Volgens het Alterra-rapport Groene Meters (Bezemer et al. 2002) is het richtgetal geformuleerd op basis van bestaande normen die uitgaan van onderzoeksgegevens over recreatiegedrag. Het richtgetal bedraagt gemiddeld 75m² groen per woning in de stad en kan dus verschillen per wijk. Met groen wordt alleen parken en plantsoenen bedoeld. In het onderzoek van Alterra, waarin het richtgetal wordt vergeleken met de werkelijke situatie in tien steden van de G30³, zijn echter meer typen groen meegenomen, omdat ook het groen dat niet direct bruikbaar is voor recreatie toch de beleving ten goede kan komen. Hierbij is uitgegaan van alle vormen van groen uit de Bodemstatistiek. Dit zijn parken en plantsoenen, sportterreinen, volkstuinten, bos, overig agrarisch terrein, open nat natuurlijk terrein, open droog natuurlijk terrein en begraafplaatsen.

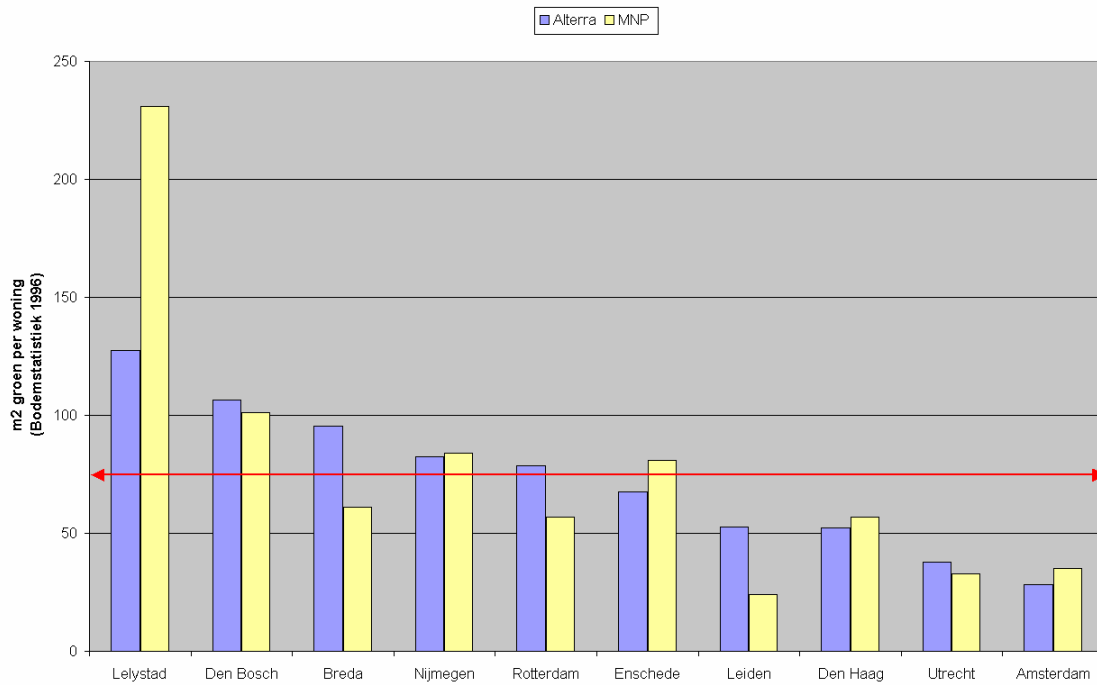
Als uitgangspunt is het richtgetal uit de Nota Ruimte volgens Alterra (Visschedijk 2007) ontwikkeld voor de steden van de G31. Dorpen hebben een andere opbouw, hier is in vergelijking met steden minder openbaar groen in verhouding tot privaat groen aanwezig. Ook ligt hier door de kleinere schaal het groen buiten de stad meer in de nabijheid. Het richtgetal is van toepassing op de bebouwde kom met de aantekening dat binnen 500 meter van de woning voldoende openbaar groen aanwezig moet zijn. In principe is het richtgetal een gemiddelde voor het groen in de gehele stad, maar uitgaande van de 500 meter afstand tot de woning moet de 75m² groen per woning eigenlijk ook per wijk gelden.

3.4 Kanttekeningen bij het richtgetal

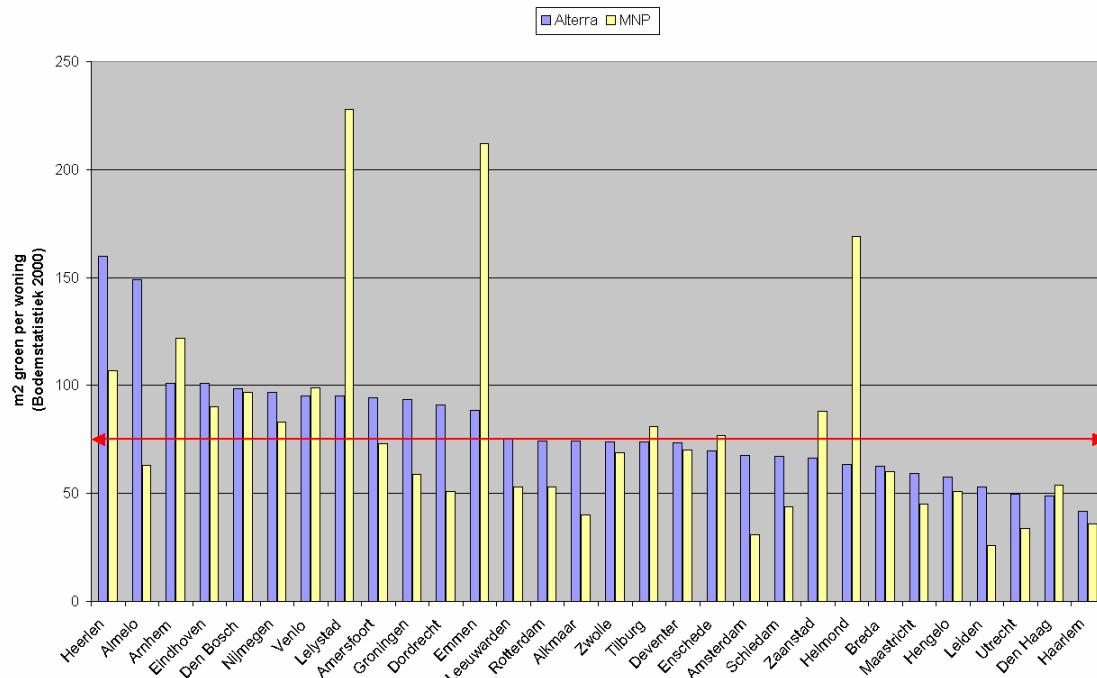
Berekeningswijze

Zoals uit voorgaande paragraaf blijkt is er niet direct duidelijkheid over de typen groen die onder de 75m² vallen. De berekeningswijze die toegepast zou moeten worden blijft zelfs geheel onduidelijk. In de praktijk worden er twee verschillende berekeningswijzen gehanteerd: de berekeningswijze van Alterra die de data levert aan LNV via het GIOS-beleid en de berekeningswijze van het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) die de gegevens levert aan VROM in het kader van de natuurbalans (Schildwacht 2005). In figuur 3.1 zijn de oppervlakten groen per woning van Alterra voor de tien steden uit Groene Meters (Bezemer et al. 2002) naast de oppervlakten van het MNP (De Niet 2007) gezet. Deze getallen zijn gebaseerd op de Bodemstatistiek 1996. In figuur 3.2 zijn de oppervlakten groen per woning van Alterra (Bezemer & Visschedijk 2003) en het MNP (De Niet 2007) voor de G30-steden naast elkaar gezet. Deze getallen zijn gebaseerd op de Bodemstatistiek 2000. Het numerieke totaaloverzicht van de oppervlakten groen per woning van Alterra en van het MNP, uitgaande van de Bodemstatistiek 1996 en 2000, is te vinden in bijlage 1. In deze bijlage zijn ook de oppervlakten uit 2003 volgens de berekeningswijze van het MNP toegevoegd. De jaren 1996 en 2003 kunnen niet direct met elkaar vergeleken worden. De basisgegevens (Bestand Bodemgebruik (BBG) van het CBS) vertonen een trendbreuk in 2000. Vandaar dat er in de tabel twee gegevens zijn: '2000' uit het BBG2000 en '2000nw' uit het BBG2003.

³ Ten tijde van dit onderzoek waren er nog 30 steden waarvoor het Grottestedenbeleid van kracht was. Later is hier de gemeente Sittard-Geleen bij gekomen.

Figuur 3.1 Vergelijking van het aantal m² groen in de stad per woning volgens de berekeningswijze van Alterra en de berekeningswijze van het MNP, gebaseerd op de Bodemstatistiek 1996

Figuur 3.2 Vergelijking van het aantal m² groen in de stad per woning volgens de berekeningswijze van Alterra en de berekeningswijze van het MNP, gebaseerd op de Bodemstatistiek 2000

In figuur 3.2 is te zien dat de verschillen tussen de datasets van 2000 uiteen lopen van bijna geen verschil (Den Bosch, Breda) tot zelfs meer dan 100% (Almelo, Lelystad, Emmen, Amsterdam, Helmond, Leiden). In de data van 1996 zijn de verschillen vergelijkbaar. Opvallend is dat bij de steden Nijmegen en Amsterdam in 1996 de oppervlakte groen per woning volgens de berekeningswijze van het MNP hoger is dan volgens de berekeningswijze van Alterra, terwijl in 2000 de oppervlakten volgens de berekeningswijze van Alterra hoger zijn. In 2000 komt bij 21 van de 30 steden met de berekeningswijze van het MNP de oppervlakte aan groen per woning lager uit dan met de berekeningswijze van Alterra. Bij de overige 9 steden komt de oppervlakte volgens de berekeningswijze van Alterra lager uit. In de praktijk betekent dit dat een gemeente volgens de berekeningswijze van Alterra kan voldoen aan het richtgetal van 75m² groen per woning, terwijl de oppervlakte volgens de berekeningswijze van het MNP ver onder het richtgetal uitkomt (bijv. Dordrecht). Vice versa kan een gemeente volgens de berekeningswijze van het MNP een oppervlakte van 75m² groen per woning halen, terwijl dit volgens de berekeningswijze van Alterra niet gehaald wordt (bijv. Zaanstad).

In de berekeningswijze van Alterra worden de volgende typen groen meegenomen:

- Park en plantsoen
- Sportterrein
- Volkstuin
- Bos
- Overig agrarisch terrein
- Open nat natuurlijk terrein
- Open droog natuurlijk terrein
- Begraafplaats

Van deze verschillende typen groen (uit de Bodemstatistiek) worden de oppervlaktes bij elkaar opgeteld, met de grens direct om de buitenste wijken van de stad. Bij het CBS worden gegevens verzameld over het aantal woningen per gemeente. In gemeenten met meerdere woonkernen wordt op basis van het CBS-bestand van het aantal woningen per postcode een herberekening gemaakt voor de betreffende woonkern. Vervolgens wordt de hoeveelheid groen gedeeld door het totaal aantal woningen (Bezemer et al. 2002). Het lijkt erop dat met deze berekeningswijze de verspreid liggende woningen aan de rand van de betreffende steden ook worden meegerekend bij het totaal aantal woningen, terwijl deze delen van de steden niet binnen de grens liggen waar naar het groen wordt gekeken.

In de berekeningswijze van het MNP worden de volgende typen groen meegenomen:

- Park en plantsoen
- Bos
- Open nat natuurlijk terrein
- Open droog natuurlijk terrein
- Dagrecreatief terrein

Voor elke cel van 100 x 100 meter (landsdekkend) wordt bepaald hoeveel woningen er zijn binnen een afstand van 500 meter. Vervolgens wordt de hoeveelheid groen binnen de 100m-cel gedeeld door het aantal woningen binnen de straal van 500 meter. Daarna worden voor elke 100m-cel de waarden uit de vorige stap voor alle cellen binnen 500 meter gesommeerd. Dit geeft voor elke 100m-cel de totale hoeveelheid groen per woning binnen 500 meter.

Tenslotte wordt een gebiedsuitsnede gemaakt, in dit geval per gemeente het ‘bebouwd gebied 2000’⁴ van het Ministerie van VROM. Voor dit gebied wordt vervolgens de (gewogen) gemiddelde hoeveelheid groen per woning binnen 500 meter bepaald (De Niet 2007).

Typen groen

Zoals uit voorgaande tekst blijkt worden in de berekeningswijze van het MNP uit de Bodemstatistiek de typen groen meegenomen die openbaar toegankelijk zijn. In de berekeningswijze van Alterra worden ook semi-openbare typen groen uit de Bodemstatistiek meegenomen, omdat ook het groen dat niet direct bruikbaar is voor recreatie toch de beleving ten goede kan komen. Het type dagrecreatieve objecten wordt echter door Alterra niet in overweging genomen. Tot dagrecreatieve objecten worden gerekend: dierentuinen, safariparken, sprookjestuinen, pretparken, midgetgolfterreinen, openluchtmusea, spartelvijvers en strandbaden (exclusief het water) en jachthavens (inclusief terreinen voor aanverwante bedrijvigheid, berging, werf, verkooppunt en reparatiewerkplaats). Tevens worden speeltuinen, dagcampings, picknickplaatsen (niet langs een hoofdverbindingsweg gelegen), hertenkampen, kinderboerderijen en speelweiden ook tot deze categorie gerekend als ze geen deel uitmaken van parken en plantsoenen. Hierbij worden de bijbehorende parkeerplaatsen en andere voorzieningen ook meegerekend. Waarschijnlijk is deze categorie door Alterra niet in de berekening opgenomen, omdat het hier niet altijd groene objecten betreft. Wat betreft begraafplaatsen en sportterreinen (bijv. basketbalveld, skatebaan), die Alterra wel meeneemt in de berekening, is dit echter ook twijfelachtig.

Het is inderdaad het geval dat het groen niet per definitie gebruikt moet kunnen worden, in de zin van iets doen in het groen, om gewaardeerd te worden. Zoals reeds in paragraaf 1.3 vermeld staat, betekent gebruik maken van groen: er naar kijken, het als decor benutten, zich er in verplaatsen, er in spelen en recreëren. De betekenis van het stedelijk groen is dus niet alleen afhankelijk van de bruikbaarheid, maar ook van de hoeveelheid, de bereikbaarheid en de beleefbaarheid.

‘Kijkgroen’ wordt echter op een andere manier beleefd en gewaardeerd dan ‘gebruiksgroen’ en hier zou dan ook onderscheid in moeten worden gemaakt. Bovendien zijn er meerdere vormen van kijkgroen die van belang zijn voor de beleving, zoals laanbeplanting en private tuinen, die in de berekeningswijze van Alterra mee zouden moeten wegen. Het probleem is echter dat deze typen groen niet zijn opgenomen in de Bodemstatistiek waardoor het lastig is hierover informatie te verzamelen.

Ook aan nieuwe vormen van groen in de stad, zoals groene gevels en daktuinen, die nu sterk in opkomst zijn, wordt in beide berekeningswijzen geen aandacht besteed. De aanwezigheid van deze typen groen kan ook niet met behulp van de Bodemstatistiek bepaald worden, doordat deze oppervlakte hierin is aangegeven als bebouwing. Bovendien is het in het geval van groene gevels lastig om een oppervlakte te bepalen van verticaal groen.

⁴ De vervaardiging van het ‘bebouwd gebied 2000’ van VROM staat beschreven in het rapport ‘Begrenzing Bebouwd Gebied 2000’ van M. Odijk, B. van Bleek & P. Louwse (2004). Het ‘bebouwd gebied 2000’ komt niet overeen met de bebouwde kom van een stad.

Grens van de stad/afstand

Zoals uit paragraaf 3.3 blijkt is het richtgetal uit de Nota Ruimte van toepassing op de bebouwde kom van een stad. In de berekeningswijze van Alterra wordt echter een andere begrenzing toegepast, namelijk direct om de buitenste wijken van de stad, omdat anders enkele wijken en parken niet meetellen. In de berekeningswijze van het MNP wordt uitgegaan van het 'bebouwd gebied 2000' van het Ministerie van VROM, wat ook niet overeenkomt met de bebouwde kom van een stad.

Volgens Visschedijk hoort bij het richtgetal de aantekening dat het groen binnen een afstand van 500 meter vanaf de woning moet liggen. In de berekeningswijze van het MNP wordt een gewogen gemiddelde van de hoeveelheid groen per woning gegeven, rekening houdend met deze afstand. In de berekeningswijze van Alterra komt de afstand van 500 meter tussen het groen en de woning niet terug. Bovendien is deze afstand in opspraak. De afstand van 500 meter zou bepaald zijn voor de gemiddelde vitale Nederlander en dus niet geschikt zijn voor minder mobiele bevolkingsgroepen, zoals bejaarden, gehandicapten en moeders met kinderen. In recente onderzoeken wordt benadrukt dat een afstand van 300 meter realistischer zou zijn. Dit is van grote invloed voor het totale groenbeeld van een stad.

Kwantiteit - kwaliteit

Het richtgetal uit de Nota Ruimte is een puur kwantitatieve aanduiding van de benodigde oppervlakte aan groen in de stad. Dit zegt echter niets over de kwaliteit die het betreffende groen zou moeten bevatten. De aantekening dat het groen binnen een afstand van 500 meter tot de woning moet liggen heeft wel enigszins te maken met kwaliteit, namelijk het aspect bereikbaarheid. Deze aantekening is echter niet terug te vinden in de Nota Ruimte waar het richtgetal genoemd wordt.

In het onderzoek van Alterra (Bezemer et al. 2002) onder 10 steden van de G30 is ook een beperkte kwalitatieve analyse uitgevoerd. Per stad is gekeken naar de ruimtelijke spreiding van het groen over de stad, de bereikbaarheid van het groen en de verdeling van het groen over de verschillende typen. Hieruit bleek dat het niet halen van de oppervlakte van 75m² groen per woning in sommige steden toch een goede groenstructuur (toegankelijk en bereikbaar) kan opleveren. Bovendien is het voldoen aan het kwantitatieve richtgetal geen garantie voor een kwalitatief goede structuur. In een aantal steden is het groen bijvoorbeeld minder toegankelijk of slecht bereikbaar.

Het risico bestaat ook dat wanneer er (te) veel groen is, het groen slecht beheerd wordt en daardoor minder aantrekkelijk wordt. Bovendien kunnen grote oppervlaktes groen mensen een geïsoleerd of beangstigend gevoel geven.

Behoeft

Groen is in verschillende buurten belangrijk voor verschillende doelen. Wonen er bijvoorbeeld veel kleine kinderen in een buurt, dan is daar behoefte aan veel speelruimte met allerlei voorzieningen. In allochtone wijken blijkt vaak veel behoefte aan open ontmoetingsruimten te zijn. Voor de verschillende doelen is niet altijd een even grote oppervlakte aan groen noodzakelijk. In het richtgetal van 75m² groen per woning komt niet terug wat voor groen er gewenst is en wat de gemeenten willen realiseren met het groen. Oftewel: Voldoet het groen aan de groenbehoefte?

Het richtgetal van 75m² groen per woning is in eerste instantie bedoeld voor uitleglocaties. Het Rijk rekent erop dat gemeenten dit richtgetal hanteren wanneer zij nieuwe woonwijken aanleggen. Het tekort aan groene ruimte blijkt echter vooral in binnenstedelijke woonmilieus van toepassing te zijn, doordat hier steeds meer inbreiding plaatsvindt, waarbij vaak groene openbare ruimte verdwijnt. Een richtgetal voor de oppervlakte groen is dus niet alleen bruikbaar bij nieuwbouw, maar ook bij herstructurering van bestaande bouw. Hierbij zouden voor verschillende woonmilieus verschillende richtgetallen opgesteld kunnen worden.

Openbaar groen - privaat groen

Het richtgetal van 75m² groen per woning heeft betrekking op het (semi-)openbare groen in de stad. In het richtgetal wordt geen aandacht besteed aan privaat groen. De aanwezigheid van privaat groen is echter wel van belang voor de beleving. Een wijk met ruime, beplante voortuinen wordt als groener ervaren dan een wijk zonder voortuinen. Bovendien kan ik me voorstellen dat in wijken met veel privaat groen de behoefte aan openbaar groen minder groot is dan in wijken met weinig privaat groen, doordat bepaalde activiteiten, zoals barbecuen en buiten spelen vaak in de eigen tuin plaatsvinden in plaats van in de openbare groene ruimte. Hiermee zal ook de gewenste functie van het openbare groen verschillen met de hoeveelheid aanwezig privaat groen in een wijk. In wijken met weinig tot geen privaat groen zal bijvoorbeeld een groene plek om jezelf af te zonderen ook gewaardeerd worden, terwijl in wijken met veel privaat groen de mensen hier hun eigen tuin voor hebben.

Oppervlakte per woning/inwoner

Op dit moment is er een trend gaande waarbij de huishoudengrootte steeds kleiner wordt en er steeds meer eenpersoonshuishoudens komen. Dit betekent dat wanneer een bepaalde stad aan de oppervlakte groen per woning van het richtgetal voldoet, de oppervlakte groen per inwoner in de loop der jaren groter wordt. Bovendien moeten er meer woningen bijgebouwd worden om de inwoners te huisvesten, wat een nog grotere oppervlakte aan groen tot gevolg heeft. Aan de andere kant is de verwachting ook dat de bevolking in Nederland over een aantal jaren zal krimpen, wat het voorgenoemde effect mogelijk opheft. Wanneer het richtgetal per inwoner zou worden bepaald, bestaat ook hier de mogelijkheid dat er 'te veel' groen gerealiseerd wordt alvorens de bevolkingsomvang zal krimpen.

3.5 Conclusie

In de Nota Ruimte wordt enkel een richtgetal van 75m² groen per woning genoemd voor het groen in de stad. Wat er onder het groen verstaan wordt, binnen welke afstand van de woning het groen moet liggen en hoe de oppervlakte berekend moet worden wordt niet geëxpliciteerd in de nota en blijkt moeilijk te achterhalen. In de praktijk blijken hier dan ook verschillen in opvatting over te zijn en wordt het richtgetal op diverse manieren gehanteerd, wat grote verschillen in data tot gevolg heeft. Wanneer het Ministerie van VROM het richtgetal uit de Nota Ruimte als wettelijke norm in wil voeren zal er in eerste instantie eenduidigheid moeten komen over de typen groen die meegenomen moeten worden, de afstand van het groen tot de woning en de berekeningswijze. Bovendien moet er bekeken worden of de invoering van een kwantitatieve norm in de uitwerking de gewenste kwaliteit tot gevolg heeft en of met een landelijke norm gewerkt kan worden gezien de grote verschillen op lokaal niveau.

Hoofdstuk 4 - Groen in de G31-gemeenten en de gemeente Almere

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen de resultaten van de enquête onder de G31-gemeenten en de gemeente Almere besproken worden. In de volgende paragraaf zullen de resultaten per gemeente in alfabetische volgorde aan bod komen. Er wordt ingegaan op de groenambities van de gemeenten, de toepassing van richtgetallen/groennormen en eventuele andere aspecten met betrekking tot groen in de stad, moeilijkheden waar tegenaan gelopen wordt, uitgevoerde groenprojecten en de gewenste sturing vanuit hogere overheden. Tevens zal het gebruik van groennormen in 2002 en 2007 vergeleken worden voor tien steden. In de laatste paragraaf zal een samenvatting van de resultaten gegeven worden.

4.2 Resultaten enquête

De enquêtes onder de G31-gemeenten en de gemeente Almere zijn ingevuld door beleidsmedewerkers op het gebied van groen. In de bibliografie is een lijst te vinden met de geraadpleegde personen van de 32 gemeenten. Aan hen zijn de volgende vragen gesteld:

1. Wat voor ambities heeft uw gemeente op het gebied van groen in de stad?
2. Loopt u tegen moeilijkheden aan bij de realisering van uw groenambities? Zo ja, welke?
3. In de Nota Ruimte wordt voor groen in de stad een richtgetal van 75m² groen per woning aangegeven. Wordt dit richtgetal gehanteerd binnen uw gemeente? Waarom wel/niet?
4. Worden er binnen uw gemeente andere 'groennormeringen' gehanteerd? Zo ja, welke?
5. Sinds wanneer wordt dit richtgetal of deze groennormering toegepast in uw gemeente?
6. Welke typen groen worden meegenomen in het richtgetal of de groennormering?
7. Geldt het richtgetal of de groennormering voor de gehele gemeente, zowel bij oudbouw als bij nieuwbouw?
8. Loopt u tegen moeilijkheden aan bij de toepassing van het richtgetal of de groennormering? Zo ja, welke?
9. Zijn er nog andere (kwaliteits)aspecten met betrekking tot het groen in de stad waar binnen uw gemeente in de planvorming rekening mee wordt gehouden? (bijv. afstand, verbindingen, gebruiksmogelijkheden, onderhoud)
10. Wat wordt er binnen uw gemeente verstaan onder groen wanneer er gesproken wordt over groen in de stad?
11. Zijn er de laatste jaren concrete projecten uitgevoerd om meer en/of beter groen in de stad te realiseren? Zo ja, welke?
12. In hoeverre is er binnen uw gemeente behoefte aan sturing vanuit het Rijk en provincie betreffende groen in de stad en wat voor soort sturing is hier gewenst?
13. Heeft u nog suggesties voor verbetering van het sturen op kwalitatief groen of andere opmerkingen?

Hierna zullen de antwoorden op de enquêtevragen per gemeente, op alfabetische volgorde, besproken worden. Per gemeente wordt in de eerste alinea ingegaan op de vragen 1 en 2, in de tweede alinea op de vragen 3 t/m 8, de derde alinea beantwoordt de vragen 9 t/m 11, de laatste alinea geeft tenslotte antwoord op de vragen 12 en 13. Het antwoord op vraag 8 bleek in veel gevallen gelijk te zijn aan het antwoord op vraag 2 en is in dit geval in de tweede alinea niet herhaald. In bijlage 2 is het merendeel van de antwoorden van de 32 gemeenten in een schema samengevat.

Alkmaar

De gemeente Alkmaar heeft ambities voor het groen op verschillende schaalniveaus. Het gemeentelijk groen in de wijken moet op een zogenaamd basisplusniveau gehouden worden en de bomenstructuur in de stad moet versterkt worden, evenals de ecologische gebieden en verbindingszones. Bij het realiseren van deze groenambities loopt de gemeente structureel tegen financiële moeilijkheden aan.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in Alkmaar niet gehanteerd. In het groene beleidsplan heeft de gemeente wel normen voor het kwaliteitsniveau van het groen (beeldbesteknormen) opgenomen. Deze normen worden sinds 2004 toegepast en hebben betrekking op alle typen groen en gelden voor de gehele gemeente, zowel bij oudbouw als bij nieuwbouw. Bij de toepassing van de normen ervaart de gemeente geen moeilijkheden.

De gemeente Alkmaar verstaat onder het groen in de stad al het openbaar groen inclusief de bomen. De laatste jaren hebben er veel reconstructies van dit groen plaatsgevonden.

Vanuit de gemeente Alkmaar is er geen sturing betreffende groen in de stad gewenst vanuit hogere overheden. Wel is er behoefte aan financiële bijdragen.

Almelo

De gemeente Almelo wil groen en water als aantrekkelijk vestigingsmilieu bij de ontwikkeling van stadsuitbreidingen en stadsreconstructies. Daarbij loopt de gemeente tegen het probleem aan dat groen nog te vaak de sluitpost is bij planontwikkeling.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt door de gemeente Almelo sinds enkele jaren als uitgangspunt gehanteerd bij stedenbouwkundige planvorming. Het getal geldt in eerste instantie voor nieuwbouw, bij binnenstedelijke reconstructies blijkt het niet gemakkelijk haalbaar. Typen groen die meegenomen worden in het richtgetal zijn buurtgroen, structuurgroen (langs wegen, watergangen en parken), parken en landschappelijke inpassing. Naast de moeilijkheden van toepassing van het richtgetal bij stedenbouwkundige reconstructies in de bestaande stad ervaart de gemeente geen problemen.

De gemeente Almelo verstaat onder het groen in de stad buurtgroen, structuurgroen, parken en landschappelijke inpassing. Bij de planvorming moet groen vanzelfsprekend beleefd kunnen worden en moet landschappelijk groen via heldere routes bereikbaar zijn. De laatste jaren hebben er reconstructies plaatsgevonden van het Goossensmaatspark en de groenstructuur langs de HR Holstlaan (hoofd radiaal) en is het stedenbouwkundig plan Hedeman ontwikkeld op een voormalig fabrieksterrein.

De gemeente Almelo heeft vanuit het Rijk en provincie het meest behoefte aan kwantitatieve sturing.

Almere

De gemeente Almere is op zoek naar een balans tussen rood en groen en blauw. Ze willen hierbij een betaalbaar en beheerbaar areaal met meer accenten, differentiatie en variatie in het groen en een hogere beeldkwaliteit en beleving voor de burger. De inrichting van de bestaande stad moet matchen aan het gebruik en de functionaliteit. Bij de realisatie van de ambities merkt de gemeente dat de ambities niet in balans zijn met de middelen, vooral de financiële middelen. Tevens ervaren zij problemen met de verschillende beelden/percepties over groen, vooral in de driehoek burger, ambtenaren en bestuur/politiek. Daarnaast gaat de transformatie van de stad langzaam en schoksgewijs en wordt er vaak bezuinigd op beheer.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt sinds kort in de gemeente Almere gehanteerd in de bestaande stad. Bij nieuwbouw wordt minder groen aangelegd en is het meer geconcentreerd. De gemeente is vooral gericht op een betaalbaar en beheerbaar concept en staat nu voor de keuze tussen veel groen met een basiskwaliteit of minder groen met een hogere kwaliteit. Naast dit richtgetal maakt Almere gebruik van cijfers over de bereikbaarheid (zoning) van het groen. De gemeente beschouwt de totale groene openbare ruimte met daarin alle groencategorieën. Bij de toepassing van het richtgetal loopt de gemeente Almere tegen de discussie over kwaliteit en geld aan. Daarnaast ondervindt de gemeente moeilijkheden met de kernkwaliteiten van Almere en het onderscheidend vermogen van de rest van de Randstad. Zij vragen zich af hoeveel groen er nodig is om onderscheidend en aantrekkelijk te zijn ten opzichte van de rest van de Randstad en welke differentiatie en beeldkwaliteit er nagestreefd moet worden in de stad. Tevens moet het nu en in de toekomst ook beheerbaar en betaalbaar blijven.

De gemeente Almere verstaat onder het groen in de stad het openbare groen samen met de groene gebieden van Stichting Flevolandschap en Staatsbosbeheer. In de planvorming wordt rekening gehouden met de zoning, afstand en bereikbaarheid van het groen. Tevens houdt Almere rekening met het beeld, de variatie, de differentiatie, de functionaliteit en het gebruik. De laatste jaren zijn er veel plannen ontwikkeld om meer en beter groen te realiseren. Cascoparken worden getransformeerd naar wijk-/stadsparken en wijkgroen wordt heringericht.

De gemeente Almere wenst geen sturing vanuit het Rijk en provincie betreffende groen in de stad. De gemeente wil zelf sturen, bepalen en keuzes maken. Almere vindt het hanteren van een ondergrens voor andere gemeenten wel van belang. Daarnaast is het van belang om de nationale grote groengebieden te behouden, koesteren en beschermen tegen de “rode schimmel”.

Amersfoort

De gemeente Amersfoort heeft veel ambities op het gebied van groen in de stad. In 2004 heeft de gemeenteraad een beleidsvisie Groen Blauwe Structuur vastgesteld, waarin circa 25 projecten voor groen en water zijn opgenomen, voor een investeringsbedrag van ongeveer 130 miljoen euro. Bij het realiseren van de groenambities is het ruimtegebrek als gevolg van verdichting van de stad vaak een probleem. Daarnaast ontbreekt het vaak aan voldoende financiële middelen.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in Amersfoort alleen bij nieuwbouw gehanteerd. De kwaliteit wordt belangrijker gevonden dan de vierkante meters. De gemeente heeft in maart 2007 een groensaldoregeling vastgesteld om groen in ruimtelijke ontwikkelingen mee te kunnen wegen. Deze groensaldoregeling wordt de komende tijd in verschillende projecten uitgetoetst en verder uitgewerkt. De regeling houdt rekening met de verschillende kwaliteiten die groen kan hebben, zoals belevings-, gebruiks-, culturele en natuurkwaliteit. Deze kwaliteiten worden in een matrix afgezet tegen de schaal van belang voor stad, wijk, buurt of blok. Onder het groen wordt al het openbaar toegankelijk groen van het publieke domein verstaan, dus niet het groen van particulieren. De regeling is vooral bedoeld voor herontwikkeling, dus bestaande bouw.

Binnen de gemeente Amersfoort zijn verschillende opvattingen over wat er onder het groen in de stad verstaan wordt. De gemeenteraad heeft het in discussies vaak over particulier en openbaar groen samen, het college van burgemeester en wethouders vooral over openbaar groen. Onder het groen in de stad worden in ieder geval speelvelden, sportvelden, begraafplaatsen, parken en natuurgebieden verstaan. De laatste jaren zijn er verschillende projecten van het programma Groen Blauwe Structuur uitgevoerd in de stad. Tevens zijn er in ontwikkelingsplannen vaak wijzigingen aangebracht om de hoeveelheid groen te vergroten.

Vanuit de gemeente Amersfoort is er geen behoefte aan sturing vanuit de provincie en het Rijk. Er is wel behoefte aan samenwerking en ondersteuning op inhoudelijk, programmatisch en financieel gebied. De gemeente Amersfoort adviseert om meer aandacht aan de kwaliteit en de functies van groen te besteden en minder aan het richtgetal van 75m². Dit geeft gemeenten ondersteuning in het uitwerken van het principe van 'groen' als aanjager van stedelijke ontwikkeling, zodat vanuit groen niet reactief, maar pro-actief gewerkt wordt.

Amsterdam

De gemeente Amsterdam zet sterk in op kwaliteit en beleefbaarheid van het stedelijke groen. Hierbij merken zij dat het lastig is om in het overgangsbied het groen in de stad en het groen om de stad goed op elkaar aan te laten sluiten. Bovendien blijkt het moeilijk om buiten de gemeentegrenzen hun groenbelang goed voor het daglicht te brengen. Binnen de gemeente bestaat ernstige twijfel of er op termijn genoeg goedkope grond gekocht kan worden voor de aanleg van nieuw groen.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in Amsterdam niet gehanteerd. De gemeente vindt dat elke levensstijl zijn eigen groennorm heeft en kan er niet mee uit de voeten. Binnen de gemeente worden ook geen andere groennormeringen toegepast.

De gemeente Amsterdam verstaat onder het groen in de stad de niet versteende ruimte, niet zijnde water, waarbij onderscheid wordt gemaakt in openbaar en privaat groen. Er wordt getracht te coördineren op schoon, heel, veilig en maatschappelijk omarmd groen. Delen van de groenstructuur hebben extra bescherming. De laatste jaren zijn er veel projecten uitgevoerd om meer of beter groen in de stad te realiseren.

Vanuit de gemeente Amsterdam is er geen sturing vanuit het Rijk gewenst betreffende groen in de stad. Wel is er behoefte aan meer sturing vanuit de provincie. Er wordt aangegeven dat dit nu ook wel iets beter gaat.

Door de gemeente Amsterdam wordt opgemerkt dat maatschappelijke omarming het toverwoord is voor vlakgroen en dat verbindingen belangrijk zijn. Tevens zou regionale beheersautoriteit tot versterking van regionaal groen kunnen leiden.

Arnhem

De gemeente Arnhem hecht veel waarde aan het groen en heeft dan ook groenambities opgenomen in het Groenplan. Het uitgangspunt van dit Groenplan is dat de hoeveelheid groen niet verminderd en minimaal de kwaliteit houdt die het nu heeft. In het Groenplan zijn hoofdlijnen voor landschap, natuur, water en gebruik aangegeven en streefbeelden per type groen, waarin deze hoofdlijnen verder uitgewerkt zijn. Tevens zijn aandachtspunten voor wijken in wijkkaarten vertaald en is er aandacht voor bewonerswensen en knelpunten bij het beheer. Vanuit cultuurhistorisch perspectief wordt ook veel aandacht besteed aan instandhouding en ontwikkeling van door bepaald gebruik ontstane landschappen en groene structuren en ontworpen parken en buitenplaatsen. Veel van dit groen is aangewezen als rijksbeschermd monument. In de praktijk blijkt de beschikbare investeringsruimte voor groen uiterst beperkt te zijn, waardoor groot technisch onderhoud en aanpassing aan de eisen van de tijd, waar veel bestaand groot groen in de stad aan toe is, erg lastig blijft.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Arnhem niet gehanteerd, omdat een richtgetal op zich weinig zegt. Je kunt wel voldoende oppervlakte groen per woning hebben, maar veel versnipperde m² aan groen geven nog geen goede groenkwaliteit van een gebied. De gemeente heeft de ervaring dat de ligging van het groen ten opzichte van de bebouwing, de structuur van het groen, de functies en het inrichting- en beheerniveau nadrukkelijk het gebruik en de beleving bepalen. Tevens geeft de gemeente aan dat er landelijk nog geen kengetallen zijn voor de instandhouding van cultuurhistorisch groen met een stedelijke functie of een specifieke functie (bijv. begraafplaats) of de ouderdom van het groen. Groennormeringen gaan over het algemeen over gemiddelden, waarbij de instandhouding van deze specifieke kwaliteiten erg wordt uitgevlakt. Overigens overweegt de gemeente Arnhem om voor de actualisering van het structuurplan, dat vanaf eind 2007 gepland staat, het in de Nota Ruimte aangegeven richtgetal op de deelgebieden van de stad los te laten.

De gemeente Arnhem verstaat onder het groen in de stad parken, dijken, grote eenheden aan het water, lanen, plantsoenen en bomen. Bij de planvorming kijkt de gemeente vooral naar de functie van het groen, landschappelijke aankleding, cultuurhistorische waarde, het gebruik en de natuurwaarde en betekenis in de natuurstructuur. Dit ook in relatie tot de uitvoering/naleving van de Flora- en Faunawet en de Monumentenwet 1988. Vanuit de natuurwaarde heeft de gemeente een ecologische structuur opgesteld gekoppeld aan de landschappelijke differentiatie en gespecificeerd naar doelsoorten die daarvoor karakteristiek zijn. Vanuit cultuurhistorisch perspectief wordt de samenhang tussen groene elementen, verbindende structuren als lanen en wegen en de (cultuur)landschappelijke inrichting aangeduid als 'groene monumenten' of 'groen erfgoed'. Bij de ontwikkeling van plannen geldt het beleidsuitgangspunt 'groen blijft groen' en wanneer dit niet haalbaar is, is een groencompensatie aan de orde. Dit kan een kwaliteitsverbetering van het groen in de omgeving betekenen. Vanuit het beheer kijkt de gemeente Arnhem nadrukkelijk naar de wensen van aanwonenden en vraagt hen te participeren in schouwgroepen per park, zodat bewonerswensen en aandachtspunten voor het op peil krijgen van de parkinrichting en het beheer inzichtelijk worden.

Tenslotte wil de gemeente karakteristieke landschapsbeelden herkenbaar en beleefbaar houden. Voor het verbeteren/versterken van natuur- en recreatieve waarden is het volgens de gemeente van belang een aantal verbindingen tussen het groen in de stad en het buitengebied te realiseren. Op dit moment zijn er een aantal lopende projecten op het gebied van groen in de stad: de aanleg van groot groen en water in stadsuitbreiding Schuytgraaf, herontwikkeling Malburgen met aanpassing van groen- en waterstructuur, dijkverlegging Bakenhof/Natuurspeeluitwaard Bakenhof en verbetering van de kwaliteit van een aantal parken.

Vanuit de gemeente Arnhem is er geen behoefte aan sturing vanuit het Rijk en provincie. Er is wel behoefte aan stimulering, met name voor het op peil krijgen en houden van de kwaliteit van het cultuurhistorisch groen dat vaak van nationale betekenis is. De gemeente Arnhem raadt aan om duidelijkheid te geven over het 'verzorgingsgebied' van een bepaald type groen met een bepaalde inrichting en verder te specificeren naar de functie van het groen. Tevens zou het goed zijn als bijvoorbeeld via Programma Beheer ook een extra financiële impuls komt voor het instandhouden van cultuurhistorisch groen.

Breda

De gemeente Breda heeft de groenambities niet concreet geformuleerd in het beleid. In de praktijk lopen zij tegen moeilijkheden aan betreffende beschikbare middelen en ambtelijke capaciteit. Verder merken zij dat het groen een slechte onderhandelingspositie heeft ten opzichte van andere ruimteclaims.

Het richtgetal van 75m² groen per woning is als streefgetal in de milieuvisie van de gemeente Breda opgenomen. Het getal geldt niet als harde norm, omdat het niet alleen om de kwantiteit gaat, maar ook om de kwaliteit. Het richtgetal wordt sinds 2005 gehanteerd en hierin worden de typen groen meegenomen overeenkomstig de berekeningswijze van Alterra (zie paragraaf 3.4). In principe geldt het richtgetal voor de gehele stad, zowel bij oudbouw als bij nieuwbouw, al zijn de realisatiemogelijkheden in de oude stad beperkt. Moeilijkheden waar tegenaan gelopen wordt zijn dat het richtgetal niet bindend is en dat in de discussie over de verhouding groen-rood meerdere overwegingen een rol spelen, zoals de kostenbatenafweging. Binnenplans groen wordt gezien als een hoge kostenpost met ook hoge beheerskosten.

De gemeente Breda verstaat onder het groen in de stad alle typen publiek toegankelijk groen. Dit zijn natuur, plantsoen, parken, begraafplaatsen, sportvelden, volkstuinten en water/oevers. Binnen de gemeente is een ecologische groenstructuur vastgelegd. De laatste jaren zijn er verschillende parken in de stad en oevers langs de Mark en Bavelse Leij heringericht. Tevens is er in het project van de spoorzone een nieuwe groenstructuur ontwikkeld en heeft het stedelijk water een 'facelift' gekregen.

Binnen de gemeente Breda bestaan er verschillen in gewenste sturing vanuit hogere overheden betreffende groen in de stad. Vanuit het bestuur van de gemeente is er geen behoefte aan sturing. De gemeente verwacht veel goeds van de nieuwe Grondexploitatiewet, waarin de verhaalsmogelijkheden ten behoeve van onder andere groen vergroot worden.

Verder leeft de gedachte dat een rijks- en provinciaal stimuleringskader (subsidies!) positief kan uitwerken. Dit heeft ook goed gewerkt bij de eerste ISV⁵-tranche, waarbij groen als harde randvoorwaarde werd gesteld bij de gemeentelijke ISV-subsidieaanvraag. De gemeente Breda is van mening dat de scheiding tussen groen in de stad en recreatie om de stad moet worden opgeheven. Vroeger werd hiervoor de term GIOS gehanteerd (groen in en om de stad). Die term gaf goed aan dat het onderscheid tussen groen in de stad en groen om de stad niet zinvol is. De Ministeries van LNV en VROM moeten hier dan ook beter gaan samenwerken.

Den Haag

De gemeente Den Haag heeft de ambities voor het groen in de stad vastgelegd in het Groenbeleidsplan. De gemeente wil de Stedelijke Groene Hoofdstructuur behouden en versterken en de toegankelijkheid van het groen verbeteren. In uitzonderlijke gevallen is bouwen in het groen niet uitgesloten. Bij de realisatie van de groenambities ervaart de gemeente moeilijkheden met overige claims die op groen gelegd worden, met name de oppervlakte (bouwen), maar ook de kwaliteit (bijvoorbeeld ecologische functie versus beeldbepalende functie). Tevens blijkt er een gebrek aan middelen voor onderhoud en monitoring te zijn.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Den Haag niet gehanteerd. Bij herontwikkeling of aanleg van nieuwe wijken wordt wel rekening gehouden met de aanleg van groengebieden en de aanplant van bomen in groenarme wijken, maar hierbij wordt niet gewerkt met een richtgetal voor de oppervlakte. Binnen de gemeente worden ook geen andere groennormeringen toegepast.

De gemeente Den Haag verstaat onder het groen in de stad de grote groengebieden (duinen, landgoederen, recreatieparken), wijk- en buurtgroen (wijkparken, plantsoenen, muurvegetaties), straatbomen, sportparken, volkstuinten en golfbanen. Bij de planvorming wordt rekening gehouden met de Stedelijke Groene Hoofdstructuur, bestaande uit kerngebieden (grote groengebieden) met daartussen de verbindingszones. Er is aandacht voor de ecologische verbindingszones en het oplossen van de knelpunten hierin. Tevens is er aandacht voor de lange lijnen, bestaande uit bomenrijen. Er wordt in de planvorming een afweging gemaakt in de functies natuur, recreatie en cultuurhistorie. De gemeente is continu bezig met het realiseren van meer en beter groen in de stad. Hierbij worden onder andere grote groengebieden gerenoveerd, ecologische verbindingszones heringericht, nieuwe wijkparken aangelegd en meer bomen aangeplant, waarbij gekozen wordt voor kwaliteit (bomen voor de toekomst: de juiste soort op de juiste plaats).

De gemeente Den Haag wenst vanuit het Rijk en provincie kaders voor behoud en versterking van groenstructuren en subsidies voor herinrichting, onderhoud en monitoring. Een nauwe samenwerking binnen de gemeente van de groene dienst met de dienst Stedelijke Ontwikkeling is volgens de gemeente Den Haag onontbeerlijk.

⁵ Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing

Deventer

De gemeente Deventer heeft in het nieuwe groenbeleidsplan diverse doelstellingen staan die leiden tot de volgende ambities: ruimte voor groen in en om de stad; aandacht voor toegankelijkheid, gebruik en beleving van het groen; duurzaamheid in inrichting, beheer en onderhoud van het groen; een (pro-actief) antwoord hebben op nieuwe stedelijke uitdagingen en een handleiding bieden voor de praktische invoering van de groenvisie voor de praktijk. In de praktijk blijkt dat het hebben van een groenbeleidsplan veel oplevert voor het groen in de stad. Het op papier hebben van doelen en ambities en de bekendheid ervan, met name intern, is erg belangrijk en helpt enorm bij de realisering ervan. Het blijft echter moeilijk om woningen te slopen ten behoeve van meer vierkante meters groen. Intern moet tevens 'beter tussen de oren komen' om bewoners aan de voorkant van projecten (ook beplantingsplannen) te betrekken.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt binnen de gemeente Deventer gehanteerd sinds december 2006 en geldt voor de gehele gemeente, zowel bij oudbouw als bij nieuwbouw. Hierbij worden de typen groen meegenomen overeenkomstig de berekeningswijze van Alterra (zie paragraaf 3.4). De gemeente heeft hier echter wel problemen mee, aangezien de uiterwaarden niet meegenomen worden, waardoor een wijk grenzend aan de uiterwaarden het richtgetal bij lange na niet haalt en deze wel zou halen als de uiterwaarden wel meegenomen zouden worden.

De gemeente Deventer verstaat onder het groen in de stad al het groen dat in eigendom en beheer bij de gemeente is en houdt de oppervlakte aan 'eigen' m² openbaar groen per woning per wijk bij. Het nadeel hiervan is dat bijvoorbeeld ook bermen mee tellen. De gemeente gaat voor het gebruik uit van stadsgroen, wijkgroen en buurtgroen. 'Snippergroen' wordt geprobeerd zoveel mogelijk te concentreren in buurtgroen. In het groenbeleidsplan wordt uitgegaan van een basis gevormd door het bestaande landschap, cultuurhistorie, stedenbouwkundige structuur, waterstructuur en de aanwezige flora en fauna. Hier wordt de gewenste (potentieel) flora en fauna en het gewenste gebruik door de mens in gepland, waarbij de (on)mogelijkheden van het beheer de randvoorwaarden zijn. De laatste jaren zijn alle drie de stadsparken van Deventer hersteld (of nog in uitvoering), waarbij het oorspronkelijke ontwerp het uitgangspunt vormt, wat is aangepast aan de gebruikswensen van de 21^e eeuw. Ook wordt nu een plan gemaakt voor een nieuw park (Gooikerspark) in nu nog agrarisch gebied. De stadsparken zijn mede gefinancierd uit GIOS-gelden en Europese subsidie.

De gemeente Deventer vindt de norm van 75m² heel veel helpen en de discussie een stuk gemakkelijker maken. De gemeente denkt dat een afstandsnorm (van 300 meter) wellicht nog een goede aanvulling zal zijn. Een oppervlakenorm en een afstandsnorm is goed en voldoende vanuit hogere overheden, de rest moet de gemeente zelf regelen. De gemeente geeft als suggestie een regeling gelijk aan 'Rood voor Groen' in de stad op te stellen. Verder adviseert de gemeente een norm per wijk/buurt op te stellen, aangezien de 75m²-norm voor de hele stad geldt en dat in Deventer vrij gemakkelijk te halen is als je bijvoorbeeld de uiterwaarden meetelt.

Dordrecht

De gemeente Dordrecht heeft de groenambities voor een belangrijk deel opgenomen in de Groene Contramal. Deze bestaat uit een reeks hoogwaardige groen- en waterelementen rondom de stedelijke contour van de Drechtsteden. Bij de realisatie van deze ambities worden vooral in financieel opzicht moeilijkheden ervaren. Er is geen geld voor de ambities ten aanzien van de stadsparken.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt door de gemeente Dordrecht niet gehanteerd, omdat de kwaliteit en de beleefbaarheid van het groen heel belangrijk worden gevonden. De gemeente gebruikt geen vaste groennormeringen. Bij elke discussie die er over groennormeringen gevoerd wordt komt het dilemma naar voren wat je wel en niet meeneemt in de normering (bijv. speelplaatsen?).

In de gemeente Dordrecht wordt het groen in de stad op diverse manieren geïnterpreteerd. In veel plannen worden groen en water als samenhangend geheel gezien. Vaak gaat het bij discussies over groen over het openbare groen en wordt in de beoordeling van plannen niet het groen van bewoners of woningbouwverenigingen betrokken. Semi-openbare ruimtes, zoals sportvelden, volkstuinten en begraafplaatsen worden vaak wel in de discussies rondom het groen betrokken. In de planvorming wordt rekening gehouden met bereikbaarheid, beleefbaarheid, beheerbaarheid en gebruik van het groen. Bovendien wil de gemeente Dordrecht de milieukwaliteit/-ambities gebiedsgericht gaan benaderen. Dit betekent per gebiedstype gedifferentieerde kwaliteiten. Bij de planontwikkeling wordt er bekeken of er voldoende groen in kwalitatieve en kwantitatieve zin wordt gecreëerd. Daarnaast wordt een gedragscode voor bestendig beheer opgesteld, die een meer natuurlijk beheer waarborgt. De laatste jaren zijn er diverse projecten uitgevoerd om meer en/of beter groen in de stad te realiseren, onder andere in het kader van het Uitvoeringsprogramma Stedelijke Ecologische Structuur. In de stadsvernieuwingswijk Krispijn is groene (speel)ruimte gemaakt ten koste van bebouwing.

Vanuit hogere overheden wenst de gemeente Dordrecht financiële sturing vanuit het ISV. Dit is er geweest en heeft positief gewerkt, ook in het genereren van lokale middelen. Dit was vooral kwantitatief. In kwalitatief opzicht raadt de gemeente het opstellen van een handreiking voor het definiëren van kwaliteit en een handreiking voor economische waardebeoordeling aan.

Eindhoven

De gemeente Eindhoven streeft naar een duurzame groenstructuur en naar behoud en ontwikkeling van voldoende groen in woon- en werkomgeving binnen het stedelijk gebied. Bij de realisatie loopt men tegen het probleem van de verstedelijking aan, waardoor in- en uitbreidingen in het groen plaatsvinden. Bovendien blijkt in de planning van projecten de integrale afstemming met de andere vakdisciplines voor moeilijkheden te zorgen.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Eindhoven niet gehanteerd. Binnen de gemeente wordt wel vanaf 2002 een normering van 1 boom per woning toegepast. Deze norm geldt voor de totale gemeente, parken en buitengebied worden hierbij ook meegerekend. De gemeente loopt tegen moeilijkheden aan, omdat de norm vrij rigide is en nauwelijks te controleren is. Ook worden er vaak bomen aangeplant ter compensatie waar juist geen bomen gewenst zijn.

De gemeente Eindhoven maakt bij het groen in de stad een onderscheid in siergroen, cultuurgroen, landschappelijk groen en natuurgroen. In de planvorming wordt rekening gehouden met onderhoud, standaard details, gebruiksmogelijkheden, ontwerpstrategieën en groentypologieën. De laatste jaren zijn er diverse projecten uitgevoerd om meer en beter groen te realiseren: de Dommeltuyn, de Rondweg, het Lieve de Key park en renovatie van plantsoenen.

De gemeente Eindhoven wenst vanuit hogere overheden sturing naar rode ontwikkelingen om groen een significant onderdeel te laten uitmaken (wettelijk kader). De gemeente adviseert om groen te realiseren daar waar het mogelijk is en niet omdat het moet, ofwel van kwantiteit naar kwaliteit.

Emmen

De gemeente Emmen heeft als doelstelling het vastleggen van de kwaliteit van het openbaar groen van Emmen als open groene gemeente en het versterken van de groenstructuur in alle kernen, in samenhang met de ruimtelijke opbouw. De ambities die hieruit volgen zijn: minimaal handhaven van de huidige kwaliteit groen; waar nodig (gekoppeld aan budget) groen herinrichten en daarbij inspelen op de wensen van de bewoners; relaties versterken van het groen in de stad en dorpen met het landschappelijk groen; aandacht voor bomenstructuur, stadsranden en natuurontwikkeling; aandacht voor waarde en waardering van groen; effectievere inrichting en beheer van het openbaar groen (inclusief budget) en ruimtelijke ontwikkeling vanuit het groen. In de praktijk blijkt vaak onvoldoende budget aanwezig te zijn om de ambitie te realiseren. Tevens zetten de ruimtelijke ontwikkelingen het groen onder druk en levert veel groen geen directe bijdrage aan de ruimtelijke opbouw.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt door de gemeente Emmen niet gehanteerd. De gemeente hanteert ook geen andere normen of richtgetallen voor het groen in de stad.

De gemeente Emmen verstaat onder het groen in de stad al het openbaar groen dat binnen de stedelijke en dorps sfeer van stad en dorpen valt. In de planvorming wordt gekeken naar de relatie kwaliteit-kwantiteit. Uitgangspunt bij de (her)inrichting van het openbaar gebied is de kwaliteit van het geheel. Groen maakt daar een belangrijk onderdeel van uit. Er wordt rekening gehouden met de bomenstructuur, groenbeheer, stadsrand en dorpsranden en de relatie met het buitengebied. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in buurtgroen, wijkgroen/stadsgroen/dorpsgroen, stadsrandgroen en bermen. Er wordt speciale aandacht besteed aan de verbinding/ontsluiting van het rode gebied richting het groene landelijke gebied. De laatste jaren zijn er diverse herstructureringsopgaven uitgevoerd om beter groen te realiseren: parkje Emmermeer, het openbaar groen in wijk Angelslo en het openbaar groen op bedrijventerrein Bargermeer (inclusief recreatieve voorzieningen).

De gemeente Emmen zou graag het overleg met Staatsbosbeheer intensiveren in verband met de relatie tussen de stadsrand en de bosgebieden die aan de woonwijken grenzen.

Enschede

De gemeente Enschede heeft in het Groenstructuuractieplan drie thema's betreffende groen in de stad centraal staan: het verbeteren van de ecologische waarde van het groen, het verbeteren van de leesbaarheid van de stad door met name straatbomen en het verbeteren van de bruikbaarheid van het groen.

Bij de realisatie van deze groenambities loopt de gemeente tegen zowel budgettaire problemen (meer ambitie dan geld) als programmatische problemen (in de stad wordt ook gewoond) aan.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt door de gemeente Enschede sinds de jaren '80 gehanteerd. Bij nieuwbouw is het een norm, in de bestaande stad een streefgetal. Naast deze oppervlakenorm hanteert de gemeente Enschede sinds 2006 ook een bereikbaarheidsnorm en een areaalnorm. Dit betekent dat grootschalig groen binnen 10 minuten bereikbaar moet zijn en dat het areaal groen binnen de bebouwde kom behouden moet blijven. De areaalnorm is in het kader van het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) afgesproken en houdt in dat als er groen verwijderd wordt er elders compensatie zal moeten plaatsvinden. In de groennormen wordt woongroen (directe woonomgeving en straat), buurtgroen en wijkgroen meegenomen, elk voor ongeveer een derde deel. De toepassing van de normen blijkt in de praktijk de planexploitatie altijd onder druk te zetten en dus nog lang niet een vanzelfsprekendheid te zijn.

De gemeente Enschede verstaat onder het groen in de stad al het groen, zowel siergroen als gebruiksgroen. Hieronder vallen wel speelvoorzieningen, echter geen sportvoorzieningen of begraafplaatsen. Bij de planvorming wordt rekening gehouden met de beheerbaarheid van het groen. Voor de aanleg worden de beheerconsequenties in beeld gebracht en worden er afspraken gemaakt over het beheer. In het kader van het gemeentelijke Groenstructuuractieplan zijn de laatste jaren een aantal parkreconstructies gerealiseerd en belangrijke wegen van laanbeplanting voorzien.

De gemeente Enschede wenst vanuit het Rijk en provincie voorlichting, promotie en gezamenlijke planvorming betreffende groen in de stad. Bovendien is er behoefte aan meer subsidiemogelijkheden, zowel provinciaal, nationaal als europees.

Groningen

De gemeente Groningen is op dit moment, naar aanleiding van de intentieverklaring Steden en Groen van februari 2006, bezig met de vaststelling van een Groenstructuurplan, vooral met betrekking tot de integrale verbreding van de verantwoordelijkheid voor het binnenstedelijk groen. Dit Groenstructuurplan doet uitspraken over de kwaliteit, kwantiteit en de betekenis van het groen: het gaat om een waardeoordeel ten aanzien van functioneel gebruik, biodiversiteit, volksgezondheid, beleving en economie. Op basis van dat oordeel wordt er een kwalitatief hoogwaardige basisgroenstructuur voor de gehele stad onderscheiden: het groenblauwe netwerk met een stedelijke betekenis en een gemeentelijke regie. In het Groenstructuurplan wordt gestreefd naar meer participatie van andere sectoren en organisaties bij de zorg voor de leefomgeving. De betrokken bewoners en gebruikers krijgen een optimale zeggenschap. Tevens wordt er een Groencompensatieregeling ingesteld: wanneer bij planvorming groen moet worden 'ingeleverd', wordt hiervoor een prijs betaald. Bij de realisering van de groenambities blijkt binnen de gemeente Groningen de afstemming met de planologische procedures, vooral ook de interne afstemming binnen de Dienst Ruimtelijke Ordening, moeizaam te verlopen. De oorspronkelijke kwaliteitsinzet gaat in de loop van het planproces verloren. Tevens blijkt er onvoldoende prioriteit voor (de kosten van) het beheer te zijn.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Groningen bij nieuwbouw gehanteerd. Omdat de oude stad erg compact (gebleven) is, kan de gemeente er niet overal mee uit de voeten, maar vindt dit in de oude stad ook niet zo nodig. In het Groenstructuurplan, dat aan het einde van dit jaar wordt vastgesteld, is nog een andere richtlijn gegeven: wijkgroen en grotere groenstructuren op respectievelijk 5 en 10 minuten lopen van de woning. Bij het groen wordt al het groen, exclusief de berm en meegenomen. Naast de moeilijkheden in de oude, compacte stad ondervindt de gemeente geen problemen bij de toepassing van het richtgetal en de richtlijnen.

De gemeente Groningen verstaat onder het groen in de stad al het groen binnen de bebouwde kom. Beleidsmatig gaat het vooral over het openbare groen. De laatste tijd komt het corporatieve groen daarbij ook steeds meer in beeld. Sinds 10 jaar maakt de gemeente Groningen, in het kader van het Stadsecologisch beleid, gebruik van de Stedelijke Ecologische Structuur, een soort lokale EHS (Ecologische HoofdStructuur), van gebieden en verbindingen die ecologisch beheerd worden. Recent is er een doelsoortenbeleid geformuleerd om de kwaliteit van de beheerplannen mee te kunnen sturen. Verder zijn er aan het Beheersysteem Openbare Ruimte Groningen (BORG) kwaliteitsklassen gekoppeld, variërend van zeer hoog tot laag, waar de mate van intensiteit van het (groen)beheer mee is vastgelegd. De laatste jaren zijn er diverse projecten uitgevoerd om meer en beter groen in de stad te realiseren. Er zijn enkele binnenstedelijke parken gerenoveerd (Noorderplantsoen, Sterrebos, Stadspark) en op industrieterrein Eemspoort is een integrale ecologische zone met waterberging gerealiseerd. Tevens wordt op dit moment gewerkt aan drie projecten in het kader van de 'duurzame stadsrand' en wordt samen met Natuurmonumenten Kardingse ontwikkeld, een recreatiegebied/natuurbos aan de oostrand van de stad. Tenslotte wordt het groen als integraal onderdeel meegenomen in de wijkvernieuwing.

Vanuit de gemeente Groningen is er geen behoefte aan sturing vanuit het Rijk en provincie. De gemeente is er aan gewend dat de provincie zich in het geheel niet met groen/natuur in de stad bemoeit. De verschillende GIOS-rondes van het Rijk hebben volgens de gemeente ook bedroevend weinig opgeleverd, zeker in financiële zin. De gemeente Groningen geeft nog mee dat kwaliteit moeilijk te sturen is, omdat je het niet af kunt dwingen. Het ontstaat uit inspiratie en kan alleen gerealiseerd worden door 'volhoudend' beleid (letterlijke duurzaamheid). Die wordt vooral bevorderd door integraal werken en goed samenwerken.

Haarlem

De gemeente Haarlem heeft veel beleidsambities op het gebied van groen in de stad. De gemeente wil een monumentale bomenlijst, een nieuwe bomenverordening, bomenbeleid en een groenstructuurplan opstellen. Daarnaast heeft het nieuwe college veel ambities wat betreft het wegwerken van onderhoudsachterstanden in de gehele openbare ruimte. Tot voor kort was er weinig politieke steun voor het realiseren en zelfs voor het behoud van bomen en groen.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Haarlem op dit moment niet gehanteerd. De bedoeling is dat er dit jaar een groenstructuurplan wordt opgesteld waarin de norm wordt vastgelegd, gedifferentieerd per wijk. Sinds vier jaar geldt er wel een 100% herplantplicht bij het kappen van bomen. Bij de toepassing hiervan worden geen problemen ondervonden.

De gemeente Haarlem verstaat onder het groen in de stad vaak bomen, maar ook de grotere en kleinere parken. Er wordt in de planvorming vaak rekening gehouden met verbindingen tussen groenelementen. Daarnaast is het onderhoud het belangrijkste argument bij het wel of niet toepassen van bepaald groen. De laatste jaren worden systematisch de parken gerenoveerd. Op dit moment is de gemeente Haarlem ook bezig met het realiseren van een nieuw park. Tevens zijn een aantal buitengebieden beter bereikbaar gemaakt voor recreatie.

Vanuit de gemeente Haarlem is er geen behoefte aan sturing vanuit het Rijk en provincie betreffende groen in de stad. Wel is subsidieverstrekking en projectondersteuning gewenst.

Heerlen

Binnen de gemeente Heerlen richt het Programma Groene Ruimte zich op een zodanige herinrichting van de groene ruimte dat de vele potentiële waarden zoveel mogelijk tot hun recht komen. Het gaat daarbij met name om natuur- en landschapsontwikkeling en om het vergroten van de recreatieve mogelijkheden. De inrichting van de groene ruimte moet afgestemd worden op de behoeften van de bevolking. Mede in het kader van de vergrijzing moet voor rust, ruimte, natuurbeleving en recreatiemogelijkheden dicht bij huis gezorgd worden. Voor de jongere en oudere jeugd moeten meer speelmogelijkheden in een groene omgeving ontstaan. Verder is het groen in en om de stad een belangrijke kwaliteit die een gunstige invloed heeft op het vestigingsklimaat voor nieuwe bedrijven en instellingen. Bij de realisatie van de groenambities blijkt de gemeente Heerlen moeilijkheden te ondervinden met het vinden van de benodigde financiële fondsen. Bovendien komt duurzaam omgaan met oppervlaktewater (zichtbaar water, infiltratiezones en wadi's) de kwaliteit van groenplannen ten goede, maar veroorzaakt gelijktijdig een steeds groter ruimtebeslag.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Heerlen niet gehanteerd. Plannen worden situatiegericht ontwikkeld. Gedifferentieerde woningvormen in sterk geaccidenteerde, kleinschalige landschappen maken het werken met richtgetallen moeilijk.

De gemeente Heerlen geeft aan dat groen een belangrijke belevingsfactor in de openbare ruimte is. Kwantitatief, maar vooral kwalitatief bepaalt het mede de belevingswaarde. Het type groen, de functie en het karakter bepalen mede de kwaliteit van de plek en haar omgeving. Landschap, natuurwaarden en identiteit en karakter zijn belangrijke factoren in de stadsrandzone. Structuren, bomen, de informele buitenruimte en de uitloopgebieden zijn bepalend voor de woonkwaliteit. Vormgeving, uitstraling en functionaliteit zijn parameters in stadscentra, winkel- en bedrijventerreinen. Vaak wordt bij geconcentreerde woonconcepten de nadruk gelegd op de bereikbaarheid van het omringende landschap en de stadsrandzones. Er wordt gestreefd naar een loopafstand vanaf de woning tot een uitloopgebied of een parkgebied van niet meer dan 500 meter. Tevens moet er groencompensatie plaatsvinden bij verlies van natuurwaarden en algemene open ruimte en moet er ruimte zijn voor spelen en recreëren (speelruimtebeleid). Naast verschillende typologieën van het groen (ecologisch, natuurlijk, stedelijk, verkeer, recreatief en esthetisch) zijn gebiedskwalificaties (wonen, bedrijven, centrumgebieden e.d.) bepalend voor zowel ontwerp, aanleg als beheer van het groen in de stad. Integraal Beheer van de Openbare Ruimte (IBOR) is sinds enkele jaren een bekend begrip bij de Heerlense bevolking. De westelijke stadsrandzone is recentelijk ingrijpend heringericht. De zone is voorzien van nieuwe functies en een vernieuwde ontsluiting, er is bos aangelegd, beken hebben opnieuw een natuurlijke uitstraling gekregen en beekdalen zijn landschappelijk hersteld.

Vanuit de gemeente Heerlen is vooral financiële sturing gewenst. De voorziene budgetten voor mensgerichte natuur in en om de stad zijn ontoereikend voor het bereiken van het door burgers gewenste ambitieniveau. De huidige financieringsstructuur voor een vitaal platteland, door de provincie in doelen en programma's vastgelegd, haakt onvoldoende aan op de (sterk verstedelijkte) stadsrandzones.

Helmond

De gemeente Helmond profileert zich als een groene stad met een vanuit de stad bereikbaar aantrekkelijk buitengebied. In de stad streeft de gemeente naar uitbreiding van groene gebruiksruimte. De ontwikkeling van het watersysteem, onder andere beekherstel, waterinfiltratie, waterberging en de oude Zuid-Willemsvaart, biedt kansen voor de toekomst. Bij de realisatie blijkt het probleem vaak te zijn dat ruimte schaars is en groen te vaak een restpost is. Locaties in de stad zijn duur, ook vanwege saneringskosten. Groen wordt vaak als onrendabele post buiten planexploitaties gehouden, waardoor cofinanciering lastiger wordt. Verder staan de budgetten voor beheer en onderhoud voortdurend onder druk.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Helmond niet gehanteerd. Tot nu toe golden er groennormen op basis van een beleidsnota uit 1980. Het richtgetal uit de Nota Ruimte wordt toegepast in die zin dat de situatie op lokaal niveau nader is bekeken op basis van de begrippen die ten grondslag liggen aan de 75m² en er een nuancering is aangebracht per wijktype. Op dit moment wordt er een nieuw beleidsstuk gemaakt. In het nieuwe groenbeleid wordt per type woongebied en bedrijventerrein een marge aangegeven voor groen, in de combinatie gebruiksgroen en aankledings- of kijkgroen. Dat beleid zal eind 2007 of begin 2008 van kracht worden. Bij de typen groen wordt onderscheid gemaakt naar functie (kijk- en verblijfsgroen), naar ligging (van centrum tot randkernzone) en naar niveau (blok, buurt, wijk of bovenwijken). Bij de toepassing van de normen worden problemen ondervonden wat betreft de effectiviteit. Dat vraagt een integrale aanpak op ten minste buurt- of wijkniveau, anders wordt er binnen projecten getornd aan de norm en verwezen naar 'mogelijkheden' buiten het project. Uitgangspunten moeten in een vroeg stadium van de planontwikkeling worden ingebracht.

Wanneer er binnen de gemeente Helmond gesproken wordt over groen in de stad gaat het meestal over openbaar groen. Bij groenbeleid gaat het om het geheel van groen en water en verharde verkeersluwe verblijfsruimte, met functies voor recreatief gebruik, aankleding, waterhuishouding en natuur. De uitloopgebieden in de directe omgeving zijn belangrijk als aanvulling op het groen in de wijk. In het beleid wordt rekening gehouden met bereikbaarheid, toegankelijkheid, veiligheid en attractiviteit van het groen in de stad. De bevolkingssamenstelling is een uitgangspunt bij de inrichting en de beeldkwaliteit speelt een rol. Groen is niet alleen openbaar groen en openbare ruimte is méér dan groen. In de gemeente Helmond geldt het principe van beheergericht ontwerpen en ontwikkelingsgericht beheer, om gestelde doelen tegen verantwoorde kosten te bereiken. Er zijn in de gemeente veel projecten uitgevoerd of nog in uitvoering om meer en beter groen te realiseren, onder andere een nieuw buurtpark in Binnenstad-Oost, nieuwe woningen in een groene setting op een voormalig bedrijventerrein, delen van de Aa door het centrum zijn weer zichtbaar gemaakt en het Kasteelpark wordt gerenoveerd.

In de gemeente Helmond is er vooral sturing in de vorm van stimulering gewenst vanuit het Rijk en de provincie. De koppeling tussen de VINEX-opgave en een investering in regionaal groen is destijds door middel van een overeenkomst geregeld en wordt op die basis gerealiseerd. Zonder overeenkomst was dat bij goede bedoelingen gebleven. Ontwikkeling van infrastructuur en transformatie van bedrijventerreinen in de stad vragen een aanpak en een exploitatie die projectoverstijgend is. Zo'n aanpak zou gestimuleerd moeten worden. Het Alterra-onderzoek naar de groenhoeveelheden van de grote steden en de uitspraken over stedelijk groen in de Nota Ruimte zijn een goede basis om op lokaal niveau een koers te bepalen en groen op de agenda te krijgen. Het is belangrijk dat daarvoor ook lokaal energie wordt ingezet en dat Rijk en provincie niet als excuus dienen om lokaal geen inzet te leveren. Subsidie-/stimuleringsregelingen blijven een belangrijke motor voor investeringen in groen. De gemeente Helmond geeft als suggestie mee dat er een relatie is tussen kwaliteit en kwantiteit. Kwaliteit is gauw een vaag en kneedbaar begrip. Houd het simpel, zoals met de 75m². Zo'n kengetal is niet zaligmakend, maar iedereen kan er mee aan de slag. Het moet ook geen boekhouding worden waarbij de kwaliteit uit het oog verloren wordt, maar soms moet er hard onderhandeld kunnen worden. Dat vraagt simpele regels, waar niet over gemarchandeerd kan worden. De bouwverordening biedt in principe mogelijkheden om natuur in de stad te stimuleren, maar blijkt in de praktijk weinig effect te hebben.

Hengelo

De gemeente Hengelo kent veel privé-groen en weinig groen op buurt- en wijkniveau, wat ook niet zomaar veranderd kan worden. Daarom heeft de gemeente gekozen om wat er is aan parkstructuur te verbeteren en hier een paar vrij grote terreinen aan toe te voegen (Weusthag en Waterleidingterrein nabij FBK-stadion). Bij de realisering van de groenambitie loopt de gemeente tegen financiële problemen aan. Vooral het verwerven van gronden gelegen binnen de bebouwde kom en deze omzetten naar parkbestemmingen is duur, omdat er schadeloosstelling voor nog lopende economische activiteiten moet plaatsvinden.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Hengelo niet gehanteerd. De gemeente denkt op dit moment wel na of zij deze norm tot beleid zou moeten verheffen en daarop moet monitoren. Binnen de planeconomie wordt al 15 jaar uitgegaan van een reservering voor groen en blauw van 16-20%. Deze reservering geldt alleen voor groen op buurtniveau, dus geen wijkparken en grote vijvers etc. en geldt alleen bij het ontwikkelen van nieuwe bouwplannen. Bij de toepassing van deze reservering ondervindt de gemeente geen problemen.

De gemeente Hengelo verstaat onder groen in de stad in principe al het groen van vrijstaande boom tot buurt-/wijkpark. In het ruimtelijk beleid en de stedenbouw wordt door de gemeente veel aandacht gegeven aan groene wiggens en ecologische verbindingslijnen, die er voor moeten zorgen dat het groen en de parken zo veel mogelijk een verbinding door de stad naar het buitengebied hebben. De laatste jaren is het Weusthagpark nieuw ontwikkeld en de wijkparken van de VINEX-locatie Slangenbeek.

De gemeente Hengelo wenst meer stimulering vanuit het Rijk en de provincie. Het beleid GIOS is bij de gemeente bekend, maar stimuleert onvoldoende om tot grote daden te komen. Het groenbeleid zou volgens de gemeente Hengelo net als het woonbeleid een apart begrotingshoofdstuk voor de overheden moeten worden, waarbij groen en blauw ook best samen kunnen gaan.

Leeuwarden

De gemeente Leeuwarden streeft naar een intensivering van het groenbeleid. Bij elk in- of uitbreidingsplan of infrastructureel plan moet aangegeven worden wat er met het groen gebeurt. In principe wordt er een compensatieplicht gehanteerd. De gemeente wil in samenwerking met de wijken een groenplan voor de hele stad opstellen om het groene karakter van de stad te behouden en te versterken. Een probleem waar de gemeente bij het realiseren van de groenambitie tegenaan loopt is dat groen in eerste instantie geld kost. Bovendien is het meten van de positieve effecten van groen en deze vertalen naar economische waarde lastig, zodat de terugverdieneffecten vaak wazig blijven.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Leeuwarden niet gehanteerd. Na de jaren '70 heeft er geen kwantitatieve benadering van het groen meer plaatsgevonden. Het groen werd puur kwalitatief aangegeven, meestal als toevoeging van de woonkwaliteit.

De gemeente Leeuwarden verstaat onder groen in de stad in de eerste plaats gebruiksgroen in de vorm van parken (stadsparken, wijkparken en buurtparken). Daarnaast speelt de verdere aankleding van wegen, wijken en buurten door boombeplanting en ander begeleidend groen een rol. Bij nieuwbouwprojecten wordt vooral gekeken of er functioneel goede verbindingen liggen met de omgeving en of deze veilig en aantrekkelijk zijn. Tevens wordt er gekeken of het buitengebied goed ontsloten is vanaf de locatie van het nieuwbouwproject. Het in kwalitatief opzicht verbeteren van bestaand groen is ook een belangrijk onderdeel van de planvorming. De laatste jaren heeft onder andere het stadspark De Prinsentuin een volledige opknopbeurt gehad en is het Potmargeproject uitgevoerd. Met steun van Groene Partners wordt nog, in samenwerking met de plaatselijke bevolking, een groen gebied vlakbij de Vrijheidswijk opnieuw ingericht en beter bereikbaar gemaakt.

De gemeente Leeuwarden geeft aan dat er op lokaal niveau voldoende expertise en kennis is om tot een goede inrichting van het groen in de stad te komen. Daar waar economische opbrengsten onvoldoende zijn om de kosten van groenaanleg te dekken zouden volgens de gemeente derden (provincie/Rijk) de maatschappelijke opbrengsten van groenaanleg idealiter moeten vertalen naar een financiële bijdrage aan de aanleg van groen. Vanuit het Rijk zou er op gelet moeten worden dat het geld dat beschikbaar is binnen ILG door de provincies ook (en liefst grotendeels) in de gebieden rond de steden wordt geïnvesteerd. Groen is mooi, maar bereikbaar en voor veel mensen toegankelijk groen is veel beter. Daarnaast hebben groen en water belangrijke overeenkomstige functies en zouden daarom meer in een adem genoemd moeten worden, hetgeen de aandacht voor groen kan laten toenemen. Groen heeft een belangrijke functie voor de leefomgeving en mede door Groene Partners is de aandacht voor groen en haar functies toegenomen. Groen is echter in economische zin nog te vaak geen factor die 'op niveau' mee doet in afwegingen en besluitvorming. Een instrument voor waardering van groen (ook economisch) zou kunnen helpen bij het aantonen van het belang van groen. Een dergelijk instrument is er nog niet. Beheer en aanleg van de groene omgeving zou nog veel meer een zaak moeten worden van woningeigenaren (corporaties), bewoners en de overheid gezamenlijk.

Leiden

De gemeente Leiden gaat op het gebied van groen (en blauw) in de stad voor kwaliteit en verbindingen met het ommeland. Leiden is de meest compacte stad van Nederland, waardoor meer water en groen niet realistisch is, maar beter water en groen wel. Parken, plantsoenen, grachten en oevers, wandel- en fietsverbindingen kunnen nóg beter gebruikt worden door de Leidenaar en er nóg beter uitzien. Dat kan bereikt worden door fysieke ingrepen, maar minstens zo belangrijk is dat Leidenaars de grote kwaliteiten van hun omgeving beter leren kennen. Bekend maakt bemind; weten doet beleven. Leiden zet dus vooral in op kennis, communicatie en de vele kansen die het bestaande water en groen biedt aan zijn bewoners. In de praktijk blijkt het realiseren van de verbindingen met het ommeland, veelal in combinatie met langzaamverkeerverbindingen, een kostbare aanlegzaamheid.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Leiden, sinds de rapportage van Alterra (2002) als richtlijn meegegeven. In het richtgetal worden alle typen openbaar groen meegenomen. Sinds 1998 is er een boomnorm van kracht van 0,9 boom/woning. De boomnorm en de richtlijn gelden beide voor de gehele gemeente, zowel bij oudbouw als bij nieuwbouw. Bij de oudbouw is de toepassing echter moeilijk, doordat Leiden een historisch gegroeide, zeer compacte stad is.

De gemeente Leiden verstaat onder het groen in de stad al het openbare groen. In de planvorming wordt rekening gehouden met de kwaliteit en verbindingen en is er aandacht voor verhoging van de gebruikswaarde en ecologische waarde. Stadsparken en wijkgroen worden aangepakt om beter groen te realiseren, nieuw groen wordt alleen in combinatie met woningbouw gerealiseerd.

De gemeente Leiden wenst een ombuiging van het 'sturen' op kwantiteit van Rijk en provincie naar kwalitatieve normen. Hierbij moeten ook relaties gezocht worden met natuur en gezondheid.

Lelystad

De gemeente Lelystad beschikt over veel openbaar groen, waarvoor veel waardering bestaat bij de inwoners. De ambitie is dan ook om in de bestaande wijken het groen in stand te houden en in de nieuwe gebieden dezelfde kwaliteit te evenaren, waarbij (een eenvoudigere vorm van) beheer mede uitgangspunt is. Moeilijkheden waar de gemeente tegenaan loopt zijn vooral van financiële aard, omdat de uitkering per rekeneenheid (m², inwoners, woningaantal) geen gelijke tred houdt met de prijsontwikkeling.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Lelystad niet gehanteerd, maar in de huidige situatie ruim gehaald. De gemeente hanteert ook geen andere normen of richtgetallen voor het groen in de stad.

De gemeente Lelystad verstaat onder het groen in de stad vrijwel alle groen: langs de dreven, buurt- en wijkparken en de stadsbossen. In de 'oudbouw' ligt meer snippergroen, in nieuwbouwsituaties is meer sprake van grotere aaneengesloten groenoppervlakken, gelijkmatig over de wijken verdeeld. In de planvorming zijn beheerpeil en kosten van onderhoud dikwijls bepalend.

De laatste jaren zijn er geen grote projecten uitgevoerd om meer of beter groen in de stad te realiseren, er zijn wel enkele projecten uitgevoerd om de bestaande situatie te handhaven.

Vanuit de gemeente Lelystad is er geen behoefte aan sturing vanuit het Rijk en provincie betreffende groen in de stad.

Maastricht

Aangezien de gemeente Maastricht in de stad relatief weinig aantal vierkante meters (60) openbaar groen per woning heeft wil de gemeente het bestaand openbaar groen zoveel mogelijk handhaven en de gebruikswaarde ervan vergroten. Omdat het groen dat verder van de woning ligt dan 500 meter nauwelijks recreatieve waarde heeft, wordt er extra aandacht geschonken aan de bereikbaarheid van het groen en de groene/recreatieve routes. Als gebiedsdoelen voor het groen in de stad worden het stadspark en de groene wiggen van Maastricht-West aangewezen. Voor het realiseren van zowel het groen in de stad als het groen om de stad heeft de gemeente Maastricht onvoldoende financiële middelen beschikbaar.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Maastricht sinds het onderzoek van Alterra (2003) in het groenbeleid gehanteerd, maar is niet als algemeen geldende norm vastgesteld. In het richtgetal worden nieuw bos, grootschalig openbaar groen op wijk- en buurtniveau en groene/recreatieve routes voor wandelaars en fietsers meegenomen. De gemeente hanteert dit richtgetal niet in de grote stadsuitbreidings- en vernieuwingsprojecten uit vrees voor een niet sluitende grondexploitatie. De realiteit leert dat nieuw openbaar groen zonder extra rijks gelden en/of Europese subsidie niet haalbaar is. De planexploitatie van veel grote projecten staat onder druk, waardoor de groenaanleg in veel gevallen naar achteren wordt verschoven. Voor de recreatieve waarde van het groen wordt de norm van 500 meter vanaf de woning aangehouden.

De gemeente Maastricht verstaat onder het groen in de stad al het groen binnen de bebouwde kom. Voor het onderhoudsniveau hanteert de gemeente beeldkwaliteitbestekken. Het stadspark van Maastricht is recent gerenoveerd en uitgebreid.

De gemeente Maastricht is van mening dat de sturing of beter nog samenwerking met de Directie Zuid van LNV en in het kielzog DLG Zuid in de afgelopen 7 jaar bijzonder waardevol is gebleken. Vanuit de provincie is de inhoudelijke en financiële steun sinds 2005 ook toegenomen. De gemeente Maastricht merkt op dat groen geen resultaat is van slimme rood-voor-groen-constructies en dergelijke. Er is in de afgelopen decennia in heel Nederland onnoemelijk veel openbaar groen in kwantitatief en kwalitatief opzicht verloren gegaan om niet sluitende grond- en planexploitaties rond te krijgen. Openbaar groen is een resultaat van visie en politieke keuzes op alle drie de niveaus: Rijk, provincie en gemeente. Groen is niet een zaak van gemeenten zelf, die elk jaar opnieuw een sluitende begroting moeten realiseren en vaak alleen inkomsten kunnen genereren uit de verkoop van grond en grondexploitaties, waarbij groen zich ten opzichte van rood verhoudt van 1:450 tot zelfs 1:600 euro per vierkante meter.

Nijmegen

De gemeente Nijmegen wil met toegankelijke groene gebieden en structuren van hoge kwaliteit en betere beleefbare waterpartijen de stad aantrekkelijker maken voor wonen, werken, recreatie en toerisme. De gemeente wil groen, meer dan vroeger, inzetten om de stad meer allure te geven. Bij de realisatie van de groenambities loopt de gemeente tegen moeilijkheden aan betreffende grondposities, onvoldoende uitvoeringsbudgetten en ‘concurrentie’ met de vele ruimteclaims in de stedelijke omgeving.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Nijmegen niet gehanteerd. De reden hiervoor is dat de gemeente gemiddeld boven het richtgetal zit, wat de schijn wekt dat ze ‘klaar zijn’ in Nijmegen. Het gemiddelde wil echter niet zeggen dat het groen in elke wijk goed verankerd is. Bovendien is het richtgetal kwantitatief en zegt niets over de kwaliteit, bruikbaarheid, toegankelijkheid, aanwezigheid van lanen, functie voor luchtkwaliteit, ecologie etc. Het richtgetal is als zodanig dus niet erg bruikbaar. Verloederd, onbruikbaar en ontoegankelijk groen roept eerder ergernis op dan een klein, goed onderhouden plantsoen met goede toegankelijkheid en bruikbaarheid.

De gemeente Nijmegen verstaat onder het groen in de stad niet alleen het groen in de parken, maar ook het groen in de straat, kleine plantsoenen, begraafplaatsen en een enkele boom op een plein. Ook het groen in privé-tuinen levert een bijdrage aan hoe de openbare ruimte wordt ervaren. In de planvorming wordt per stadsdeel/-wijk gekeken naar de kwalitatieve aspecten (kansen) conform de beleidsnota ‘De Groene Draad’. Deze beleidsnota is zeer recent (11 april 2007) door de gemeenteraad vastgesteld en richt zich op vlakgroen, lanen, bijzondere plekken en verbindingen. In de gemeente Nijmegen worden continue projecten uitgevoerd om meer en beter groen in de stad te realiseren. Grote, aansprekende projecten zijn de realisatie van Park West, renovatie van het Kronenburgerpark, aanleg en verbetering van buurt- en wijkparken en verbetering van de boomstructuren in de stad. Tevens zijn er diverse groenprojecten in voorbereiding, zoals de herinrichting van het Valkhof/Hunnerpark en park Staddijk, geveltuintprojecten in stenige wijken en Groene Allure Binnenstad door middel van gevelgroen, daktuinen, mobiel groen en bomen.

In de gemeente Nijmegen is vooral cofinanciering voor uitvoering van projecten gewenst. Op dit moment heeft de gemeente wel veel budgetten voor groen óm de stad, maar er is daarnaast ook behoefte aan rijks-/provinciebudgetten voor groen in de stad. De gemeente Nijmegen is geen voorstander van een groennorm en is van mening dat steden juist op kwalitatief groen moeten kunnen sturen.

Rotterdam

De gemeente Rotterdam heeft drie doelstellingen op het gebied van groen. De gemeente wil meer kwaliteit van het groen in de stad, betere verbindingen naar het groen en meer groen om de stad. De gemeente loopt met name tegen moeilijkheden aan waar het gaat om financiering. De normbedragen voor de aankoop en inrichting van groenprojecten om de stad voldoen niet: grondprijzen zijn hoog, waardoor geen geld overblijft voor de inrichting. Verder houdt het financieringssysteem geen rekening met barrières die soms geslecht moeten worden, zoals de aanleg van bruggen of tunnels, om het groen om de stad te kunnen bereiken. Tenslotte vragen groengebieden in de stad ook om een periodieke vernieuwing.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Rotterdam niet gehanteerd, omdat dit niet zo veel zegt. Het groen is namelijk niet gelijkmatig over de stad verdeeld. Zo is in de naoorlogse tuinsteden veel meer groen per inwoner aanwezig dan in de vooroorlogse stadswijken. Tot in de jaren tachtig zijn woonwijken in Rotterdam opgezet volgens strikte groennormen (ongeveer 22m² per inwoner). Dit heeft geresulteerd in wijken met veel groene buurt- en wijkplantsoenen. Het 'plichtmatig' toepassen van de norm heeft echter niet vanzelfsprekend geleid tot aantrekkelijke woonwijken. In de suburbane wijken is gebleken dat er weinig behoefte aan middelgrote parken en plantsoenen is, omdat er veel privé-tuinen zijn. Ook spelen andere factoren als eigenwoningbezit, voorzieningen of ligging mee die een wijk tot een aantrekkelijke wijk maken. In de gemeente Rotterdam is tot nu toe eenmalig gebruik gemaakt van de speelruimtenorm van Jantje Beton. Daarnaast bestaat sinds 2003 de Atlas Woonmilieuprofielen waarin per woonmilieu een hoeveelheid openbare ruimte (al dan niet groen) wordt aangegeven als leidraad voor het opstellen van stedenbouwkundige plannen.

De gemeente Rotterdam verstaat onder het groen in de stad parken en plantsoenen, maar ook semi-openbaar groen, zoals begraafplaatsen en volkstuinten. In bestaande wijken wordt in de planvorming met betrekking tot groen in de stad gekeken naar maatwerk. Bij nieuwe woonwijken wordt gekeken naar het type woonmilieu waar behoefte aan is en waar groen een belangrijk onderdeel van is. Het gaat bij de gemeente Rotterdam om de positie van het groen in een woonmilieu. Daarbij wordt in de planvorming ook rekening gehouden met wensen van gebruikers, voorzieningen en beheer. De laatste jaren is het Zuiderpark heringericht en is er een kwaliteitsverbetering van de singels gerealiseerd. Op dit moment is de gemeente nog bezig met de aanleg van een dakpark in een stadswijk in Rotterdam-West.

Vanuit de gemeente Rotterdam is er een goed overzicht in behoeften en mogelijkheden van groen in de stad, die vaak om een maatwerkoplossing vragen. Er is dus niet zozeer behoefte aan sturing vanuit het Rijk en provincie. Er is wel behoefte aan financiering van projecten, aangezien groengebieden in de stad ook om een vernieuwing vragen. Kwalitatief groen heeft alles te maken met goed beheer. Het gaat niet zozeer om de vierkante meters aan groen, maar veel meer om kwalitatief goede, bruikbare plekken. Dit is (helaas) niet in een norm uit te drukken.

's-Hertogenbosch

De gemeente 's-Hertogenbosch heeft voor de periode tot 2010 vooral veel ambitie voor het groen om de stad. In de stad heeft de gemeente tot 2010 de ambitie om de beken Stadsdommel en Stadsaa als ecologische verbindingszone in te richten, de 'Groene vingers' bij Maaspoort in te richten, het park rondom de Oosterplas her in te richten en het gemeentelijk Bomenplan uit te voeren. De gemeente heeft er problemen mee dat de mogelijkheden voor financiële ondersteuning zeer divers zijn en een hoop administratieve rompslomp met zich meebrengen. Daarom is 's-Hertogenbosch bezig om met de provincie en andere partners (waterschappen, natuurorganisaties, ZLTO, buurgemeenten) voor de groene projecten afspraken te maken op het niveau van programmafinanciering. Dit is het pilotproject De Groene Delta.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente 's-Hertogenbosch niet gehanteerd, omdat onduidelijk is welk groen hieronder valt. In de gemeente worden ook geen andere normen of richtgetallen gehanteerd voor het groen in de stad.

De gemeente 's-Hertogenbosch heeft geen antwoord gegeven op de vraag wat er in de gemeente verstaat wordt onder het groen in de stad. In de planvorming wordt rekening gehouden met de gemeentelijke landschapsvisie, waarin de recreatieve, landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten van het groen zijn uitgewerkt. De laatste jaren zijn ter uitvoering van de landschapsvisie en het bomenplan bomen langs wegen, ecologische verbindingszones, poelen en houtwallen, recreatieve routes en parken aangelegd en is de oude Dommelarm hersteld.

Vanuit de gemeente 's-Hertogenbosch is er geen behoefte aan sturing vanuit het Rijk en provincie, wel aan geld.

Schiedam

In de gemeente Schiedam hebben het beheer en het onderhoud van het groen in de stad de eerste prioriteit. Op dit moment is er een nieuw groenstructuurplan in voorbereiding. Bij de groenrealisatie is geldgebrek de grootste belemmering. Sinds 2002 is het groenbudget 40% minder geworden. Tevens zijn verkeer, woningbouw en parkeren heiliger dan groen.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Schiedam niet gehanteerd, omdat de stad tegen haar grenzen aan zit en niet meer ruimte heeft dan er is. Bovendien zou de gemeente bij het toepassen van een groennorm tegen het probleem aan lopen dat het groen niet 100% zeker in kaart is gebracht.

De gemeente Schiedam verstaat onder het groen in de stad al het groen in de bebouwde kom. Bij de aanleg van dit groen moet aan diverse eisen betreffende beheer en onderhoud voldaan worden. Sinds 2006 wordt op het gebied van beeldkwaliteit de CROW-beeldmeetlat gehanteerd. De laatste jaren zijn diverse stadsparken gerenoveerd, diverse hofjes heringericht en is de oude middeleeuwse Poldervaart hersteld als groene hoofdader in de stad. Verder is er veel gedaan aan verbetering van de groene linten (bos-, weide-, bomen- en natte linten) in de stad ten behoeve van de plaatselijke, ecologische groenstructuur.

In de gemeente Schiedam is er geen sturing vanuit het Rijk en provincie gewenst. Sturing lijkt de gemeente niet nodig, hooguit controle op kwantiteit en kwaliteit als tegenhanger van de opdringende verstedelijking. De gemeente raadt aan om tweejaarlijks te rapporteren op het gebied van kwantiteit en kwaliteit van het openbaar groen, inclusief het bomenbestand.

Sittard-Geleen

De gemeente Sittard-Geleen was ooit winnaar van de Entente Florale, een internationale waardering voor groenaanleg in en rond de stad. De gemeente had graag dit niveau willen handhaven, maar loopt tegen moeilijkheden aan betreffende financiën en ruimtelijk draagvlak.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Sittard-Geleen sinds de jaren '80 gehanteerd voor de gehele gemeente, zowel bij oudbouw als bij nieuwbouw. In het richtgetal wordt het gecultiveerde groen meegenomen, dus geen landelijk gebied. In de praktijk blijkt dit getal vooral bij projectontwikkeling moeilijk haalbaar vanwege de financiën.

De gemeente Sittard-Geleen verstaat onder het groen in de stad met name stedelijk groen. In de planvorming wordt vooral rekening gehouden met de verbindingen, het aan elkaar koppelen is belangrijk. Verder wordt rekening gehouden met de routing naar het buitengebied, het specifieke en unieke van de plek en met beken en aanliggend gebied. Binnen de nieuwe stedelijke projecten zijn nieuwe groenstructuren gerealiseerd.

Binnen de gemeente Sittard-Geleen is behoefte aan sturing vanuit het Rijk en provincie, maar vooral ook aan afstemming. Het Ministerie van VROM komt bijvoorbeeld met een versneld bebouwingsproject, terwijl het Ministerie van LNV in hetzelfde gebied over groencorridors praat. Tevens heeft de gemeente behoefte aan geld. In het kader van de bezuinigingen hebben de gemeenten steeds minder geld ter beschikking, terwijl voor het ontwikkelen van plannen met subsidie van het Rijk en provincie de gemeente wel een bijdrage moet leveren. De gemeente adviseert om vooral te kijken naar gebieden met de meeste synergie, knooppunten en ecologische waarden.

Tilburg

Het beleid van de gemeente Tilburg is gericht op versterking van de ecologische structuur (Groene Mal (Plus)), ontwikkeling van strategische plekken (met name pleinen en parken), vergroening van de Binnenstad, versterking van 'lange lijnen' (ringbanen, City-ring, historische linten en lanen), verbetering van de kwaliteit van de openbare ruimte door middel van groenreconstructies, stimuleren van groene daken en versterken van de natuur in de stad (biodiversiteit). De gemeente ervaart moeilijkheden bij het verwerven van grond voor nieuwe natuur. De planning is hierbij afhankelijk van vrijwillige medewerking van de verkopende partij en hierbij is de ervaring dat de grondverwerving meer tijd vraagt dan wenselijk is.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Tilburg niet gehanteerd, omdat de gemeente een diversiteit aan wijktypen kent met elk een eigen groensfeer. Bij stadsuitbreiding wordt, vermoedelijk al langer dan vijf jaar, in de grondexploitatieplannen gerekend met 17% van de oppervlakte ten behoeve van groen en oppervlaktewater. Hieronder vallen alle typen groen en oppervlaktewater. In de praktijk blijkt het percentage wel eens onder druk te staan door financiële problemen in het exploitatieplan.

De gemeente Tilburg verstaat onder het groen in de stad in de engere zin alle vormen van openbaar groen (parken, plantsoenen, bermen, bomen, bakken e.d.) en in de ruimere zin alle vormen van groen inclusief particulier groen. In de planvorming wordt ook rekening gehouden met de beeldkwaliteit, gebruikswaarde, ecologische waarde, maakbaarheid en beheerbaarheid van het groen in de stad. De laatste jaren zijn er diverse projecten uitgevoerd om meer en/of beter groen in de stad te realiseren, zoals Noorderbos, Dongevallei, Reeshofpark, Park Oude Dijk, Wilhelminapark, Regenboogpark, Ringbaan-Zuid, Zomerparkje en Park ter Roomleij.

De gemeente Tilburg heeft vanuit het Rijk en provincie behoefte aan impulsbudgetten. Sturing is enkel nodig bij het adequaat aanvragen hiervan. De gemeente raadt aan om bij stedelijke integrale projecten nadrukkelijk een groencomponent te benoemen, zodat toekenning van 'groene' subsidie kansrijker wordt. Een andere (persoonlijke) suggestie is dat iedere Nederlander evenveel recht heeft op groen en de verdeling van rijks- en provinciale budgetten dus niet afhankelijk moet zijn van lobbypraktijken, maar gelijkmatig verdeeld moet worden over alle gemeenten. Dat bespaart heel veel kostbare energie (en dus ook geld).

Utrecht

De gemeente Utrecht heeft de groenambitie om een binnenstedelijke groenstructuur (netwerk van plekken en verbindingen) aan te leggen en de kwaliteit hiervan te verbeteren. Deze groenstructuur moet aansluiten op groengebieden rond de stad, die er ook meer gerealiseerd moeten worden. Bij de realisatie loopt de gemeente tegen moeilijkheden aan door beperkte ruimte, hoge kosten (vermeende lage opbrengsten door niet kwantificeerbare maatschappelijke baten) en een beperkte dekking (middelen).

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Utrecht sinds de Nota Ruimte in de (post)Vinac gebieden nagestreefd en integraal meegenomen in het stedelijke plan. In de bestaande stad wordt het richtgetal niet gehanteerd. Hier heeft het getal een laag realiteitsgehalte vanwege de ruimtelijke opbouw, waardoor relatief weinig groen aanwezig is, maar ook weinig ruimte voor uitbreiding. In het richtgetal worden de door Alterra gehanteerde typen groen (zie paragraaf 3.4) meegenomen. Sinds het voorjaar van 2006 wordt binnen de gemeente ook de Jantje Betonnorm (3% buitenspeelruimte) gehanteerd voor alle nieuwbouwplannen.

De gemeente Utrecht verstaat onder het groen in de stad overwegend de niet bebouwde of bestrate gebieden. In het Groenstructuurplan is de afstand en tijd tot het bereiken van de Groenstructuur vanuit de woning meegewogen. Daarnaast bestaat de beoogde groenstructuur van Utrecht uit groene gebieden (om de stad), plekken en verbindingen (in de stad) die multifunctioneel zijn (natuur/ecologie, cultuur(historie), gebruik/recreatie en beeld/landschap). De laatste jaren zijn er diverse projecten uitgevoerd om meer en beter groen in de stad te realiseren. Voorbeelden zijn Groene Webprojecten, opknappen van parken, aanleggen/opknappen van de Haarijnsche plas en de Nedereindse plas, realisatie van parken en groene verbindingen in Leidsche Rijn, vergroten van de recreatieve aantrekkelijkheid in Maarschalkerweerd en realisatie van buurtgroen en bomenplan in Overvecht.

Vanuit de gemeente Utrecht is geen sturing gewenst vanuit het Rijk en provincie. Er is wel behoefte aan meedenken (verbreding groenagenda, kleine initiatieven steunen), beleidsaanpassing (flexibele regelgeving voor hoogstedelijk gebied), meehelpen en bijdragen (renteloos voorschieten, meebetalen) aan oplossingen voor knelpunten. Er moet vaart gezet worden achter de MKBA groen en groenbeheer en achter het project Groene Partners. Tevens moet er gezorgd worden voor financiële ondersteuning van goede initiatieven en meegeholpen worden met Europese subsidieaanvragen. Tenslotte moet uitwisseling van informatie en ervaringen gestimuleerd worden.

Venlo

Het motto van de gemeente Venlo is “Venlo, grenzeloos groen”. Het doel hierbij is een structurele omslag om meer en kwalitatief beter groen te creëren en betere kansen te bieden voor natuur, landschap en recreatie. Hierbij worden soms moeilijkheden ervaren, maar deze worden tegelijkertijd ook wel als uitdaging gezien.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Venlo niet gehanteerd. In de tweede helft van 2007 wordt gestart met het actualiseren van het Groenbeleidsplan en dan zal dit richtgetal hierin worden opgenomen. Op dit moment wordt, sinds 1994, in het Groenbeleidsplan de VBA-norm gebruikt, die 47m² groen per inwoner inhoudt.

Deze norm geldt voor de gehele gemeente, zowel oudbouw als nieuwbouw. Bij de typen groen wordt een onderscheid gemaakt in openbaar groen in de wijken/buurtten en groen in de hoofdstructuur (stadsparken en -pleinen, wijkparken, groen langs de belangrijke verkeerswegen, het Maasdal en de bos- en natuurgebieden in het buitengebied). Bij toepassing van de norm blijkt dat het stedenbouwkundige karakter van de wijk of buurt mede bepaald of de norm reëel is en de afwijking dus acceptabel is. Uit het beleidsplan van 1994 blijkt dat destijds de norm varieerde van slechts 7m² groen per inwoner in het stadscentrum tot 2500m² groen per inwoner.

De gemeente Venlo verstaat onder het groen in de stad het hele spectrum aan groen, van kleine groenstroken in woonstraten tot en met de robuuste grensoverschrijdende ecologische structuur op de oostflank van de stad. In de planvorming is het uitgangspunt dat het groen voor iedere inwoner makkelijk bereikbaar en goed toegankelijk moet zijn. Betreffende het beheer wordt het uitgangspunt 'sober en doelmatig' gehanteerd. De afgelopen jaren zijn er in de gemeente een aantal projectenprogramma's opgesteld en deels uitgevoerd om meer en beter groen in de stad te realiseren: Parkenprogramma, Bekenprogramma, Maascorridor, Natuurontwikkeling Venlo-West en Robuuste ecologische structuur tussen Nijmegen en Schinveld op de oostflank.

De gemeente Venlo wenst van het Rijk en provincie ondersteuning in uren en middelen. Zelf hanteert de gemeente een aantal succesfactoren die andere gemeenten wellicht op weg kunnen helpen: de 4 C's (combineren, coalities vormen, creatief financieren, communiceren), samenhang en interactie (tussen visie, programma's projecten en beheer), enthousiasme en uitstraling op zowel bestuurlijk als ambtelijk niveau en tenslotte continuïteit in netwerken en beleid.

Zaanstad

De gemeente Zaanstad wil de kwaliteit van het groen in de stad verbeteren en bestaande kwaliteiten benutten. Daarnaast streeft de gemeente ernaar om ontbrekende schakels op te heffen. In de praktijk blijkt de gemeente geen of te weinig financiële ruimte voor investeringen te hebben en moeilijkheden te ondervinden bij het handhaven van het beheersniveau.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Zaanstad gehanteerd bij zowel oudbouw als nieuwbouw. Hierin wordt al het vlakgroen dat in het groenkostenbeheersysteem is opgenomen en openbaar toegankelijk is meegenomen. Bij stedenbouwkundige inbreidingen en grootschalige wijkherstructureringen blijkt het moeilijk gezien de grondexploitatie om het bestaande groen maximaal in stand te houden.

De gemeente Zaanstad verstaat onder het groen in de stad het vlakgroen binnen het bebouwde oppervlak (de verstedelijkte ruimte), het groen in dorpslinten en het grootschalig groen in parken, begraafplaatsen en sportparken. Bij de planvorming wordt ingezet op kwaliteitsverbetering en betere benutting en bereikbaarheid van het groen. De laatste jaren is in het kader van ISV de kwaliteit van de bestaande parken verbeterd.

Vanuit de gemeente Zaanstad is ondersteuning vanuit het Rijk en provincie voor agendering van groen gewenst. Bovendien geeft de gemeente aan dat een investeringsimpuls kan leiden tot kwalitatief groen.

Zwolle

De ambitie van de gemeente Zwolle voor 2005-2009 is het verbeteren van het grootschalig groen in de stad. De gemeente ervaart in de praktijk een gebrek aan subsidies en een hoge druk op het groen bij binnenstedelijke reconstructies. Ook blijkt het moeilijk om de onderhoudsbegroting voor het groen op peil te houden.

Het richtgetal van 75m² groen per woning wordt in de gemeente Zwolle sinds 1990 als algemeen uitgangspunt bij elke nieuwe uitbreidingswijk gehanteerd. In het richtgetal wordt stadsdeelgroen, wijkgroen en buurtgroen meegenomen. Hierbij ervaart de gemeente moeilijkheden met de begrenzing van het richtgetal, bijvoorbeeld wordt er wel of geen water(berging) in opgenomen en in hoeverre neem je bestaand groen mee. Dit blijkt steeds weer een kwestie van onderhandelen te zijn en te verschillen per locatie.

De gemeente Zwolle maakt bij het groen in de stad onderscheid in twee categorieën: de Stedelijke Hoofdgroenstructuur en het overig groen. De Stedelijke Hoofdgroenstructuur bestaat uit een samenstel van groenelementen die tezamen een betekenis hebben voor de stad als geheel. Water en particulier groen behoren soms ook tot deze structuur. Het overig groen bestaat uit wijk-, buurt- en blokgroen. Functioneel wordt het groen onderverdeeld in gebruiksgroen, beeldgroen en natuurgroen. In de planvorming wordt rekening gehouden met de Speelruimtenota, die aangeeft hoeveel speelplekken (per leeftijdscategorie) er moeten zijn en met welke spreiding (onderlinge afstanden). Ook is er een plan voor hondenlosloopterreinen en de gewenste spreiding van voorzieningen. De gemeente Zwolle hanteert een Recreatienota waarin alle op te lossen knelpunten in recreatieve verbindingen/voorzieningen genoemd staan. Verder is er een Groenbeleidsplan waarin onder andere staat waar de Stedelijke Hoofdgroenstructuur verbeterd moet worden en enkele algemene ontwerp- en beheerprincipes. Tenslotte hanteert de gemeente in de planvorming beleid voor het Beheer van de Openbare Ruimte (BOR-gids), waarin de kwaliteit is vastgelegd van onder andere het groen. De laatste jaren zijn diverse parken gereconstrueerd, verbeterd of heringericht. Tevens is speelbos 'Wildland' aangelegd op een voormalig waterschapsdepot en zijn alle speelvoorzieningen opgeknapt. In gebieden grenzend aan de stad zijn ook diverse projecten uitgevoerd en zullen ook de komende vier jaar nog stadsrandprojecten spelen, omdat die van wezenlijke invloed zijn op het functioneren van de groenstructuur in de stad.

De gemeente Zwolle vindt dat het Rijk en provincies reconstructies van groen in de stad moeten stimuleren door krachtige voortzetting van GIOS/Groene Partners, door vanuit het Rijk/provincie het budget te verdubbelen dat gemeenten zelf willen investeren in het opknappen van het groen in de stad. Dit geld moet dan niet alleen naar West-Nederland gaan en er zou achteraf verantwoording afgelegd moeten worden. Rijkswaterstaat zou, naast de grote ontsnipperingsacties die nu op gang gezet zijn voor rijkswegen in de EHS, ook bereid moeten zijn mee te betalen aan kleinere ontsnipperingsmaatregelen. In het verleden zijn rijkswegen aangelegd dwars door bestaande groenstructuren, hiervan is herstel vaak gewenst, maar voor gemeenten (alleen) onbetaalbaar. Verder wenst de gemeente Zwolle de autonomie bij gemeenten te laten. Waterschappen (en gemeenten) zouden het groen houden van tuinen en privé-groen moeten stimuleren. Dit is zeer gunstig voor de waterhuishouding en het stadsklimaat. Een ander belangrijk punt volgens de gemeente is de bereikbaarheid en ontsluiting van nieuw en bestaand groen. Dit is vaak kostbaar, maar wel zeer essentieel en zou gecombineerd kunnen worden met de ontsnippering van natuur.

4.3 Groennormen 2002-2007 in tien steden

Zoals reeds eerder in dit rapport vermeld is er in 2002 door Alterra een onderzoek gedaan onder tien steden van de G30 (Amsterdam, Breda, Den Haag, Enschede, Leiden, Lelystad, Nijmegen, Rotterdam, 's-Hertogenbosch en Utrecht), waarin het richtgetal van 75m² groen per woning is getoetst en daarnaast is bekeken of deze steden groennormen hanteren (Bezemer et al. 2002).

In 2002 maakten drie van deze tien steden gebruik van groennormen. Enschede hanteerde de norm van 75m² groen per woning. Leiden hanteerde normen van 0,37 boom per inwoner en 26m² buurtgroen per inwoner, deze waren niet bestuurlijk vastgesteld, maar werden wel ingebracht bij nieuwe plannen. In 2002 was het gemiddelde aantal personen per huishouden 2,29 (CBS Statline, website), waarmee de normen van Leiden uitkomen op ongeveer 0,85 boom per woning en bijna 60m² groen per woning. Utrecht hanteerde verschillende normen, onder andere de normen van de Provinciale Planologische Dienst (PPD) Zuid-Holland uit 1978. Deze normen geven voor diverse schaalniveaus een minimum, maximum en een gemiddeld aantal vierkante meters groen per inwoner.

In 2007 hanteert Enschede nog steeds een oppervlakte van 75m² groen per woning, bij nieuwbouw als norm, bij oudbouw als streefgetal. Daarnaast hanteert Enschede nu een Bereikbaarheidsnorm en een Areaalnorm, die inhouden dat grootschalig groen binnen de bebouwde kom binnen 10 minuten bereikbaar moet zijn en dat het areaal groen binnen de bebouwde kom behouden moet blijven. Leiden heeft de eenheid van de groennormen veranderd en hanteert nu 0,9 boom per woning en 75m² groen per woning. Hogere waarden van de normen dan in 2002. Ook Utrecht is het richtgetal uit de Nota Ruimte van 75m² groen per woning gaan gebruiken bij nieuwbouw en hanteert daarnaast bij nieuwbouw de Speelruimtenorm van Jantje Beton. De gemeente Rotterdam is ook deze Speelruimtenorm gaan gebruiken en hanteert daarnaast een Atlas Woonmilieuprofielen, waarin per woonmilieu een hoeveelheid openbare ruimte (al dan niet groen) wordt aangegeven als leidraad voor het opstellen van stedenbouwkundige plannen. Tenslotte is de gemeente Breda sinds 2005 het richtgetal van 75m² groen per woning gaan toepassen.

Van bovenstaande tien gemeenten maken in 2007 dus vijf gemeenten gebruik van groennormen. Van deze vijf gemeenten wordt door vier gemeenten het richtgetal van 75m² groen per woning gehanteerd. De normen die de gemeente Rotterdam gebruikt, hebben betrekking op de hoeveelheid speelruimte en de hoeveelheid openbare ruimte bij nieuwbouw. Deze normen hebben dus niet direct betrekking op groene ruimte, maar kunnen hier wel op van toepassing zijn. Zowel speelruimte als openbare ruimte kan van groene aard zijn, maar is dit niet per definitie. In 2002 hanteerde enkel de gemeente Enschede een oppervlakte van 75m² groen per woning. De gemeenten Leiden en Utrecht maakten in die tijd gebruik van vergelijkbare oppervlakenormen. Van de tien gemeenten is dus één gemeente meer gebruik gaan maken van een oppervlakenorm voor groen. De gemeenten die een oppervlakenorm hanteren maken nu wel allemaal gebruik van hetzelfde getal van 75m² groen per woning.

4.4 Conclusie

In 2002 waren er van tien onderzochte steden drie steden die gebruik maakten van groennormen, waarvan één stad een oppervlakte van 75m^2 groen per woning hanteerde en de andere twee steden vergelijkbare oppervlaktenormen hanteerden. Van deze tien steden zijn er in 2007 vijf steden die gebruik maken van groennormen of richtgetallen, waarvan vier steden het richtgetal van 75m^2 groen per woning hanteren. Slechts één gemeente hanteert het getal bij nieuwbouw als norm, verder wordt het als streefgetal toegepast voor de hele gemeente en in één gemeente alleen bij nieuwbouw.

Van het totaal aantal onderzochte steden hanteren in 2007 13 van de 32 gemeenten het richtgetal uit de Nota Ruimte van 75m^2 groen per woning. Bij deze gemeenten wordt in 5 gevallen het richtgetal enkel bij nieuwbouw toegepast, 1 gemeente hanteert het getal enkel bij oudbouw, 1 gemeente gebruikt het getal niet in grote stadsuitbreidings- en vernieuwingsprojecten, de overige 6 gemeenten hanteren het getal in de hele gemeente, zowel bij oudbouw als bij nieuwbouw. De gemeente Enschede is de enige gemeente die de oppervlakte van 75m^2 groen per woning als norm hanteert, in het geval van nieuwbouw. Verder wordt het getal toegepast als streefwaarde. Op dit moment overwegen 4 gemeenten het richtgetal in de toekomst te gaan hanteren. Door enkele gemeenten worden nog andere groennormen gehanteerd, bijvoorbeeld betreffende bereikbaarheid, compensatie, aantal bomen of speelruimte.

Bij de toepassing van het richtgetal van 75m^2 groen per woning blijkt dat de verschillende gemeenten verschillende typen groen meenemen in de oppervlakte. Enkele gemeenten nemen bijvoorbeeld alleen het openbare groen in overweging, andere gemeenten tellen ook semi-openbaar groen mee. Het groen wat de gemeenten meenemen in het richtgetal of in andere groennormen komt bij bijna alle gemeenten niet overeen met het groen wat de gemeenten onder groen in de stad verstaan. Enkel de gemeenten Almelo en Leiden hebben dezelfde definitie voor het groen van het richtgetal als het groen in de stad. Bij het groen in de stad is in enkele gemeenten ook het water van belang.

De 32 gemeenten hebben veel ambities op het gebied van groen in de stad. Meerdere gemeenten leggen hun ambities vast in specifiek groenbeleid. Behoud van het huidige areaal groen is voor diverse gemeenten een uitgangspunt, waarbij sommige gemeenten een groencompensatieregeling hanteren. Dit houdt in dat wanneer er ergens groen verdwijnt deze oppervlakte op een andere plek gecompenseerd moet worden. Overigens is bij een enkele gemeente ook een compensatie in de vorm van verhoging van de kwaliteit van het resterende groen mogelijk. Een meerderheid van de gemeenten streeft naar kwaliteitsverbetering van het groen in de stad. Mede om deze kwaliteitsslag te maken wordt door veel gemeenten in het beleid een structuur aangegeven of het belang erkend van een structuur van groene plekken en verbindingen. Dit zijn zowel verbindingen (routes) tussen de groene plekken in de stad als verbindingen tussen het groen in de stad en het groen in het buitengebied. De bereikbaarheid en toegankelijkheid van het groen vanuit de woning zijn aspecten die hierbij regelmatig genoemd worden door de gemeenten. Andere aspecten waarmee in de groenambities en in de planvorming door gemeenten steeds meer rekening wordt gehouden zijn de bewonerswensen en de beleving en bruikbaarheid van het groen.

Een laatste aandachtspunt voor gemeenten bij de groenambities en de planvorming is het beheer en onderhoud van het groen in de stad. Door een goede invulling van beheer en onderhoud kan de kwaliteit van het bestaande groen verhoogd worden. Bij nieuw te realiseren groen is het van belang om vooraf rekening te houden met het beheer en onderhoud om het te realiseren kwaliteitsniveau te kunnen behouden. Er blijkt bij de gemeenten in de groenambities en de planvorming dus veel aandacht te zijn voor de kwaliteit van het groen in de stad en niet zozeer voor de kwantiteit. Diverse gemeenten geven aan dat het groen niet mag verdwijnen en dat daarnaast vooral de structuur, bereikbaarheid, toegankelijkheid, bewonerswensen, beleving, bruikbaarheid en beheer en onderhoud van het groen, allemaal kwaliteitsaspecten, van belang zijn.

Een meerderheid van de 32 ondervraagde gemeenten blijkt bij de realisatie van de ambities financiële moeilijkheden te hebben. 19 gemeenten geven aan dat de financiering van groen een probleem is. Door 4 gemeenten wordt een onbalans tussen ambities en middelen als probleem ervaren, wat ook financiële middelen in kan houden. Door 8 gemeenten wordt aangegeven dat groen een slechte concurrentiepositie heeft ten opzichte van andere ruimteclaims, waardoor groen vaak de sluitpost van de begroting is of wanneer de planexploitatie onder druk komt te staan, groenrealisatie als eerste naar achteren wordt geschoven. Moeilijkheden die aangegeven worden die hiermee samenhangen zijn het slopen van woningen ten behoeve van meer groen, het onder druk staan van groen door in- en uitbreidingen in het groen en een moeizame afstemming van groen met andere disciplines en planologische procedures. Deze moeilijkheden worden bij elkaar door 9 gemeenten aangegeven. Een probleem dat door 7 gemeenten wordt ervaren is ruimtegebrek, vooral in de binnenstedelijke gebieden. Tenslotte zeggen 5 gemeenten moeilijkheden te hebben met het beheer en het onderhoud van het groen, omdat hierop bezuinigd wordt. Andere moeilijkheden worden slechts door één of twee gemeenten genoemd en zijn terug te vinden in de tabel in bijlage 2. Een groot deel van de problemen die door de 32 gemeenten genoemd worden ervaren zij niet alleen als moeilijkheden bij de realisatie van de groenambities, maar ook als moeilijkheden bij de toepassing van het richtgetal van 75m² groen per woning of bij de toepassing van andere groennormeringen.

Zoals uit de door de 32 gemeenten aangegeven moeilijkheden logischerwijs volgt is door een meerderheid van de gemeenten (18 van de 32) vanuit hogere overheden financiële sturing (subsidies) gewenst. 12 gemeenten geven expliciet aan geen behoefte aan sturing vanuit hogere overheden te hebben, 1 gemeente wenst geen sturing vanuit het Rijk, maar wel meer sturing vanuit de provincie. Door 12 gemeenten wordt aangegeven dat zij graag meer samenwerking, ondersteuning en/of stimulering wensen vanuit de hogere overheden. Slechts 2 gemeenten geven aan behoefte aan kwantitatieve sturing te hebben. De ene gemeente wenst een oppervlakte- en een afstandsnorm, de andere gemeente expliciteert de kwantitatieve sturing niet. Daarnaast geven 2 gemeenten aan behoefte aan kaders te hebben en wenst 1 gemeente kwalitatieve normen voor groen in de stad. Een aantal andere wensen op het gebied van sturing door hogere overheden zijn slechts door één gemeente genoemd. Meerdere gemeenten benadrukken dat de kwaliteit van het groen belangrijk is en hier dus meer aandacht voor zou moeten zijn.

Naast de G31-gemeenten is in dit onderzoek gekozen om de gemeente Almere ook te ondervragen, omdat deze gemeente in één keer gepland is en niet zoals de andere gemeenten langzaamaan ontwikkeld is. Dit zou wellicht een andere omgang met het groen in de stad tot gevolg kunnen hebben. Opvallend in de resultaten van de enquête is dat Almere de enige gemeente is die het richtgetal van 75m² groen per woning alleen bij de bestaande bouw hanteert en niet bij nieuwbouw. Bij nieuwbouw wordt in Almere minder groen aangelegd en wordt dit groen meer geconcentreerd. De gemiddelde oppervlakte groen per woning is in Almere niet gemeten in het onderzoek van Alterra. Volgens de berekeningswijze van het MNP heeft Almere een ruime hoeveelheid groen in de stad (193m² per woning in 2003). Het lijkt er dus op dat dit richtgetal bij de bestaande bouw wordt gebruikt om te bekijken hoeveel groen hier kan verdwijnen.

Hoofdstuk 5 - Visie experts ten opzichte van groennormen

5.1 Inleiding

In hoofdstuk 4 is in de uitwerking van de enquêtes naar voren gekomen hoe de G31-gemeenten en de gemeente Almere tegenover het richtgetal van 75m² groen per woning uit de Nota Ruimte staan. Bij de 32 gemeenten bleek weinig animo te zijn voor kwantitatieve groennormen. Diverse gemeenten gaven aan niet met het richtgetal uit de Nota Ruimte overweg te kunnen en de kwaliteit van het groen in de stad belangrijker te vinden dan de kwantiteit. In dit hoofdstuk wordt de visie van een aantal groenbetrokkenen (experts) ten opzichte van de toepasbaarheid en de relatie met kwaliteit van kwantitatieve normen voor groen besproken. In de eerste paragraaf worden de meningen van Bouwfonds Wonen, de gemeente Amsterdam, de Stichting Natuur en Milieu, de provincie Zuid-Holland, de Katholieke Universiteit Brabant (tegenwoordig Universiteit van Tilburg, UvT) en Alterra belicht. In de daaropvolgende paragraaf zullen de standpunten van Groenforum Nederland, Plant Publicity Holland, Stichting Entente Florale Nederland, Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners, Vereniging Stadswerk Nederland en Triple E aan bod komen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie.

5.2 Visie ten opzichte van groennormen in 2001

In het onderzoek van de Stichting Recreatie uit 2001, waarin in het verleden ontwikkelde groennormen zijn geïnventariseerd hebben de onderzoekers ook een aantal gesprekken gevoerd om de houding ten opzichte van groennormen te peilen. Hiervoor is gesproken met personen uit de praktijk (Bouwfonds Wonen, gemeente Amsterdam, Stichting Natuur en Milieu) en met personen die meer vanuit een theoretische benadering nagedacht hebben over groennormen (provincie Zuid-Holland, Katholieke Universiteit Brabant (UvT), Alterra). In deze paragraaf zullen de standpunten van deze partijen besproken worden.

De Stichting Natuur en Milieu (SNM) en de gemeente Amsterdam gaven in het onderzoek aan voorstander van groennormen te zijn. SNM pleit voor normen bij gebrek aan beter. Voor de grote lijn zijn normen noodzakelijk, daarbinnen moet je van geval tot geval nuances kunnen maken. Volgens de gemeente Amsterdam zou er voor drie categorieën groen een norm vastgelegd moeten worden: wijkgroen, stadsparken en buitenstedelijk groen. Hiervoor zou alle groen in en om de stad benoemd moeten worden, wat de gemeente als een moeilijke operatie beschouwt. Tevens vraagt de gemeente zich af of er bij andere partijen wel draagvlak bestaat voor een normering (Van Middelkoop, Bruls & Van Golen 2001).

Bouwfonds Wonen is tegenstander van vaste groennormen, omdat elke situatie verschillend is en de groenvoorzieningen daarop afgestemd moeten worden. Tevens volgt de volkshuisvesting sterk de conjunctuur volgens Bouwfonds, wat betekent dat wanneer het conjunctureel beter gaat de aandacht voor kwaliteit toeneemt. Om deze reden zal volgens Bouwfonds een normering niet werken.

Zij maken wel gebruik van richtlijnen zoals die in het verleden zijn opgesteld en passen daarbij hun ideeën aan de omstandigheden aan (economie, ruimte, woonwensen) (Van Middelkoop, Bruls & Van Golen 2001).

De overige personen, die in het onderzoek uit 2001 ondervraagd zijn, geven niet direct aan voor- of tegenstander van groennormen te zijn. Bij deze personen bestaat enige twijfel over de toepasbaarheid van groennormen. Volgens de provincie Zuid-Holland zijn normen hulpmiddelen en is de kwaliteit van het groen belangrijker. Normen dienen als een globale handleiding of richtlijn voor het vastleggen (reserveren) van vierkante meters groen. Door Alterra wordt aangegeven dat het probleem met het denken in normen is dat het denken in standaardsituaties is, terwijl de werkelijkheid altijd complexer is. Volgens de Katholieke Universiteit Brabant (UvT) zijn normen alleen niet genoeg. Er moet geld bij om de uitvoering ervan mogelijk te maken en er moet een duidelijke visie zijn op de invulling van groen en sportaccommodaties (Van Middelkoop, Bruls & Van Golen 2001).

Door diverse personen is de relatie tussen (kwantitatieve) groennormen en de kwaliteit van het groen aangehaald. De Stichting Natuur en Milieu vraagt zich af wat er van de oude normen terecht is gekomen, of ze geleid hebben tot de gewenste kwaliteit. Ook de gemeente Amsterdam vraagt zich af of het resultaat van een norm wel leidt tot kwaliteitsverbetering. Volgens de provincie Zuid-Holland is het toepassen van de normen uitdrukkelijk geen garantie voor een goed leefklimaat. Hiervoor moet de kwalitatieve invulling van de gereserveerde vierkante meters goed aansluiten bij de stedelijke kwaliteit van het gebied waarvoor het ontworpen wordt. Tevens moet de kwalitatieve invulling herkenbaar zijn, ruimte geven aan particuliere initiatieven, een grote mate van afwisseling bevatten, een sterke mate van verweving van functies bevatten en een groot aanbod aan recreatiemogelijkheden bieden. Ook Alterra geeft aan dat het werken volgens normen niets zegt over hoe de kwaliteit van het groen gaat worden. Bervaes, de vertegenwoordiger van Alterra, geeft de voorkeur aan denken in structuren in plaats van vooraf gaan denken in normen. Hiervoor is het belangrijk dat de groene sector al vanaf het begin in het ontwerpproces kan meepraten (Van Middelkoop, Bruls & Van Golen 2001).

Zoals uit voorgaande standpunten blijkt zijn de partijen niet echt gecharmeerd van toepassing van normen voor groen. Slechts twee van de zes partijen geven aan voorstander van het toepassen van groennormen te zijn, maar brengen daarbij ook een nuancering aan. De meeste partijen erkennen echter wel dat groennormen bruikbaar zijn als uitgangspunt om ruimte voor groen te claimen. Per situatie moeten vervolgens door partijen afspraken gemaakt worden over de precieze situering en inrichting van het groen om een zo hoog mogelijke kwaliteit te realiseren (Van Middelkoop, Bruls & Van Golen 2001).

5.3 Visie ten opzichte van groennormen in 2007

In de veronderstelling dat voorgaande standpunten niet veranderd zijn in de afgelopen jaren, zijn voor dit onderzoek een aantal andere organisaties gevraagd naar hun visie ten opzichte van groennormen. Hiervoor heb ik de instanties benaderd die verenigd zijn in De Groene Stad (Groenforum Nederland, Plant Publicity Holland, Stichting Entente Florale Nederland, Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners, Vereniging Stadswerk Nederland).

In deze paragraaf zal besproken worden hoe zij denken over de toepasbaarheid van groennormen en de relatie tot kwaliteit. Tevens zijn een aantal opmerkingen van Triple E over groennormen uit het rapport 'Uitzicht op groen of groen uit zicht' hieraan toegevoegd.

Plant Publicity Holland (PPH) vindt een oppervlaktenorm voor het groen noodzakelijk, omdat het groen de laatste jaren als een kostenpost werd ervaren en in een snel tempo uit veel wijken is verdwenen. Een norm verplicht overheden om groen in wijken aan te planten. In het rapport 'Uitzicht op groen of groen uit zicht' (2007) zegt Triple E het volgende over normen voor oppervlakten groen: *“Zoals geschreven kent de rijksoverheid geen wettelijke norm voor de hoeveelheid stedelijk groen. Dat zou men betreurenswaardig kunnen noemen, maar het is wel begrijpelijk, want praktisch onuitvoerbaar. Immers, op basis van stedenbouwkundige concepten en de ruimtelijke inrichting kunnen zaken vaak goed gemaskeerd worden, als men dat wil.”* (p. 11) *“Het is daarom belangrijk dat op gemeentelijk niveau de gemeenteraad zich meer toelegt op het vaststellen en handhaven van minimale groennormen in nieuwe woonwijken. Deze verantwoordelijkheid moet weggetrokken worden uit het ambtelijke, c.q. ‘zakelijke’ domein van de gemeentelijke grondbedrijven en onderdeel worden van een transparant bestuurlijk proces met dito bestuurlijke verantwoordelijkheden. Bij de onderhandelingen met projectontwikkelaars dient een zelfde meer openbaar bestuurlijke aansturing plaats te vinden waarbij normen hard worden opgelegd, bij voorkeur in een vooraf gesteld gemeentelijk besluit waarbij voor alle nieuwe plannen een harde norm wordt aangehouden.”* (p. 30-31) Triple E is dus wel voorstander van kwantitatieve groennormen, maar is van mening dat deze niet door het Rijk, maar door gemeenten vastgesteld en opgelegd moeten worden.

Op het congres Start Buildin'Green op 3 oktober jl. in Panningen gaf Huub Keijzers, bestuurslid van de Stichting Entente Florale, aan tegenstander te zijn van kwantitatieve groennormen, omdat deze de creativiteit benauwen. Hij pleit voor kaderstelling, waarbij de creativiteit intact blijft.

Evenals bij de partijen uit de voorgaande paragraaf bestaat ook bij enkele van de in 2007 ondervraagde partijen twijfel over de toepasbaarheid van strikte kwantitatieve groennormen. Groenforum Nederland vindt groennormen wel een bruikbaar criterium, maar is van mening dat deze niet op een rigide manier toegepast moeten worden. De Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners (VHG) heeft een overeenkomstige gedachte als Groenforum Nederland en gebruikt het richtgetal van 75m² groen per woning als handvat om hun doelstelling en wensen kwantificeerbaar te maken. Volgens de Vereniging Stadswerk Nederland zijn groennormen van zeer groot belang bij het beheer, de inrichting, het gebruik en het onderhoud van stedelijk groen. Zij pleiten dus voor kwalitatieve groennormen. In het verleden zijn diverse kwantitatieve normen ontwikkeld, maar in de huidige situatie schijnt bijna niemand dit meer te weten. Kwalitatieve normering van stedelijk groen is veel moeilijker, hierover zijn alleen voor het onderhoud bruikbare resultaten beschikbaar. Binnen de Vereniging Stadswerk Nederland heeft de projectgroep Kwaliteitsnormering Stedelijk Groen een rapport uitgebracht, waarin onder meer een evaluatie van kwantitatieve groennormen in Nederland is beschreven. In dit rapport wordt aangegeven dat de toepassing van een groennorm per woning minder betrouwbaar is, omdat de gemiddelde woningbezetting kan wisselen. Bij toenemende woningdichtheid zou een groter oppervlakte groen moeten verschijnen, wat in de praktijk niet vast te stellen is. Over het richtgetal van 75m² groen per woning uit de Nota Ruimte wordt in het rapport het volgende gezegd:

“...meer dan tien jaar wordt al melding gemaakt van een groennorm die slecht onderbouwd is, niet gebaseerd op verwerking van gegevens van de werkelijke situatie in Nederland, maar op interpretatie van bodemstatistieken en digitale kaart interpretaties. Het wordt ons inziens echt eens tijd om de hoogte en de inhoud van deze stedelijke groennorm van 75m² recreatief groen - dus gebruiksgroen - zo goed mogelijk vast te stellen.”

Door diverse partijen is ingegaan op de relatie tussen (kwantitatieve) groennormen en de kwaliteit van het groen. Groenforum Nederland vindt een nadeel van het richtgetal van 75m² groen per woning dat niet duidelijk omschreven is om welk groen het gaat en op welke afstand van de woningen dat groen moet zijn gelegen. Groenforum is van mening dat de kwaliteit vaak nog belangrijker is dan de kwantiteit. Gebruikswaarde is belangrijker dan uitsluitend belevingswaarde. Volgens Groenforum wordt er teveel gedacht aan uitsluitend horizontaal groen, terwijl met name in de binnensteden met weinig beschikbare ruimte, ook verticaal groen zeer positieve effecten kan hebben op het woonmilieu. Tevens is van belang dat het groen goed is ingebed in een totaalvisie in het stedelijk plan en dat er voldoende maatregelen zijn getroffen voor een goede regie vanuit de gemeente bij de aanleg en het beheer van het groen. Groenforum wijst erop dat de maatvoering van bomen essentieel is voor zowel de kwaliteit als het beheer. Bij een grotere maatvoering zijn de effecten op met name afvang van fijn stof veel effectiever dan bij het groen dat nu veel te zien is in VINEX-wijken. Tenslotte merkt Groenforum op dat bewonersparticipatie essentieel is bij het nadenken over groen in de woonomgeving. Plan Publicity Holland ervaart als nadeel van een norm dat het niets zegt over de kwaliteit van het openbaar groen. Enkel de aanplant van groen is niet voldoende, het moet ook bijgehouden worden. Een ander nadeel van een norm is dat het de flexibiliteit en creativiteit van overheden niet stimuleert. De benauwing van de creativiteit werd ook door Entente Florale als nadeel genoemd. Volgens hen zou een morele norm, waarin we ons afvragen of ons systeem op orde is, wel van toepassing zijn.

Zoals uit bovenstaande standpunten blijkt wordt een norm voor oppervlakte groen over het algemeen wel als bruikbaar ervaren. De inhoud van zo'n groennorm (o.a. typen groen en afstand) moet echter wel duidelijk zijn en de norm moet niet op een rigide manier toegepast worden. Er moet ruimte blijven voor flexibiliteit en creativiteit. De kwaliteit van het groen wordt belangrijk gevonden, wat niet terug komt in de oppervlakenorm. Niet alleen de aanplant van het groen is van belang, maar ook de inrichting en het onderhoud.

5.4 Conclusie

Uit de visies van diverse groenbetrokkenen (experts) blijken weinig partijen direct voorstander te zijn van toepassing van kwantitatieve groennormen. Wel wordt een oppervlakenorm voor groen als bruikbaar uitgangspunt beschouwd om ruimte te claimen voor groen. De inhoud van zo'n groennorm moet echter wel duidelijk zijn en de norm moet niet op een rigide manier toegepast worden, maar ruimte bieden voor flexibiliteit en creativiteit. Per situatie moeten door de betrokken partijen afspraken gemaakt worden over de exacte situering en inrichting van het groen om een zo hoog mogelijke kwaliteit te realiseren. De kwaliteit van het groen wordt belangrijk gevonden, daarom moet niet alleen aandacht besteed worden aan de aanplant van groen, maar ook aan de inrichting en het onderhoud.

Hoofdstuk 6 - Kwantiteit en kwaliteit van groen in de stad in de praktijk

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen de resultaten van een aantal recente onderzoeken gekoppeld worden aan de resultaten van de door mij afgenomen enquête onder de G31-gemeenten en de gemeente Almere uit hoofdstuk 4. Het doel hiervan is om te onderzoeken of het toepassen van het richtgetal van 75m² groen per woning leidt tot meer en beter groen in de stad, waar het richtgetal voor bedoeld is. Daarnaast worden enkele resultaten van onderzoeken aan elkaar gekoppeld om te bekijken of een grotere oppervlakte aan groen leidt tot een hogere waardering van het groen. Het hoofdstuk zal zoals voorgaande hoofdstukken afgesloten worden met een conclusie.

6.2 Toepassing richtgetal in relatie tot hoeveelheid groen

Entente Florale Nederland is een stichting die jaarlijks een nationale groencompetitie voor steden en dorpen organiseert, waarin de groenste stad en het groenste dorp van Nederland worden verkozen. Het doel van deze competitie is om overheden, bedrijfsleven en burger te doordringen van het grote belang van goede groenvoorzieningen. Hierbij is het motto “de Groene Stad” en is de achterliggende gedachte dat groen geen geld kost, maar juist geld oplevert. In de competitie worden de steden en dorpen door de jury beoordeeld op:

- De visie van het groenbeleid, met de praktische vertaling daarvan;
- Stedelijk groen, in openbaar bereik, maar ook voortuinen en bedrijfsterreinen;
- Recreatieve en toeristische voorzieningen;
- Natuur in de stad, in samenhang met het ecologisch buitengebied;
- Inrichting(selementen) als vijvers, straatmeubilair en bloembakken (Entente Florale, website).

De steden die de afgelopen jaren de competitie voor groenste stad hebben gewonnen zijn Uden (2007), Amersfoort (2006), Zwolle (2005), 's-Hertogenbosch (2004) en Enschede (2003). Uden behoort niet tot de G31-gemeenten. Van de overige vier steden maken Amersfoort, Zwolle en Enschede gebruik van het richtgetal van 75m² groen per woning en deden dat ook in het betreffende jaar van de competitie. Dit zou erop kunnen wijzen dat het gebruik maken van een oppervlakenorm bijdraagt aan het groene karakter van de stad. Echter is het, gezien de beoordelingspunten van de jury, waarschijnlijk niet het enige aspect waar de steden rekening mee houden in de planvorming. Naast het openbaar groen wordt er in de beoordeling ook gekeken naar privaat groen, voorzieningen en inrichtingselementen. Deze aspecten tellen niet mee in de oppervlakte groen van het richtgetal uit de Nota Ruimte. In de enquête wordt door de gemeente Amersfoort aangegeven dat de kwaliteit van het groen belangrijker wordt gevonden dan het aantal vierkante meters. De gemeente Zwolle houdt in de planvorming ook rekening met diverse andere aspecten, zoals een Groenbeleidsplan en beleid voor het Beheer van de Openbare Ruimte (BOR-gids).

De gemeente Enschede hanteert naast de oppervlakenorm ook een bereikbaarheids- en een areaalnorm en houdt in de planvorming rekening met de beheerbaarheid. De kwaliteit van het groen speelt in de betreffende gemeenten dus ook een belangrijke rol. De gemeente 's-Hertogenbosch is de enige stad die de competitie heeft gewonnen en geen gebruik maakt van het richtgetal van 75m² groen per woning. 's-Hertogenbosch heeft een landschapsvisie opgesteld, waarin de recreatieve, landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten zijn uitgewerkt. Hieruit blijkt dat het hanteren van een oppervlakenorm dus ook niet noodzakelijk is om beoordeeld te worden als zeer groene stad. De steden Zwolle en Enschede kwamen in het onderzoek van Alterra in 2003 met 74 resp. 69,9m² groen per woning onder het richtgetal van 75m² groen per woning uit. Volgens de berekeningswijze van het MNP kwamen Amersfoort en Zwolle met 73 resp. 69m² onder het richtgetal uit. 's-Hertogenbosch is de enige van de vier steden die volgens beide berekeningen een oppervlakte van meer dan 75m² groen per woning in de stad haalt, terwijl deze stad het richtgetal niet hanteert. Aangezien deze berekeningen gebaseerd zijn op de Bodemstatistiek 2000 zouden de arealen groen in de stad echter ten tijde van de groencompetitie inmiddels hoger geweest kunnen zijn.

In opdracht van Plant Publicity Holland (PPH) heeft kenniscentrum Triple E uit Arnhem recent een onderzoek gedaan in tien grote, nieuwe (VINEX-)wijken, verspreid gelegen door heel Nederland, naar het al dan niet halen van het richtgetal van 75m² groen per woning. De resultaten van dit onderzoek zijn gebundeld in het rapport 'Uitzicht op groen of groen uit zicht' (Triple E 2007). In het onderzoek zijn tien nieuwe en representatieve bouwlocaties meegenomen: Schuytgraaf in Arnhem, Polderwijk in Zeewolde, Boechorst in Noordwijk, Vathorst De Born in Amersfoort, Strijp in Eindhoven, Orthene Zuid in Terneuzen, Vroonermeer Noord in Alkmaar, Oosterheem in Zoetermeer, IJburg in Amsterdam en Leidsche Rijn in Utrecht. Van deze nieuwbouwwijken is Vroonermeer Noord in Alkmaar de enige locatie die het richtgetal haalt (Krikhaar 2007).

In het rapport wordt aangegeven dat in de praktijk gemeenten per te realiseren woonwijk een norm voorstellen voor de dichtheid van de bebouwing. Vervolgens is het afhankelijk van de groene ambities van de betreffende gemeente hoe hoog de lat wordt gelegd en afhankelijk van de vasthoudendheid van de gemeente in hoeverre de norm gedurende het planproces en de realisatie wordt vastgehouden. Het gebeurt regelmatig dat, met het argument dat anders geen sluitende exploitatie kan worden gerealiseerd, plannen steeds minder groen worden en de dichtheidsnorm steeds verder uit beeld verdwijnt. In wijken met lagere dichtheden wordt vaak veel ruimte gegeven aan het vergroten van de kavels en niet aan het creëren van meer openbare groene ruimte (Triple E 2007).

In het onderzoek van Triple E is ervan uitgegaan dat alle nieuwbouwwijken in de stad liggen en er dus een 'norm' van 75m² groen per woning geldt, waarbij groen binnen een straal van 500 meter beschikbaar moet zijn. Het groen wordt hier gedefinieerd als 'netto openbaar groen', ofwel groen dat nadrukkelijk in en rond de wijk is aangelegd om als zodanig te fungeren. Bij het groen wordt, gebaseerd op de klassen uit de CBS-Bodemstatistiek, onderscheid gemaakt tussen openbaar groen (park en plantsoen, dagrecreatief terrein, bos, open nat natuurlijk terrein en open droog natuurlijk terrein), semi-openbaar groen (sportterrein, volkstuin, verblijfsrecreatief terrein en begraafplaats) en agrarisch groen (overig agrarisch terrein).

Via het NatuurCompendium⁶ is het aantal m² groen per wijk opgezocht. In het geval deze gegevens niet beschikbaar waren is de betreffende gemeente opgebeld en is het areaal groen uitgezocht via de bestemmingsplannen. Vervolgens is het aantal woningen in de wijk bepaald, waarna het gemiddelde aantal m² groen per woning bepaald kon worden door deze getallen door elkaar te delen (Triple E 2007). De berekeningswijze is vergelijkbaar met de berekeningswijze van Alterra. Het verschil is echter dat in dit onderzoek ook de typen dagrecreatief en verblijfsrecreatief terrein meetellen in het areaal groen.

Van de onderzochte nieuwbouwwijken behoren de steden Arnhem, Amersfoort, Eindhoven, Alkmaar, Amsterdam en Utrecht tot de G31-gemeenten en deze hebben de enquête over het al dan niet toepassen van groennormen ontvangen en geretourneerd. Van deze gemeenten streven Amersfoort en Utrecht naar een oppervlakte van 75m² groen per woning wanneer er nieuwbouwprojecten plaatsvinden. De gemeente Arnhem overweegt om het richtgetal in de toekomst te gaan hanteren. Eindhoven, Alkmaar en Amsterdam maken geen gebruik van het richtgetal van 75m² groen per woning. Zoals in het begin van deze paragraaf reeds vermeld, is Alkmaar de enige van de onderzochte steden die de oppervlakte van 75m² groen per woning haalt in de nieuwbouwwijk. Het is dus opvallend dat juist de steden die het richtgetal wel hanteren bij nieuwbouw deze niet halen en dat de enige stad die de 75m² groen per woning wel haalt dit richtgetal niet hanteert in het beleid.

	Alterra 1996	Alterra 2000	MNP 1996	MNP 2000	MNP 2000nw	MNP 2003
Breda	95,3	62,7	61	60	61	58
Deventer		73,6	70	70	71	70
Enschede	67,4	69,9	81	77	80	82
Leiden	52,6	53,1	24	26	26	26
Zaanstad		66,2	93	88	87	88

Figuur 6.1 Oppervlakte groen per woning in de steden die het richtgetal uit de Nota Ruimte hanteren voor de gehele stad

In figuur 6.1 is de oppervlakte groen in verschillende jaren volgens de berekeningswijze van Alterra en de berekeningswijze van het MNP weergegeven voor de steden die het richtgetal in de gehele stad hanteren, dus zowel bij oud- als bij nieuwbouw. Doordat deze gemeenten voor zowel oudbouw als nieuwbouw een oppervlakte groen hanteren van 75m² per woning, zou de gemiddelde oppervlakte groen per woning voor de gehele stad minstens 75m² moeten zijn. In figuur 6.1 is te zien dat dit niet het geval is. Volgens de berekeningswijze van Alterra, gebaseerd op de Bodemstatistiek 2000, haalt geen van de gemeenten de benoemde oppervlakte aan groen in de stad. Volgens de berekeningswijze van het MNP komt enkel in Enschede en Zaanstad de oppervlakte groen in de stad hoger uit dan 75m². In deze steden wordt in alle genoemde jaren een oppervlakte van minstens 75m² groen per woning gehaald. De overige drie steden halen het richtgetal niet, waarbij Breda en Deventer nog redelijk in de buurt komen, maar Leiden zelfs maar een derde van de benodigde oppervlakte aan groen in de stad haalt. Het hanteren van het richtgetal uit de Nota Ruimte blijkt dus geen garantie te zijn voor het behalen van de oppervlakte van 75m² groen per woning. Uit de getallenreeks in bijlage 2 blijkt dat diverse steden die het richtgetal niet hanteren een grotere oppervlakte aan groen in de stad per woning hebben.

⁶ In het Milieu- en NatuurCompendium worden alle feiten en cijfers over het milieu en de natuur in Nederland overzichtelijk bij elkaar gebracht door het Milieu- en Natuurplanbureau, het Centraal Bureau voor de Statistiek en Wageningen Universiteit en Researchcentrum.

6.3 Toepassing richtgetal in relatie tot waardering groen

In januari 2005 verzocht de minister van VROM het Ruimtelijk Planbureau (RPB) en het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) om met betrekking tot de doelen van de Nota Ruimte de feitelijke ruimtelijke ontwikkelingen te monitoren. De resultaten van de nulmeting zijn in 2006 gepresenteerd in de Monitor Nota Ruimte. Naast de monitoring van de feitelijke ruimtelijke ontwikkelingen vroeg de minister ook naar een monitor van de beleving en waardering van deze ruimtelijke ontwikkelingen. Het MNP heeft de nulmeting Belevingswaardenmonitor uitgevoerd en zich hierbij gericht op de beleving, waardering en het gebruik van landschap en groen in en om de stad. In eerste instantie heeft de nulmeting zich gericht op het meten van de aantrekkelijkheid van het landschap in het buitengebied, de tevredenheid met het groen om de stad en de tevredenheid met het groen in de buurt (MNP 2007b). In deze paragraaf zal enkel ingegaan worden op de tevredenheid met het groen in de buurt. Het buurtgroen is in de Belevingswaardenmonitor niet gedefinieerd. Er is voor deze monitor een enquête onder burgers afgenomen, waarin in de vragen gebruik werd gemaakt van 'groen in de buurt' zonder de typen groen en de afstand te specificeren.

In de tevredenheid over het buurtgroen blijkt een verschil te zijn tussen bewoners van de G31-gemeenten en de bewoners buiten deze grote steden. De bewoners van de G31-gemeenten zijn minder tevreden met het groen dan de gemiddelde Nederlander, het verschil is significant. 84% van de Nederlanders buiten de grote steden is (zeer) tevreden met het groen in hun buurt, in de grote steden is dit 'slechts' 76%. In de G4-gemeenten (Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Den Haag) is het percentage (zeer) tevreden zelfs 73% tegenover 77% in de overige grote steden (G27). De tevredenheid met het buurtgroen in de vier grote steden is tussen 2002 en 2006 enigszins gestegen (van 71% naar 73%), maar deze stijging is niet significant. De tevredenheid bij de overige grote steden en de rest van Nederland is in deze periode gelijk gebleven. De steden waar de bewoners significant minder tevreden zijn liggen allemaal in de Randstad (MNP 2007b).

In bijlage 3 is voor de G31-gemeenten het percentage weergegeven dat (zeer) tevreden is met het buurtgroen. De steden die het richtgetal uit de Nota Ruimte hanteren zijn in de figuur groen gemarkeerd. In eerste instantie valt op dat in het merendeel van de steden die het richtgetal hanteren de waardering van het buurtgroen hoger is dan het gemiddelde van de G31-gemeenten (9 van de 12). Van deze 9 steden zijn er echter maar 4 steden waar de waardering significant hoger is dan het gemiddelde van de G31. Door de bewoners van de steden die het richtgetal niet hanteren wordt in 6 steden het buurtgroen significant hoger gewaardeerd dan het gemiddelde van de G31-gemeenten. Twee steden die het richtgetal hanteren hebben een waardering die significant lager is dan het gemiddelde van de G31-gemeenten. Deze 2 steden behoren zelfs tot de 3 steden met de laagste waardering van het buurtgroen binnen de G31-gemeenten. Opvallend is dat in alle steden die het richtgetal hanteren de waardering lager is dan de gemiddelde waardering van heel Nederland. De steden die boven dit gemiddelde scoren maken geen gebruik van het richtgetal van 75m² groen per woning. Van deze 6 steden hanteren 2 steden wel andere richtgetallen. Helmond hanteert gedifferentieerde normen per wijkttype, Venlo hanteert 47m² groen per inwoner, beide wel oppervlakenormen. Uit deze analyse blijkt dat het toepassen van het richtgetal van 75m² groen per woning uit de Nota Ruimte geen garantie is voor een hogere waardering van het groen in de stad.

6.4 Hoeveelheid groen in relatie tot waardering groen

In dit hoofdstuk is tot nu toe bekeken of het hanteren van het richtgetal van 75m² groen per woning leidt tot meer groen en een hogere waardering van (tevredenheid met) dit groen. In deze paragraaf zal onderzocht worden of het halen van het richtgetal van 75m² groen per woning een hogere waardering van het groen in de stad tot gevolg heeft. Ofwel of er een relatie bestaat tussen de oppervlakte groen in de stad en de waardering van dit groen door de bewoners.

Uit de Belevingswaardenmonitor blijkt dat het merendeel (ruim 80%) van de Nederlanders (zeer) tevreden is over het groen in de buurt. De bewoners van binnensteden en VINEX-wijken zijn het minst tevreden over het groen in hun buurt. Het groen in de straat ontbreekt vaak en parken en bossen liggen verder van de woning. Vooral voortuinen, kleine groenstroken en bomen in de straat blijken een belangrijke rol te spelen in de waardering van buurtgroen. Bij afwezigheid van deze vormen van groen of bij een ander uitzicht vanuit de woning dan op groen of water, blijken de bewoners duidelijk minder tevreden te zijn. De hoeveelheid grote openbare groengebieden in de buurt, zoals parken, bossen en recreatiegebieden draagt minder bij aan de verschillen in tevredenheid van de bewoners. De nabijheid van dit groen is echter wel van belang. De aanwezigheid van groen in de straat is dus belangrijker voor de waardering van buurtgroen dan de hoeveelheid groot openbaar groen in de buurt. Tenslotte zijn de stedelingen matig te spreken over de speelmogelijkheden in het buurtgroen en de onderhoudstoestand van het groen (MNP 2007b).

In bijlage 3 zijn met een rood sterretje de steden aangegeven die de groencompetitie van Entente Florale de laatste jaren hebben gewonnen. In deze steden is de waardering voor het buurtgroen in 3 van de 4 steden ('s-Hertogenbosch, Zwolle en Amersfoort) significant hoger dan de gemiddelde waardering in de G31-gemeenten. In de gemeente Enschede is de waardering wel hoger dan het gemiddelde, maar het verschil is niet significant. Alleen in 's-Hertogenbosch is de waardering van het buurtgroen ook hoger dan de gemiddelde waardering in Nederland. De gemeente 's-Hertogenbosch heeft, van deze vier steden, volgens beide berekeningswijzen de grootste oppervlakte aan groen in de stad per woning.

In bijlage 4 is voor de G30-gemeenten, van hoog naar laag, het gemiddelde aantal vierkante meters groen per woning voor de steden weergegeven. De eerste figuur geeft de oppervlakten weer volgens de berekeningswijze van Alterra (Bezemer & Visschedijk 2003), de tweede figuur volgens de berekeningswijze van het MNP (De Niet 2007), beiden gebaseerd op de Bodemstatistiek 2000. De derde figuur geeft de oppervlakte groen per woning in de steden weer volgens de berekeningswijze van het MNP, gebaseerd op de Bodemstatistiek 2003 (De Niet 2007). Met een rode pijl is de oppervlakte van 75m² groen per woning in de figuur aangegeven. Bij de steden is met een zwart sterretje aangegeven waar de bewoners volgens de Belevingswaardenmonitor significant meer tevreden zijn met het groen in de stad dan het gemiddelde van de G31-gemeenten. Met een rood sterretje zijn de steden aangegeven waar de bewoners volgens de Belevingswaardenmonitor significant minder tevreden zijn met het groen in de stad dan het gemiddelde van de G31-gemeenten. De gemeente Sittard-Geleen, die later bij de G31-gemeenten is gekomen, is in deze figuren niet weergegeven, omdat Alterra van deze gemeente geen gegevens beschikbaar heeft.

Om de figuren vergelijkbaar te houden is deze gemeente ook niet in de figuren van de berekeningswijze van het MNP weergegeven, hoewel deze gegevens wel beschikbaar zijn. In de gemeente Sittard-Geleen is de waardering van het buurtgroen echter niet significant verschillend van het gemiddelde van de G31, waardoor het wel of niet meenemen van deze gemeente in dit deel van het onderzoek geen invloed heeft op de resultaten.

In de eerste figuur valt het direct op dat de zwarte sterretjes voornamelijk aan de linkerkant in de figuur zitten, bij de hoge waarden van oppervlakte groen in de stad, en de rode sterretjes voornamelijk bij de lage waarden van oppervlakte groen in de stad. Echter is het ook opvallend dat van de zes steden met de meeste vierkante meters groen per woning er slechts één een significant hogere waardering heeft. De steden Breda en Helmond halen de 75m² groen per woning duidelijk niet, maar toch zijn hier duidelijk meer bewoners tevreden met het groen in de stad, terwijl in Amsterdam en Zaanstad, met een vergelijkbare oppervlakte aan groen in de stad, duidelijk minder bewoners tevreden zijn.

In de tweede figuur is het opvallend dat in de drie steden met het meeste groen in de stad significant meer bewoners tevreden zijn met het buurtgroen dan het gemiddelde van de G31-gemeenten en in de twee steden met het minste groen in de stad significant minder bewoners tevreden zijn met het groen. In de steden hier tussenin liggen de sterretjes echter compleet door elkaar heen en lijkt er totaal geen verband te bestaan tussen de oppervlakte groen per woning en de tevredenheid met dit groen.

Omdat de arealen groen in de stad gemeten zijn aan de hand van de Bodemstatistiek 2000 en de tevredenheidsmeting heeft plaatsgevonden in 2006 zouden de resultaten anders kunnen zijn wanneer beiden gemeten zouden worden in hetzelfde jaar. Doordat er over de tevredenheid met het buurtgroen in de verschillende steden enkel resultaten bekend zijn van het jaar 2006 en van dit jaar de Bodemstatistiek nog niet gereed is, kunnen deze gegevens op dit moment nog niet met elkaar vergeleken worden. Om te bekijken of er andere resultaten te verwachten zijn heb ik nog een figuur toegevoegd, waarin de oppervlakten groen in de stad per woning voor de G30-gemeenten zijn weergegeven volgens de berekeningswijze van het MNP, gebaseerd op de Bodemstatistiek 2003. Zoals te zien is wanneer de tweede en de derde figuur van bijlage 4 vergeleken worden is er weinig verschil te ontdekken tussen deze figuren. Met deze resultaten is het dus niet te verwachten dat een verband tussen de hoeveelheid groen in de stad en de tevredenheid met het buurtgroen aannemelijk is wanneer beiden in hetzelfde jaar worden gemeten.

6.5 Conclusie

Wanneer de resultaten van enkele recente onderzoeken gekoppeld worden aan de resultaten van de door mij afgenomen enquête over het al dan niet hanteren van het richtgetal van 75m² groen per woning blijkt dat het hanteren van dit richtgetal niet direct leidt tot meer en beter (meer gewaardeerd) groen, wat het beoogde doel van dit richtgetal is. Uit de jaarlijkse competitie voor groenste stad/dorp blijkt dat ook steden die het richtgetal niet hanteren als groenste stad beoordeeld worden.

Door het onderzoek van Triple E naar het al dan niet halen van het richtgetal in nieuwbouwwijken te koppelen aan de enquête komt naar voren dat de enige stad die het richtgetal wel haalt in de nieuwbouwwijk deze niet hanteert en dat juist de steden die het richtgetal wel hanteren bij uitleglocaties de beoogde oppervlakte aan groen niet halen. Wanneer de oppervlakten groen in de stad van Alterra en het MNP bekeken worden van de G31-gemeenten die het richtgetal voor de gehele stad hanteren blijkt ook uit deze gegevens het hanteren van dit richtgetal geen garantie te zijn voor het halen van een oppervlakte van 75m² groen per woning in de stad. De Belevingswaardenmonitor 2006 toont aan dat de bewoners in de G31-gemeenten die het richtgetal van 75m² groen per woning hanteren niet per definitie meer tevreden zijn over het groen in de buurt dan de bewoners in de G31-gemeenten die dit richtgetal niet hanteren. Ook tussen de hoeveelheid groen per woning in de stad en de waardering voor het buurtgroen lijkt geen verband te bestaan. Een hogere oppervlakte groen in de stad per woning leidt niet per definitie tot een hogere waardering van dit groen. Wanneer het richtgetal als wettelijke norm ingevoerd zou worden is het aannemelijk dat dit wel zal leiden tot meer groen. Of het verplicht stellen van dit areaal aan groen ook zal leiden tot beter (meer gewaardeerd) groen is niet direct te verwachten, maar hiervoor is uitgebreider onderzoek noodzakelijk.

Hoofdstuk 7 - Conclusie

In dit onderzoek werd de volgende hoofdvraag met bijbehorende deelvragen gesteld:

Is het richtgetal van 75m² groen per woning uit de Nota Ruimte praktisch toepasbaar en hoe is de relatie van het richtgetal met de kwaliteit van het groen in de stad?

- Hoe moet het richtgetal uit de Nota Ruimte in de praktijk toegepast worden?
- Wat verstaan gemeenten onder groen in de stad?
- Hoe gaan gemeenten om met groen in de stedenbouw?
- Hanteren gemeenten richtgetallen/groennormen voor het groen in de stad?
- Tegen wat voor problemen lopen gemeenten aan bij het gebruik van richtgetallen/groennormen voor het groen in de stad?
- Tegen wat voor problemen lopen de gemeenten aan bij de groenrealisatie?
- Besteden de gemeenten ook aandacht aan de kwaliteit van het groen in de stad? Zo ja, op welke manier?
- Wat is de visie van experts ten opzichte van de toepasbaarheid van (kwantitatieve) groennormen?
- Wat is de visie van experts ten opzichte van de relatie tussen groennormen en de kwaliteit van groen in de stad?
- Leidt de toepassing van het richtgetal uit de Nota Ruimte ook daadwerkelijk tot meer groen in de stad?
- Heeft de toepassing van het richtgetal uit de Nota Ruimte een hogere waardering van het groen in de stad tot gevolg?
- Leidt een grotere oppervlakte aan groen in de stad tot een hogere waardering van het groen in de stad?

Om antwoord te kunnen geven op deze vragen is eerst de achtergrond van het richtgetal achterhaald, waarna de discoursen van groen in de stedenbouw van gemeenten, experts en studies zijn onderzocht.

Uit het onderzoek naar de achtergrond van het richtgetal blijkt veel onduidelijkheid te bestaan over hoe het richtgetal voor groen in de stad in de praktijk toegepast moet worden. In de Nota Ruimte wordt niet geëxpliciteerd wat er onder het groen verstaan wordt, binnen welke afstand van de woning het groen moet liggen, wat de begrenzing van de stad is en hoe de oppervlakte per woning berekend moet worden. In de praktijk blijken hier dan ook verschillen in opvatting over te zijn. De berekening van de gemiddelde oppervlakte groen in de stad per woning wordt op twee manieren uitgevoerd, door Alterra en door het Milieu- en Natuurplanbureau. Deze laten verschillende typen groen meetellen in de oppervlakte, hanteren een andere begrenzing van de stad en hebben ieder hun eigen berekeningswijze, wat leidt tot grote verschillen in datasets.

Uit het onderzoek onder gemeenten blijkt dat gemeenten verschillende opvattingen hebben over wat zij onder groen in de stad verstaan. Diverse gemeenten beschouwen enkel het openbaar groen, anderen ook het semi-openbaar groen en bij een enkele gemeente speelt ook het water (blauw) een rol wanneer zij over groen in de stad spreken.

De gemeenten hebben veel ambities op het gebied van groen in de stad, die vaak vastgelegd worden in specifiek groenbeleid. Bij deze ambities en in de planvorming is de kwaliteit van het groen in de stad van groot belang. Gemeenten besteden vooral aandacht aan structuren (plekken en verbindingen), bereikbaarheid, toegankelijkheid, bewonerswensen, beleving, bruikbaarheid en beheer en onderhoud van het groen in de stad. Voor de kwantiteit van het groen blijkt in de ambities en de planvorming weinig aandacht te zijn. Enkele gemeenten geven aan het huidige areaal groen in de stad te willen behouden, waarvoor soms een groencompensatieregeling wordt gehanteerd.

Van de 32 onderzochte gemeenten blijken 13 gemeenten het (kwantitatieve) richtgetal uit de Nota Ruimte van 75m² groen per woning te hanteren en overwegen 4 gemeenten dit voor de toekomst. Hierbij worden door de gemeenten verschillende typen groen in de oppervlakte meegenomen, die in de meeste gevallen niet overeenkomen met de typen groen die de gemeenten onder groen in de stad verstaan. Daarnaast wordt het richtgetal in een enkele gemeente alleen bij oudbouw gehanteerd en in de overige gemeenten in gelijke mate alleen bij nieuwbouw of bij zowel oud- als nieuwbouw. Door een aantal gemeenten wordt in de planvorming nog gebruik gemaakt van andere groennormen/richtgetallen, bijvoorbeeld betreffende bereikbaarheid, compensatie, aantal bomen of hoeveelheid speelruimte. Door gemeenten die het richtgetal uit de Nota Ruimte niet hanteren wordt aangegeven dat zij niet met het richtgetal overweg kunnen of dat de kwaliteit van het groen in de stad belangrijker wordt gevonden dan de kwantiteit. De gemeente Nijmegen wijst er in de enquête op dat het halen van het richtgetal de schijn wekt 'klaar te zijn'. Het gemiddelde wil echter niet zeggen dat het groen in elke wijk goed verankerd is. Bovendien zegt het niets over de kwaliteit. Verloederd, onbruikbaar en ontoegankelijk groen roept eerder ergernis op dan een klein, goed onderhouden plantsoen met goede toegankelijkheid en bruikbaarheid. De gemeente Rotterdam geeft in de enquête aan dat tot in de jaren tachtig woonwijken in Rotterdam zijn opgezet volgens strikte groennormen (ongeveer 22m² per inwoner), wat heeft geresulteerd in wijken met veel groene buurt- en wijkplantsoenen. Het 'plichtmatig' toepassen van de norm heeft echter niet vanzelfsprekend geleid tot aantrekkelijke woonwijken. Het groen voldeed vaak niet aan de behoefte en er zijn meerdere factoren die de aantrekkelijkheid van een wijk bepalen.

Bij de realisatie van de groenambities en bij het hanteren van groennormen blijkt een meerderheid van de gemeenten financiële problemen te ervaren. Tevens wordt aangegeven dat groen een slechte concurrentiepositie heeft ten opzichte van andere ruimteclaims, waardoor groen vaak de sluitpost van de begroting is of wanneer de planexploitatie onder druk komt te staan, groenrealisatie als eerste naar achteren wordt geschoven. Daarnaast blijkt ruimtegebrek, vooral in binnenstedelijke gebieden, vaak een probleem te zijn bij groenrealisatie. Tenslotte blijken enkele gemeenten moeilijkheden te hebben met het beheer en onderhoud van het groen in de stad.

Uit het onderzoek onder groenbetrokkenen (experts) blijkt dat weinig partijen direct voorstander zijn van toepassing van kwantitatieve groennormen. Wel wordt een oppervlakenorm voor groen als bruikbaar uitgangspunt beschouwd om ruimte te claimen voor groen. De inhoud van zo'n groennorm moet echter wel duidelijk zijn en de norm moet niet op een rigide manier toegepast worden, maar ruimte bieden voor flexibiliteit en creativiteit.

Per situatie moeten door de betrokken partijen afspraken gemaakt worden over de exacte situering en inrichting van het groen om een zo hoog mogelijke kwaliteit te realiseren. De kwaliteit van het groen wordt belangrijk gevonden, daarom moet niet alleen aandacht besteed worden aan de aanplant van groen, maar ook aan de inrichting en het onderhoud.

Uit het onderzoek onder studies, waarin de resultaten van diverse onderzoeken aan de resultaten van de door mij afgenomen enquête gekoppeld worden, blijkt het hanteren van het richtgetal van 75m² groen per woning niet direct te leiden tot meer en beter groen, wat het beoogde doel van dit richtgetal is. Uit het koppelen van de gemiddelde oppervlakten groen per woning in de G30-gemeenten aan de waardering van het buurtgroen door de bewoners van deze gemeenten blijkt geen verband naar voren te komen. Een grotere hoeveelheid groen leidt niet per definitie tot meer tevredenheid met het groen.

Uit bovenstaande antwoorden op de deelvragen kan de conclusie getrokken worden dat het richtgetal voor groen in de stad van 75m² groen per woning uit de Nota Ruimte, zoals het op dit moment gedefinieerd is, niet praktisch toepasbaar is en dat dit richtgetal niet voldoende relatie heeft met de kwaliteit van het groen in de stad. Het is dus niet verstandig om dit richtgetal als strikte groennorm dwingend te gaan toepassen.

De redenen voor het niet plichtmatig opleggen van een norm voor de oppervlakte groen in de stad kunnen als volgt samengevat worden:

- Er is te veel onduidelijkheid over de manier waarop het richtgetal toegepast moet worden;
- Het richtgetal zegt niets over de kwaliteit van het groen in de stad;
- Gemeenten hebben verschillende opvattingen over welke typen groen behoren tot het groen in de stad;
- Gemeenten kunnen vaak niet overweg met het richtgetal en ervaren diverse problemen bij de toepassing ervan;
- Door gemeenten wordt de kwaliteit van het groen in de stad vaak belangrijker gevonden dan de kwantiteit;
- Experts zijn van mening dat een groennorm niet op een rigide manier toegepast moet worden, maar ruimte moet bieden voor flexibiliteit en creativiteit;
- Het toepassen van het richtgetal blijkt niet tot meer en beter (meer gewaardeerd) groen te leiden;
- Een grotere hoeveelheid groen blijkt niet tot meer tevredenheid met het groen te leiden.

Hoofdstuk 8 - Discussie

Ondanks de groeiende aandacht voor groen in de stedenbouw verdwijnt er nog steeds veel groen uit de stad en wordt er vaak onvoldoende groen aangelegd bij nieuwbouw. Met de huidige trend van een groeiende bevolking heeft dit tot gevolg dat er in de stad steeds minder groen per inwoner beschikbaar is. Doordat de ruimte in de bestaande bouw vaak beperkt is, liggen de grootste kansen voor het realiseren van meer groen bij nieuwbouw. Voor het groen in de bestaande bouw liggen de kansen vooral in het verhogen van de kwaliteit van dit groen, ofwel het realiseren van beter groen. Zoals uit dit onderzoek naar voren is gekomen is een groennorm van 75m² groen per woning niet de oplossing om meer en beter groen in de stad en daarmee een betere balans tussen rood en groen te realiseren.

Uit de enquête aan de 32 gemeenten waarin gevraagd werd naar de gewenste sturing vanuit hogere overheden, bleek naast financiële bijdragen vooral behoefte te zijn aan ondersteuning, stimulering en samenwerking. Om een advies aan het Ministerie van VROM te geven hoe zij meer en beter groen in de stad kunnen bewerkstelligen en daarbij in kunnen spelen op de sturingsbehoefte van gemeenten is bekeken wat voor instrumentarium het Rijk voor handen heeft. In bijlage 5 is de instrumentenkoffer van het Rijk weergegeven. Dit overzicht is in april 2007 gemaakt door Directoraat Generaal Ruimte, Directie Normstelling Instrumenten en Beleidskaders, Cluster Beleidsevaluatie en Uitvoeringscoördinatie van het Ministerie van VROM.

Op het gebied van ondersteuning valt vooral te denken aan het ontwikkelen, inzetten en uitwisselen van expertise/kennis. Hiervoor zijn verschillende mogelijkheden, waarvan er al diverse benut worden door de rijksoverheid. Regelmatig wordt, vanuit diverse hoeken, opdracht gegeven voor onderzoek betreffende groene ruimte. In hoofdstuk 2 werd aangegeven dat er in het kader van het programma 'Groen en de Stad' tien voorbeeldprojecten en drie 'Communities of Practise' worden uitgevoerd en er een kennisnetwerk in oprichting is. Het doel van dit kennisnetwerk is niet om nieuwe kennis te vergaren, maar om bestaande kennis bij elkaar te brengen en toegankelijk te maken voor onder andere gemeenten. Daarnaast werkt het Ministerie van LNV op dit moment aan het programma 'Jeugd, Natuur, Voedsel en Gezondheid', dat tot doel heeft de jeugd bewust te maken van de waarde van voedsel en groen. In 2008 komt het kabinet met het onderzoeksprogramma 'Natuur en Gezondheid', waarin ook aandacht zal zijn voor kwetsbare groepen, zoals kinderen en ouderen. Regelmatig worden er door het hele land congressen, debatten en symposia georganiseerd over diverse groene onderwerpen met het doel kennis uit te wisselen en nieuwe ideeën op te doen. Het is van belang om de kennis op het gebied van groen in de stad uit te breiden met buitenlandse expertise. In andere Europese landen zijn talloze (minder klassieke) voorbeelden van groen dat weinig ruimte in beslag neemt, maar enorme impact heeft. Omdat door veel gemeenten werd aangegeven dat zij de kwaliteit van het groen in de stad van groot belang vinden, is het noodzakelijk om met de kennis/expertise hierop aan te sluiten. Een suggestie voor vervolgonderzoek is het opstellen van kwaliteitscriteria voor groen in de stad of het realiseren van een handboek voor de groene kwaliteit. Door de Vereniging Stadswerk is hiervoor reeds een eerste aanzet gedaan in "op zoek naar een kwaliteitsnormering voor de inrichting en het beheer van stedelijke groenvoorzieningen: een oriëntering".

Voor het stimuleren van gemeenten op het gebied van groen in de stad komen we aan de kant van de communicatie terecht. Communicatie verloopt via kennis, houding en gedrag. Op het gebied van kennis ontbreekt het gemeenten vaak aan duidelijkheid en eenduidigheid in het denken en doen van de rijksoverheid. Er moet meer aandacht besteed worden aan het duidelijk en eenduidig overbrengen van de standpunten van het kabinet aan gemeenten en aan het goed op elkaar aan laten sluiten van rijksbeleid, zoals voor groen in de stad en groen om de stad. Op het gebied van houding geeft de instrumentenkoffer van het Rijk voor andere overheden overleg, debat en cursus als instrumenten aan. Op dit moment wordt daar door de rijksoverheid nog niet veel aandacht aan besteed. In het kader van groen in de stad kunnen deze instrumenten van belang zijn om de beleving en uitwerking van het rijksbeleid in de praktijk te evalueren en met behulp van de resultaten tot efficiënt rijksbeleid voor groen in de stad te komen. Op het gebied van gedrag kunnen gemeenten onder andere gestimuleerd worden door middel van voorbeeldprojecten, beloningen en certificering. Aan voorbeeldprojecten (kennisuitwisseling) wordt door de rijksoverheid al gewerkt (zie voorgaande alinea), aan de andere vormen van stimulering van gedrag wordt op dit moment door het Rijk nog weinig aandacht gegeven. Wat betreft beloning en certificering zou nader onderzoek uit moeten wijzen wat de mogelijkheden zijn en welke vorm de beste is om gemeenten aan te zetten tot realisering van meer en beter groen in de stad.

De samenwerking, waar meerdere gemeenten behoefte aan hebben, zit aan de proceskant van de instrumentenkoffer van het Rijk. Over de samenwerking kunnen op diverse manieren afspraken gemaakt worden, bijvoorbeeld via alliantievorming en bestuursakkoorden. Zoals in hoofdstuk 2 is besproken is in 2006 in het kader van het programma Groene Partners een intentieverklaring getekend door de G31-steden en het Rijk om groen hoger op de bestuurlijke agenda te zetten. In 2008 komt het kabinet met een plan van aanpak om in de praktijk te zorgen voor versterking van groen in de stedelijke en niet-stedelijke leefomgeving. Dit plan zal samen met betrokkenen worden opgesteld en uitgevoerd en maakt gebruik van en bouwt voort op ervaringen die opgedaan zijn in samenwerkingsverbanden en programma's, zoals 'Jeugd, Natuur, Voedsel en Gezondheid', 'Groene Partners' en 'GIOS'. In dit plan van aanpak zal ook specifiek gekeken worden hoe de richtlijn voor groen in de Nota Ruimte (75m² per woning) effectiever gemaakt kan worden voor gebruik in de praktijk.

In de praktijk blijken de instrumenten expertise/kennis, communicatie en proces elkaar vaak op te volgen. Via financiering of via kennis, communicatie en proces wordt vaak bij spelregels uitgekomen. Uit de figuur in bijlage 5 blijkt dat deze spelregels normering, kaderstelling en beslisregels kunnen inhouden, waarbinnen diverse mogelijkheden zijn. Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat normering in de vorm van het richtgetal uit de Nota Ruimte, zoals deze er nu ligt, niet verstandig is. Kaderstelling en beslisregels zouden beter kunnen werken om meer en beter groen in de stad te krijgen. Zoals al naar voren is gekomen blijken spelregels over groen in de stad reeds ingevuld te worden via afspraken en nota's. Dit kan echter nog uitgebreid worden. In 2009 worden regionaal gedifferentieerde, integrale verstedelijkingsafspraken gemaakt tussen de rijksoverheid en stedelijke regio's, voor de periode 2010-2020. Hierin wordt aandacht besteed aan leefbaarheid en duurzaamheid, waarbij groen in de stad ook van belang is. In deze verstedelijkingsafspraken kunnen dus afspraken over de groene ruimte vastgelegd worden. Zoals uit dit onderzoek naar voren is gekomen blijkt het richtgetal van 75m² groen per woning wel een goed uitgangspunt te zijn om ruimte te reserveren voor groen in de stad. In de verstedelijkingsafspraken, maar ook bij overige nieuwbouw, kan gedacht worden aan het toepassen van een soortgelijk richtgetal.

Hiervoor is het in eerste instantie noodzakelijk om duidelijkheid te verschaffen over de typen groen die meetellen in dit richtgetal, de grens van de stad en de berekeningswijze. Daarnaast is nader onderzoek naar de hoogte van dit richtgetal noodzakelijk. Tevens moet onderzocht worden of een oppervlakte per inwoner of per woning een beter uitgangspunt is, waarbij ook gedacht kan worden aan een verhouding rood-groen, bijvoorbeeld 1 hectare groen voor elke hectare rood. Naast afspraken over de kwantiteit van groen in de stad kunnen ook afspraken gemaakt worden over de kwaliteit van het groen in de stad. Hierbij kan gedacht worden aan afspraken over de afstand van de woning tot gebruiksgroen (bereikbaarheid), de groenstructuur, de inrichting van het groen en het beheer van de groene ruimte. Over de maximale afstand van de woning tot het gebruiksgroen is de laatste tijd veel discussie. De afstand van 500 meter is in opspraak, omdat deze zou gelden voor de gemiddelde vitale Nederlander, maar niet voor minder mobiele bevolkingsgroepen, zoals bejaarden, gehandicapten en moeders met kinderen. Naar de juiste afstand tussen de woning en het groen zou nader onderzoek gedaan moeten worden. In de bestaande stad liggen vaak kansen om de kwaliteit van het groen te verhogen, door bijvoorbeeld routestructuren aan te leggen en semi-openbare groengebieden als sportparken en volkstuinten openbaar te maken. Bij nieuwbouw (uitleglocaties) liggen de kansen bij het realiseren van een zo hoog mogelijke kwaliteit van het groen bij de aanleg en de aansluiting van dit groen op het groen van de bestaande stad en het groen in het buitengebied. Om een goede kwaliteit te realiseren, wat door de omwonenden en gebruikers van het groen gewaardeerd wordt, is burgerparticipatie van belang. Burgers kennen de plek het beste en zouden dus vroegtijdig betrokken moeten worden bij aanleg of herinrichting van groen in hun buurt. Hoe meer burgers erbij betrokken worden, hoe meer groen van de bewoners is. Wanneer burgers zich verantwoordelijk voelen voor het groen in hun buurt en hier trots op zijn, zullen zij ook een bijdrage leveren aan het onderhouden van dit groen, wat kosten bespaart voor de gemeenten. Tevens kunnen initiatieven van burgers, bijvoorbeeld voor het realiseren van dak- en gevelgroen, een belangrijke bijdrage leveren aan het belevingsgroen in de straat. Tenslotte biedt de Grondexploitatiewet nieuwe kansen voor gemeenten. Met deze wet komen de kosten voor de aanleg van groenvoorzieningen en waterpartijen in aanmerking voor kostenverhaal, wat inhoudt dat de kosten verhaald kunnen worden op de eigenaren van dit gebied. Bovendien kunnen er locatie-eisen gesteld worden aan groen in de stad. Hoe dit in de praktijk precies werkt wordt op dit moment onderzocht en de resultaten hiervan zullen aan gemeenten ter beschikking gesteld worden, zodat zij een handreiking hebben hoe zij met het kostenverhaal van groen in de stad om kunnen gaan. De Grondexploitatiewet maakt deel uit van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) en zal vermoedelijk op 1 juli 2008 in werking treden. Op het gebied van controleren en sanctioneren (toetsing en toezicht) zou de VROM-inspectie een rol kunnen spelen. Zij zouden verantwoording kunnen vragen aan gemeenten over de kwaliteit en de kwantiteit van het groen in de stad. Wanneer afspraken gemaakt worden over de kwantiteit en kwaliteit van het groen in de stad kan de VROM-inspectie een rol spelen bij handhaving van deze afspraken. Bij de juridische instrumenten zijn er mogelijkheden om huidige regels uit te breiden, bijvoorbeeld de watertoets uitbreiden met groen.

Op dit moment wordt er door de rijksoverheid vooral aandacht besteed aan ondersteuning (expertise/kennis) op het gebied van groen in de stad. Stimulering (communicatie) en samenwerking (proces) blijven nog enigszins onderbelicht, hoewel het huidige kabinet op het gebied van samenwerking wel plannen heeft om hier de komende jaren meer aandacht aan te besteden. Vooral het stimuleren van gemeenten tot het aanleggen van meer en beter groen in de stad zou nog beter op gang moeten komen.

Naast het maken van afspraken met gemeenten kan de rijksoverheid ook denken aan het maken van afspraken over groen in de stad met woningcorporaties, zorgverzekeraars en projectontwikkelaars. Op dit moment wordt er reeds aandacht besteed aan diverse mogelijkheden hiervoor. Voor het maken van goede afspraken is het echter noodzakelijk om meer onderzoek te verrichten naar de mogelijkheden en de uitwerking van de diverse opties.

Zoals uit belevingsonderzoek is gebleken wordt groen in de straat (voortuinen, groenstroken, bomen, dak- en gevelgroen) door burgers belangrijk gevonden. Mensen waarderen het wanneer zij uitzicht hebben op groen. De aanwezigheid van groen in de straat wordt belangrijker gevonden dan de hoeveelheid openbaar groen in de buurt. In het buurtgroen zijn bewoners matig te spreken over de speelmogelijkheden en het onderhoud van dit groen. Tot nu toe wordt in het beleid nagenoeg geen aandacht gegeven aan belevingsgroen in de stad, maar enkel aan gebruiksgroen. Gezien het belang dat burgers hechten aan belevingsgroen is het noodzakelijk om hier meer op in te spelen. Belevingsgroen kan tevens, door bijvoorbeeld afvang van fijn stof en het bieden van verkoeling, een belangrijke rol spelen in de strijd tegen de komende klimaatverandering. Naar de verschillen in effecten van verschillende typen groen is nog weinig onderzoek verricht. Voor het afvangen van fijn stof is al wel voor verschillende soorten groen bekend welke soort meer en minder fijn stof afvangt. Voor andere effecten is nader onderzoek noodzakelijk.

Bibliografie

Berg, A.E. van den & Berg, M.M.H.E. van den (2001). *Van buiten word je beter; een essay over de relatie tussen natuur en gezondheid*. Wageningen: Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte

Berg, A.E. van den, Koole, S.L. & Wulp, N.Y. van der (2003). *Environmental preference and restoration. How are they related?* In: *Journal of Environmental Psychology* 23:2, pag. 135-146

Bervaes, C.J.A.M. & Vreke, J. (2004). *Groen is goud waard: kosten of opbrengsten?* In: *Groen* 60:1, pag. 44-45

Bezemer, V., Visschedijk, P.A.M., Bervaes, J.C.A.M. & Boer, T.A. de (2002) i.o.v. Ministerie van Landbouw Natuur en Visserij. *Groene meters. Toetsing van de groennorm uit het Beoordelingskader Groen in de stad*. Rapport 584, Wageningen: Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte

Bezemer, V. & Visschedijk, P.A.M. (2003) i.o.v. Ministerie van Landbouw Natuur en Visserij. *Groene meters deel II. Analyse van het stedelijke groen in de G30 steden*. Rapport 833, Wageningen: Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte

Bezemer, V. & Bervaes, J.C.A.M. (2004). *Benchmark gebruikswaarde stedelijk groen. Methodiekontwikkeling*. Rapport 1023, Wageningen: Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), StatLine databank. *Website: statline.cbs.nl*. Voorburg/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek. 28-02-2008

De Groene Stad. *Website: www.degroenestad.nl*. Boskoop: De Groene Stad. 28-02-2008

Entente Florale. *Website: www.ententeflorale.nl*. Boskoop: Stichting Entente Florale Nederland. 28-02-2008

Faber Taylor, A., Kuo, F.E., & Sullivan, W.C. (2001). *Coping with ADD: The surprising connection to green play settings*. In: *Environment and Behavior* 33:1, pag. 54-77

Faber Taylor, A. & Kuo, F.E. (2004). *A potential natural treatment for Attention Deficit/Hyperactivity Disorder: Evidence from a national study*. In: *American Journal of Public Health* 94:4, pag. 1580-1586

Fennema, A.T. (1995). *Wonen in het groen, de invloed van 'groen' op de prijs van een woning*. Wageningen: Staring Centrum (SC-DLO)

Gezondheidsraad (GR) & Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek (RMNO) (2004). *Natuur en gezondheid. Invloed van natuur op sociaal, psychisch en lichamelijke welbevinden*. Den Haag: GR & RMNO

Groenforum Nederland. Website: www.groenforum.nl. Zaandam: Stichting Groenforum Nederland. 28-02-2008

Groenforum Nederland (2005). *De baten van de groene stad*. Zaandam: Stichting Groenforum Nederland

Huijsman, R. (1996). *Beweging bij ouderen, de gunstige effecten van lichamelijke activiteit*. In: Medisch Contact 51:29/30, pag. 970-973

Kaplan, R. (2001). *The nature of the view from home: Psychological benefits*. In: Environment and Behavior 33, pag. 507-542

Krikhaar, N. (2007). *Groen in nieuwbouwlocaties blijft vaak ver achter bij de norm: uitzicht op groen of groen uit zicht?* In: Groen 63:4, pag. 44-46

Kuo, F.E. & Sullivan, W.C. (2001). *Agression and violence in the inner city: effects of environment via mental fatigue*. In: Environment and Behavior 33:4, pag. 543-571.

Leeuwen, M.G.A. van (1997). *De meerwaarde van groen voor wonen; een regionale analyse*. Den Haag: Landbouw Economisch Instituut

Leijs, E.C. (1996). *Recreatie en kleine criminaliteit: een literatuurstudie naar de relatie tussen recreatiemogelijkheden en kleine criminaliteit dicht bij huis*. Breda: Nationale Hogeschool voor Toerisme en Verkeer

Middelkoop, M. van, Bruls, E.J. & Golen, A.J. van (2001) i.o.v. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV), Directie Groene Ruimte en Recreatie. *Rood en groen in balans. Een verkenning van groennormen en alternatieve benaderingen*. Den Haag: Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum

Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) (2007a). *Milieubalans 2007*. Bilthoven: MNP

Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) (2007b). *Belevingswaardenmonitor Nota Ruimte 2006. Nulmeting landschap en groen in en om de stad*. Bilthoven: MNP

Ministerie van Algemene Zaken (2007). *Samen werken samen leven. Beleidsprogramma Kabinet Balkenende IV 2007-2011*. Den Haag: Ministerie van Algemene Zaken

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) (2002). *Structuurschema Groene Ruimte 2. Samen werken aan groen Nederland*. Den Haag: LNV

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) (2003). *Structuurschema Groene Ruimte 2. PKB deel 2. Resultaten van inspraak, bestuurlijk overleg en advies*. Den Haag: LNV

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit (LNV), Consumentenplatform (2007). *Leefbare stad, groene stad? Beleidsdossier*. Den Haag: LNV

Ministeries van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit (LNV) en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) (2003). *Balansboek rood-groen*. Den Haag: Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum

Ministeries van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM), Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit (LNV), Verkeer & Waterstaat (V&W) en Economische Zaken (EZ) (2006). *Nota Ruimte. Ruimte voor ontwikkeling. Deel 4: tekst na parlementaire instemming*. Den Haag: VROM, LNV, V&W en EZ

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) (2005). *De nationale VROM-enquête. Resultaten*. Leusden: Market Response Nederland bv.

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) (2007). *Groen en VROM: DGR/DGM/DGWWI*. Intern document. Den Haag: VROM

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM). *Website: www.vrom.nl*. Den Haag: VROM. 28-02-2008

Prendergast, E. (2003). *Energetische waarde van planten in de bebouwde omgeving. Energiebesparingberekeningen*. Driebergen: Mobius Consult i.o.v. ES Consulting

Raad voor het Landelijk Gebied (RLG) (2005). *Recht op groen. Advies over de groene kwaliteit van de openbare ruimte, Deel 1 Beleidsadvies*. Amersfoort: RLG

Raad voor het Landelijk Gebied (RLG) (2005). *Recht op groen. Advies over de groene kwaliteit van de openbare ruimte, Deel 2 Analyse*. Amersfoort: RLG

Ruimtelijk Planbureau (RPB) en Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) (2006). *Monitor Nota Ruimte. De opgave in beeld*. Rotterdam: NAI Uitgevers

Schildwacht, P. (2005). *Factsheet verschillen in de datasets van RIVM/Natuurplanbureau en ALTERRA*. Amersfoort: RLG

Stam, P.J.A., Hildebrandt, V.H., Backx, F.J.G. & Velthuijsen, J.W. (1996). *Sportief bewegen en gezondheidsaspecten: een verkennende studie naar kosten en baten*. Rapport 372, Amsterdam: Stichting voor Economisch Onderzoek der Universiteit van Amsterdam

Tennessen, C.M. & Cimprich, B. (1995). *Views to nature: effects on attention*. In: Journal of Environmental Psychology 15:1, pag. 77-85

Triple E (2007). *Uitzicht op groen of groen uit zicht. De groene ambities van nieuwe woonwijken*. Arnhem: Triple E, Economy Ecology Experience

Ulrich, R.S., Simons, R., Losito, B.D., Fiorito, E., Miles, M.A. & Zelson, M. (1991). *Stress during exposure to natural and urban environments*. In: Journal of Environmental Psychology 11, pag. 201-230

Ulrich, R.S. (1996). *Vijf minuten is genoeg, uitzicht op natuur vermindert stress*. In: Arbeidsomstandigheden 72:2, pag. 69-71

Vreke, J., Donders, J.L., Langers, F., Salverda, I.E. & Veeneklaas, F.R. (2006) *Potenties van groen! De invloed van groen in en om de stad op overgewicht bij kinderen en op het binden van midden- en hoge inkomens aan de stad*. Rapport 1356, Wageningen: Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte

Vries, S. de, Verheij, R.A. & Groenewegen, P.P. (2000). *Natuur en gezondheid. Een verkennend onderzoek naar de relatie tussen volksgezondheid en groen in de leefomgeving*. In: Mens en Mij 75:4, pag. 320-339

Zonderop, Y. (2007). *Liever een plantsoen dan alweer een parkeerplaats*. In: De Volkskrant, Het Betoog, 8 september 2007, pag. 1

Geraadpleegde personen (2007):

- Alterra, de heer Visschedijk
- Gemeente Alkmaar, de heer Warger
- Gemeente Almelo, de heer Boogerd
- Gemeente Almere, de heer Van de Hemel
- Gemeente Amersfoort, de heer Goossens
- Gemeente Amsterdam, de heer Buijs
- Gemeente Arnhem, mevrouw Paris
- Gemeente Breda, de heer Greven
- Gemeente Den Haag, mevrouw Van Os
- Gemeente Deventer, mevrouw Looijenga
- Gemeente Dordrecht, de heer Booij
- Gemeente Eindhoven, de heer Klaassen
- Gemeente Emmen, de heer Biemans
- Gemeente Enschede, de heer Oldejans
- Gemeente Groningen, de heer Veldstra
- Gemeente Haarlem, mevrouw Van der Graaf
- Gemeente Heerlen, de heer Geerits
- Gemeente Helmond, de heer Gremmen
- Gemeente Hengelo, de heer Biemold
- Gemeente Leeuwarden, de heer Dam
- Gemeente Leiden, mevrouw Van Beest
- Gemeente Lelystad, de heer Ter Hark
- Gemeente Maastricht, de heer Kaptein
- Gemeente Nijmegen, mevrouw Akkers
- Gemeente Rotterdam, de heer Soeterbroek
- Gemeente 's-Hertogenbosch, mevrouw De Zoeten
- Gemeente Schiedam, de heer Blik

- Gemeente Sittard-Geleen, de heer Limpens
- Gemeente Tilburg, de heer Korporaal
- Gemeente Utrecht, de heer Samsen en de heer Schenkels
- Gemeente Venlo, mevrouw De Wit
- Gemeente Zaanstad, de heer Heijink
- Gemeente Zwolle, de heer Baarslag
- Groenforum Nederland, de heer Steltman
- Milieu- en Natuurplanbureau, de heer De Niet
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, de heer Vis
- Plant Publicity Holland, mevrouw Van der Horst
- Triple E, de heer Van der Schroeff
- Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners, de heer Loef

Bijlage 1: Oppervlakten groen per woning in de G30-gemeenten

	Alterra 1996	Alterra 2000	MNP 1996	MNP 2000	MNP 2000nw	MNP 2003
Alkmaar		74,1	41	40	44	42
Almelo		148,9	62	63	67	66
Amersfoort		94,2	73	73	68	61
Amsterdam	28,4	67,5	35	31	33	35
Arnhem		100,9	124	122	123	129
Breda	95,3	62,7	61	60	61	58
Den Bosch	106,5	98,5	101	97	105	108
Den Haag	52,4	48,8	57	54	55	55
Deventer		73,6	70	70	71	70
Dordrecht		91	52	51	51	55
Eindhoven		100,8	86	90	86	90
Emmen		88,6	188	212	216	219
Enschede	67,4	69,9	81	77	80	82
Groningen		93,3	48	59	60	60
Haarlem		41,8	37	36	38	40
Heerlen		159,8	112	107	109	111
Helmond		63,5	164	169	172	170
Hengelo		57,8	45	51	57	59
Leeuwarden		75,4	50	53	54	53
Leiden	52,6	53,1	24	26	26	26
Lelystad	127,4	95,2	231	228	246	241
Maastricht		59,2	48	45	47	48
Nijmegen	82,6	96,9	84	83	83	84
Rotterdam	78,8	74,3	57	53	53	54
Schiedam		67,4	54	44	38	36
Tilburg		73,8	79	81	80	80
Utrecht	37,9	49,7	33	34	34	33
Venlo		95,3	94	99	102	101
Zaanstad		66,2	93	88	87	88
Zwolle		74	64	69	77	78

Bijlage 2: Groen in de G31-gemeenten en de gemeente Almere

Gemeente	Hanteren richtgetal	Andere normen	Moelijkheden	Groen norm/richtgetal	Groen in de stad	Gewenste sturing	Suggesties
Alkmaar	Nee	Kwaliteitsniveau	Financiering	Al het groen	Openbaar groen, incl. bomen	Geen sturing Financiële bijdragen	-
Almelo	Ja (nieuwbouw)	-	Groen te vaak sluitpost Richtgetal bij binnenstedelijke reconstructies moeilijk haalbaar	Buurtgroen, structuurgroen, parken, landschappelijke inpassing	Buurtgroen, structuurgroen, parken, landschappelijke inpassing	Kwantitatieve sturing	-
Almere	Ja (oudbouw)	Bereikbaarheid (zoning)	Onbalans ambities en middelen Verschillende groenpercepties Transformatie bestaande stad gaat langzaam en schoksgewijs Bezuinigingen op beheer Discussie over kwaliteit en geld Kernkwaliteiten stad Onderscheidend vermogen van de rest van de Randstad	Totale groene openbare ruimte met daarin alle groencategorieën	Openbare groen en groene gebieden van Stichting Flevolandschap en Staatsbosbeheer	Geen sturing	Ondergrens hanteren van belang Belangrijk om nationale grote groengebieden te behouden, koesteren en beschermen tegen “rode schimmel”
Amersfoort	Ja (nieuwbouw)	Groensaldoregeling (oudbouw)	Ruimtegebrek Financiering	Openbaar toegankelijk groen van publieke domein	Vooral openbaar groen (speelvelden, sportvelden, begraafplaatsen, parken en natuurgebieden)	Geen sturing Samenwerking en ondersteuning op inhoudelijk, programmatisch en financieel gebied	Meer aandacht besteden aan kwaliteit en functies van groen, minder aan richtgetal

Gemeente	Hanteren richtgetal	Andere normen	Moelijkheden	Groen norm/richtgetal	Groen in de stad	Gewenste sturing	Suggesties
Amsterdam	Nee	-	Aansluiting groen in stad op groen om de stad Groenbelang buiten gemeentegrenzen goed voor daglicht brengen Twijfel voldoende goedkope grond op termijn	-	Niet versteende ruimte, niet zijnde water (onderscheid in openbaar en privé)	Geen sturing vanuit Rijk Meer sturing vanuit provincie	Maatschappelijke omarming Verbindingen belangrijk Regionale beheersautoriteit
Arnhem	Nee (in overweging)	-	Financiering Groennormeringen vlakken instandhouding van specifieke kwaliteiten uit	-	Parken, dijken grote eenheden aan water, lanen, plantsoenen, bomen	Geen sturing Stimulering, met name voor op peil krijgen en houden van kwaliteit cultuurhistorisch groen	Duidelijkheid geven over 'verzorgingsgebied' van bepaald type groen met bepaalde inrichting en specificeren naar functie Extra financiering voor instandhouden cultuurhistorisch groen
Breda	Ja	-	Beschikbare middelen Ambtelijke capaciteit Slechte onderhandelingspositie groen t.o.v. andere ruimteclaims Ruimtegebrek in oude stad Richtgetal niet bindend Binnenplans groen wordt gezien als hoge kostenpost	Park en plantsoen, sportterrein, volkstuin, bos, overig agrarisch terrein, open nat natuurlijk terrein, open droog natuurlijk terrein, begraafplaats (Alterra)	Publiek toegankelijk groen (natuur, plantsoenen, parken, begraafplaatsen, sportvelden, volkstuinten, water/oevers)	Versillend, vanuit bestuur geen behoefte aan sturing	Veel goeds verwacht van Grondexploitatiewet Rijks- en provinciaal stimuleringskader (subsidies) Scheiding tussen groen in stad en recreatie om stad opheffen, betere samenwerking LNV en VROM

Gemeente	Hanteren richtgetal	Andere normen	Moeilijkheden	Groen norm/richtgetal	Groen in de stad	Gewenste sturing	Suggesties
Den Haag	Nee	-	Overige claims op groen Gebrek aan middelen voor onderhoud en monitoring	-	Grote groengebieden, wijk- en buurtgroen, straatbomen, sportparken, volkstuinen en golfbanen	Kaders voor behoud en versterking van groenstructuren Subsidies voor herinrichting, onderhoud en monitoring	Nauwe samenwerking met de dienst Stedelijke Ontwikkeling is onontbeerlijk
Deventer	Ja	-	Betrekken van bewoners Woningen slopen t.b.v. meer groen Uiterwaarden worden niet mee genomen in richtgetal Bermen tellen mee in eigen m ² groen	Park en plantsoen, sportterrein, volkstuin, bos, overig agrarisch terrein, open nat natuurlijk terrein, open droog natuurlijk terrein, begraafplaats (Alterra)	Groen in eigendom en beheer bij gemeente	Oppervlakte- en afstandsnorm	Regeling gelijk aan 'Rood voor Groen' in stad Norm per wijk/buurt
Dordrecht	Nee	-	Financiering	-	Openbaar groen, vaak ook semi-openbaar groen en water	Financiële sturing vanuit ISV	Opstellen handreiking definiëren kwaliteit Opstellen handreiking economische waardebeoordeling
Eindhoven	Nee	1 Boom per woning (hele gemeente, incl. parken en buitengebied)	In- en uitbreidingen in groen Moeizame afstemming van groen met andere disciplines Boomnorm vrij rigide en nauwelijks te controleren Compensatie bomen op ongewenste locaties	Bomen	Siergroen, cultuurgroen, landschappelijk groen, natuurgroen	Sturing naar rode ontwikkelingen om groen significant onderdeel te laten uitmaken (kader)	Groen realiseren waar mogelijk en niet omdat het moet (van kwantiteit naar kwaliteit)

Gemeente	Hanteren richtgetal	Andere normen	Moeilijkheden	Groen norm/richtgetal	Groen in de stad	Gewenste sturing	Suggesties
Emmen	Nee	-	Financiering Groen onder druk door ruimtelijke ontwikkelingen Veel groen levert geen directe bijdrage aan ruimtelijke opbouw	-	Openbaar groen binnen stedelijke sfeer en dorps sfeer	Overleg met Staatsbosbeheer intensiveren	-
Enschede	Ja (norm bij nieuwbouw, streefgetal bij oudbouw)	Bereikbaarheidsnorm Arealnorm	Financiering Programmatisch Planexploitatie onder druk	Woongroen, buurtgroen, wijkgroen	Al het groen, zowel siergroen als gebruiksgroen (wel speelvoorziening, geen sportvoorziening of begraafplaatsen)	Voorlichting Promotie Gezamenlijke planvorming Meer mogelijkheden voor subsidie	-
Groningen	Ja (nieuwbouw)	Groencompensatie-Regeling (in ontwikkeling) Wijkgroen en grotere groenstructuren op resp. 5 en 10 min. lopen van woning	Moeizame afstemming met planologische procedures Oorspronkelijke kwaliteitsinzet gaat in loop van planproces verloren Onvoldoende prioriteit voor beheer	Al het groen excl. bermen	Al het groen binnen bebouwde kom, vooral openbaar groen, ook steeds meer corporatief groen	Geen sturing	Kwaliteit is moeilijk te sturen, kun je niet afdwingen 'Volhoudend' beleid (letterlijke duurzaamheid) door integraal werken en goed samenwerken
Haarlem	Nee (volgens planning dit jaar norm vastleggen, verschillend per wijk)	100% Herplantplicht bij kappen van bomen	Tot voor kort weinig politieke steun voor realisatie en behoud van bomen en groen	Bomen	Bomen en parken	Geen sturing Subsidie Project-ondersteuning	-

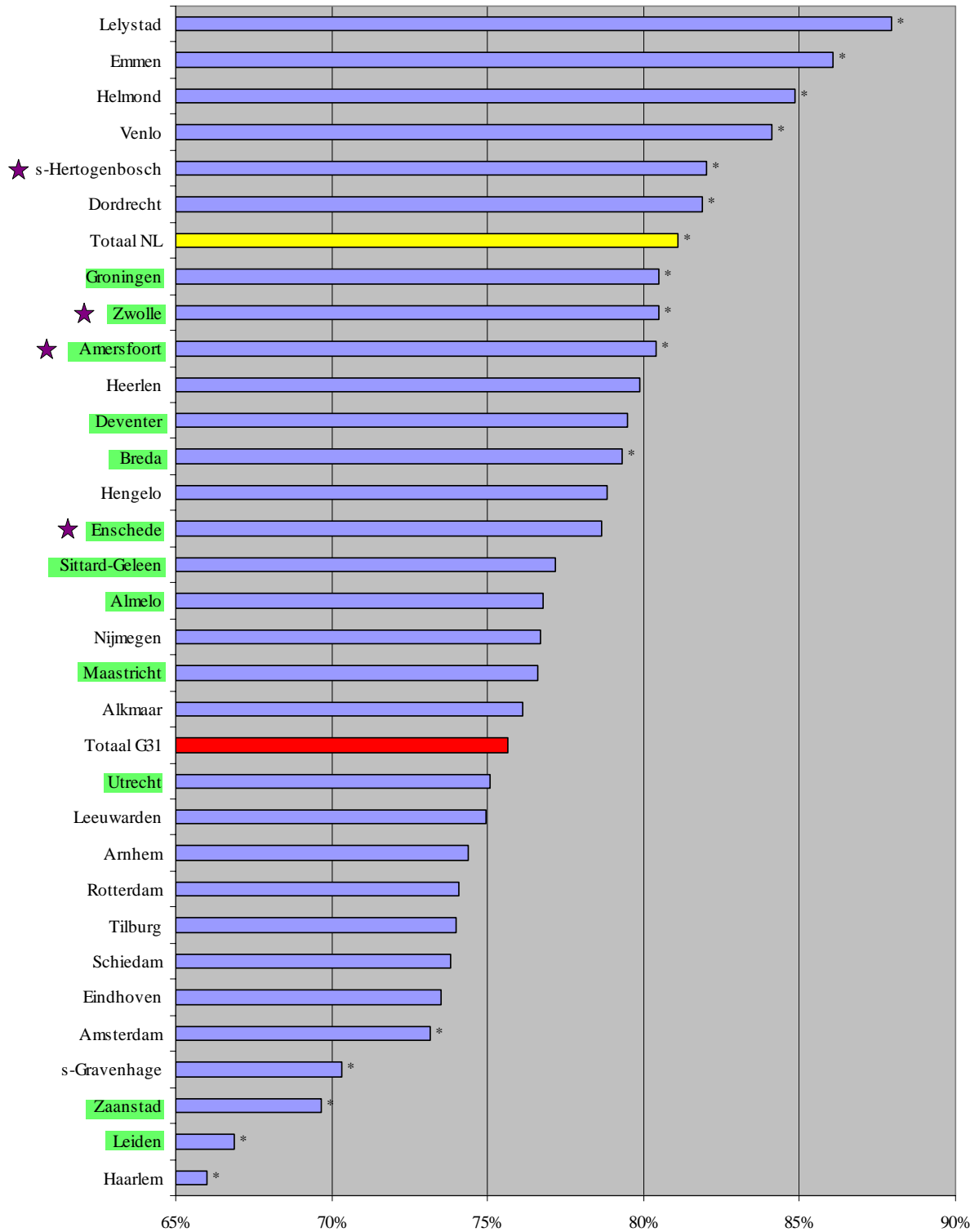
Gemeente	Hanteren richtgetal	Andere normen	Moelijkheden	Groen norm/richtgetal	Groen in de stad	Gewenste sturing	Suggesties
Heerlen	Nee	-	Financiering Duurzame omgang met oppervlaktewater veroorzaakt steeds groter ruimtebeslag	-	Ecologisch, natuurlijk, stedelijk, recreatief, esthetisch, verkeersgroen	Financiële sturing	-
Helmond	Nee	Gedifferentieerde normen per wijktype (in voorbereiding: marge voor groen per type woongebied en bedrijventerrein, in combinatie gebruiks-, kijk- en aankledingsgroen)	Ruimtegebrek Groen te vaak restpost Budgetten voor beheer en onderhoud onder druk Effectiviteit	Al het groen met onderscheid naar functie, ligging en niveau	Openbaar groen, geheel van groen en water en verharde verkeersluwe verblijfsruimte met functies voor recreatief gebruik, aankleding, waterhuishouding en natuur	Stimulering Subsidie	Kwaliteit is moeilijk begrip, houdt het simpel, zoals met richtgetal Verlies kwaliteit niet uit oog Bouwverordening biedt mogelijkheden, maar heeft in praktijk weinig effect
Hengelo	Nee (in overweging)	Reservering voor groen en blauw op buurniveau van 16-20% (nieuwbouw)	Financiering	Groen op buurniveau	Al het groen van vrijstaande boom tot buurt- of wijkpark	Meer stimulering	Groenbeleid als apart begrotingshoofdstuk, kan samen met blauw
Leeuwarden	Nee	In principe compensatieplicht	Financiering Terugverdieneffecten groen blijven wazig Groen in economische zin te vaak geen factor die 'op niveau' mee doet	-	Parken, boombeplanting en ander begeleidend groen	Financiële bijdrage aan aanleg groen Controle van Rijk dat ILG-geld door provincies ook in gebieden rond steden geïnvesteerd wordt	Bereikbaar en toegankelijk groen Groen en water meer in een adem noemen Aandacht voor groen en functies toegenomen door Groene Partners Instrument voor waardering van groen (ook economisch) Beheer en aanleg meer zaak van woningeigenaren (corporaties), bewoners en overheid tezamen

Gemeente	Hanteren richtgetal	Andere normen	Moeilijkheden	Groen norm/richtgetal	Groen in de stad	Gewenste sturing	Suggesties
Leiden	Ja	0,9 Boom per woning	Realisatie van verbindingen met ommeland kostbaar Compacte stad	Openbaar groen Bomen	Openbaar groen	Kwalitatieve normen, relatie met natuur en gezondheid	-
Lelystad	Nee	-	Financiering	-	Groen langs dreven, buurt- en wijkparken, stadsbossen	Geen sturing	-
Maastricht	Ja (niet in grote stads-uitbreidings- en vernieuwings-projecten)	Recreatief groen binnen 500 meter van woning	Financiering Planexploitatie onder druk, groenaanleg naar achteren verschoven	Nieuw bos, grootschalig openbaar groen op wijk- en buurtniveau, groene/recreatieve routes voor wandelaars en fietsers	Al het groen binnen bebouwde kom	Sturing (samenwerking) met Directie Zuid (LNV) waardevol gebleken Inhoudelijke en financiële steun vanuit provincie toegenomen	Groen is geen resultaat van rood-voor-groen-constructies e.d., maar resultaat van visie en politieke keuzes van Rijk, provincie en gemeente
Nijmegen	Nee	-	Grondposities Financiering Concurrentie met andere ruimteclaims Richtgetal niet erg bruikbaar	-	Groen in parken en straten, kleine plantsoenen, begraafplaatsen, bomen, privé-groen	Cofinanciering (meer budget voor groen in de stad)	Geen voorstander van groennorm Sturen van steden op kwalitatief groen
Rotterdam	Nee	Speelruimtenorm (Jantje Beton) Atlas woonmilieuprofielen (hoeveelheid openbare ruimte per woonmilieu)	Financiering (hoge grondprijzen, extra kosten door barrières, periodieke vernieuwing)	Openbare ruimte Speelruimte	Parken, plantsoenen, semi-openbaar groen	Geen sturing Financiering	Kwalitatief groen heeft alles te maken met goed beheer Kwaliteit zeer belangrijk, maar niet uit te drukken in norm
's-Hertogenbosch	Nee	-	Mogelijkheden voor financiële ondersteuning zijn zeer divers en zorgen voor administratieve rompslomp	-	?	Geen sturing Financiering	-

Gemeente	Hanteren richtgetal	Andere normen	Moelijkheden	Groen norm/richtgetal	Groen in de stad	Gewenste sturing	Suggesties
Schiedam	Nee	-	Financiering Verkeer, woningbouw en parkeren zijn heiliger dan groen Ruimtegebrek Groen niet 100% in kaart gebracht	-	Al het groen in bebouwde kom	Geen sturing, hooguit controle op kwantiteit en kwaliteit	Tweejaarlijks rapporteren over kwantiteit en kwaliteit openbaar groen
Sittard-Geleen	Ja	-	Financiering Ruimtelijk draagvlak	Gecultiveerd groen (geen landelijk gebied)	Stedelijk groen	Sturing Afstemming Financiering	Vooral kijken naar gebieden met meeste synergie, knooppunten en ecologische waarden
Tilburg	Nee	17% groen en oppervlaktewater (nieuwbouw)	Grondverwerving vergt veel tijd Financiering	Alle typen groen en oppervlaktewater	Alle vormen van openbaar groen (ruimer: alle vormen van groen, incl. particulier groen)	Impulsbudgetten Sturing op aanvraag	Nadrukkelijk benoemen van groencomponent bij stedelijke integrale projecten Gelijkmatig verdelen groenbudgetten over gemeenten
Utrecht	Ja (nieuwbouw)	Speelruimtenorm (Jantje Beton) (nieuwbouw)	Ruimtegebrek Hoge kosten Beperkte dekking (middelen)	Park en plantsoen, sportterrein, volkstuintuin, bos, overig agrarisch terrein, open nat natuurlijk terrein, open droog natuurlijk terrein, begraafplaats (Alterra) Speelruimte	Niet bebouwde of bestrate gebieden	Geen sturing Meedenken Beleidsaanpassing Meehelpen Financiering	Vaart zetten achter MKBA groen en groenbeheer en project Groene Partners Financiële ondersteuning goede initiatieven Helpen bij Europese subsidieaanvragen Stimuleren van uitwisseling van informatie en ervaringen

Gemeente	Hanteren richtgetal	Andere normen	Moeilijkheden	Groen norm/richtgetal	Groen in de stad	Gewenste sturing	Suggesties
Venlo	Nee (in nieuwe Groenbeleids plan wel)	VBA-norm: 47m ² groen per inwoner	Afwijking norm door verschillen in stedenbouwkundig karakter van wijken en buurten	Openbaar groen in wijken/buurten en groen in de hoofdstructuur	Al het groen, van groenstrook tot ecologische structuur	Ondersteuning in uren en middelen	De 4 C's Samenhang en interactie Enthousiasme en uitstraling Continuïteit in netwerken en beleid
Zaanstad	Ja	-	Financiering Handhaven beheersniveau Bestaande groen in stand houden bij inbreiding en herstructurering	Al openbaar toegankelijk vlakgroen uit groenkosten-beheersysteem	Vlaktgroen binnen verstedelijkte ruimte, groen in dorpslinten, grootschalig groen in parken, begraafplaatsen en sportparken	Ondersteuning voor agendering groen Investeringsimpuls	-
Zwolle	Ja (nieuwbouw)	-	Financiering Hoge druk op groen bij binnenstedelijke reconstructies Op peil houden begroting onderhoud Begrenzing richtgetal	Stadsdeelgroen, wijkgroen, buurtgroen	Stedelijke Hoofdgroen-structuur (groenelementen, soms ook water en particulier groen) en overig groen (wijk-, buurt- en blokgroen)	Krachtige voortzetting GIOS/Groene Partners door verdubbeling budget dat gemeenten zelf willen investeren Autonomie bij gemeenten laten	GIOS-geld niet alleen naar West-Nederland Verantwoording achteraf over GIOS-budget RWS ook meebetalen aan kleinere ontsnipperingsmaatregelen Stimuleren van groen houden van tuinen en privé-groen door waterschappen (en gemeenten) Bereikbaarheid en ontsluiting van groen belangrijk, kan gecombineerd worden met ontsnippering natuur

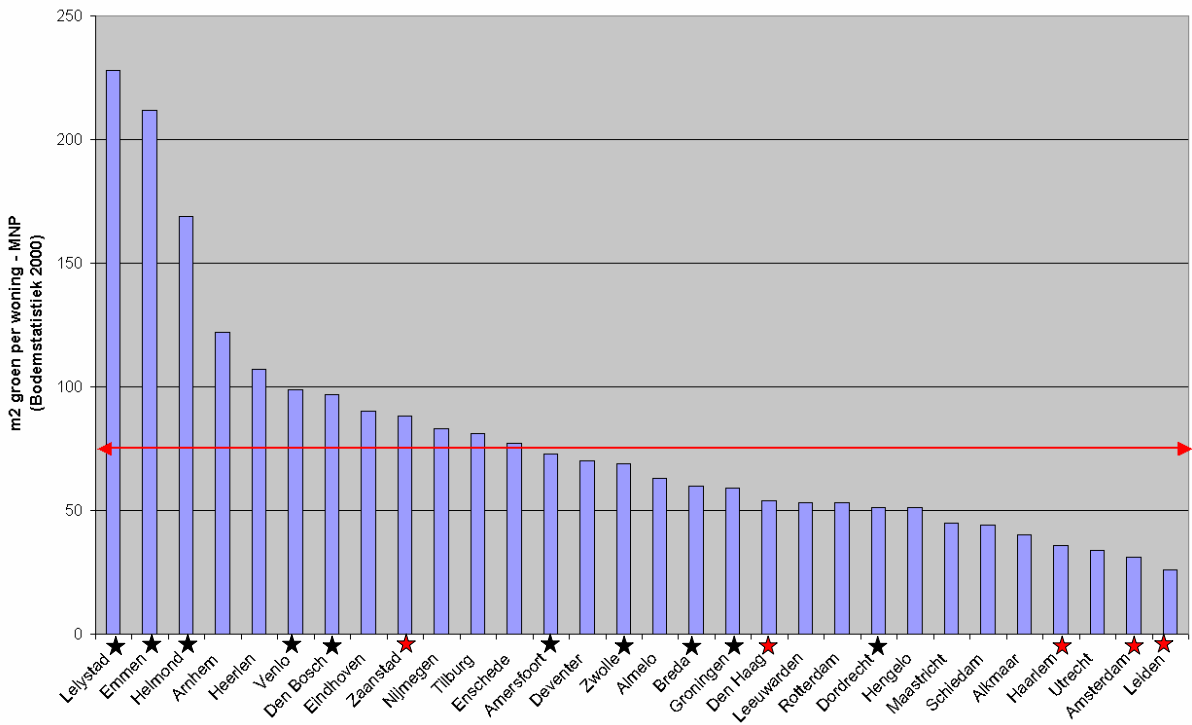
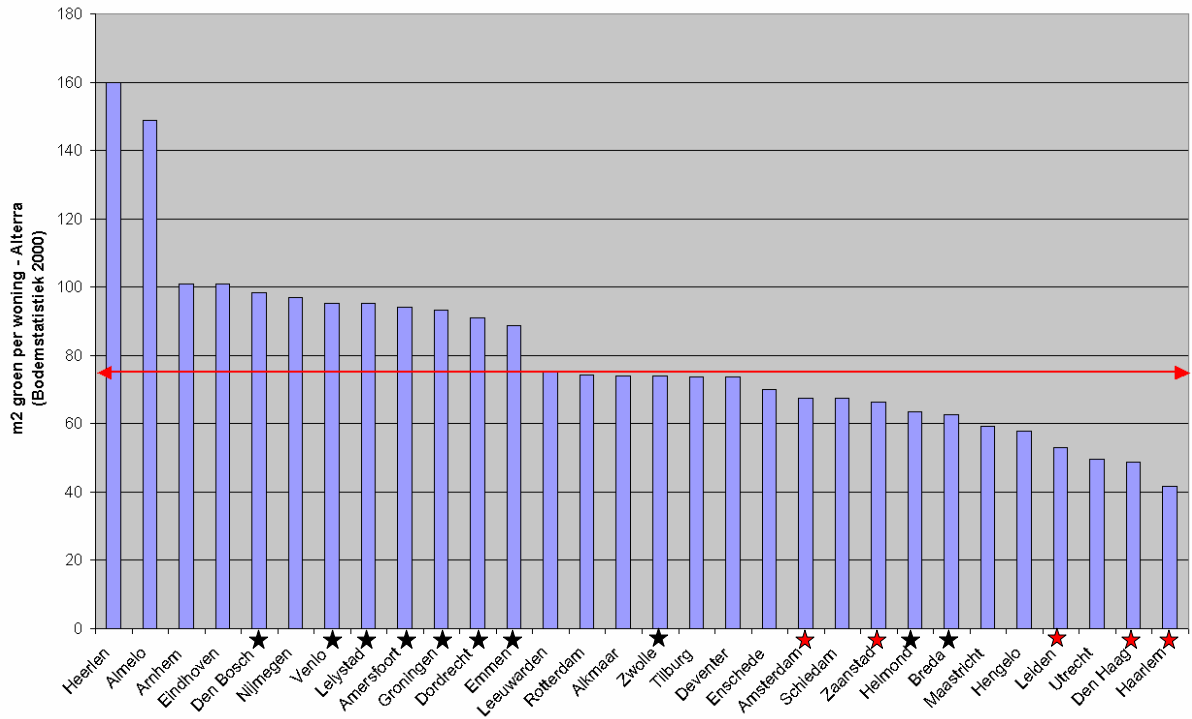
Bijlage 3: Waardering buurtgroen per G31-gemeente (% (zeer) tevreden)

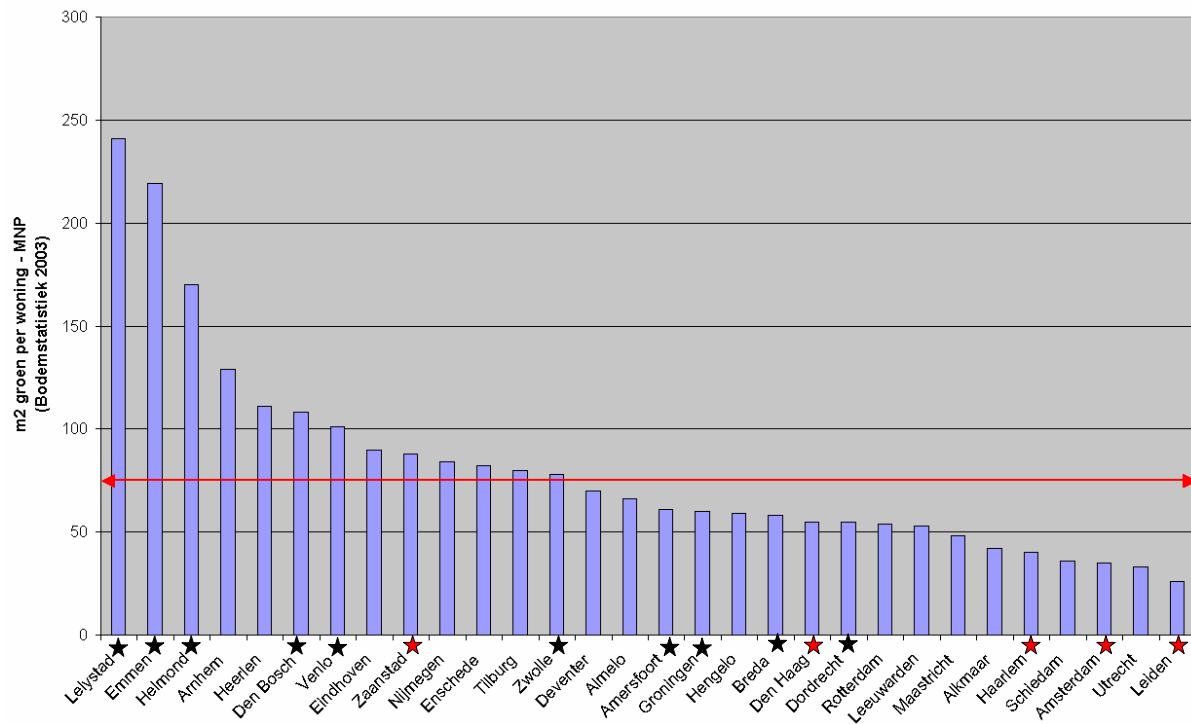
- = Gemeente die het richtgetal van 75m² groen per woning hanteert
- * = Significant afwijkend van de gemiddelde waardering in de G31
- ★ = Winnaar Entente Florale

Bron: MNP

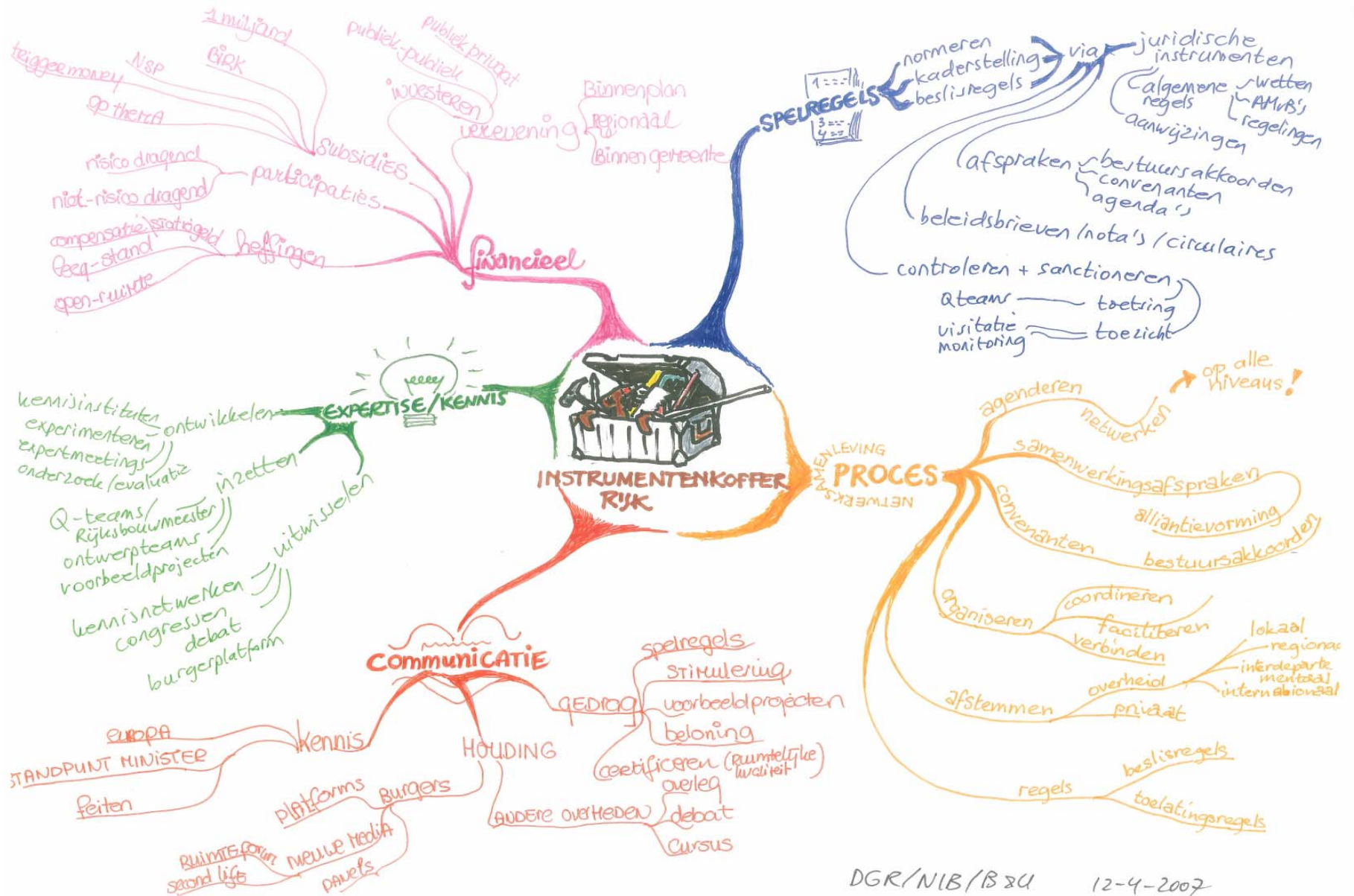
Bijlage 4: Hoeveelheid en tevredenheid met groen in de stad

- ★ = Significant meer tevredenheid met groen in de stad dan gemiddelde G31
- ★ = Significant minder tevredenheid met groen in de stad dan gemiddelde G31

Bijlage 5: Instrumentenkoffer Rijk

DGR/NIB/BSU 12-4-2007

Bijlage 6: Publicaties

Entente Florale: 11 oktober 2006

Groen in het stedelijk gebied een discussie waard

Tijdens de officiële prijsuitreiking van de nationale groencompetitie Entente Florale op 11 oktober in het Ecodrome in Zwolle werd de rol van het groen in het stedelijk gebied belicht vanuit de invalshoeken van de lokale overheid en de projectontwikkelaars. Mevrouw Albertine van Vliet-Kuiper, voorzitter van het Landschapsmanifest en Burgemeester van Amersfoort bepleitte het recht op groen voor iedere burger en de noodzaak dat de gemeente in dat proces de regie behoudt. Friso de Zeeuw is directeur Nieuwe Markten Bouwfonds MAB ontwikkeling en onlangs benoemd tot Praktijkhoogleraar gebiedsontwikkeling aan de TU Delft. Zijn motto was “Geld, groen en gebiedsontwikkeling”. De sprekers waren het eens dat het groen belangrijk is in de stadsontwikkeling, maar hun benadering verschilt.

Economisch en maatschappelijk belang

Albertine van Vliet-Kuiper was ook voorzitter van de werkgroep van de Raad voor het Landelijk gebied die aan de regering in 2005 het Advies “Recht op Groen” uitbracht. Zij pleitte voor handhaving van de normen voor voldoende openbaar groen in het stedelijk gebied en refereerde aan het maatschappelijk en economisch belang van het groen. In haar toespraak riep ze een uitspraak van Minister Veerman in herinnering. Deze had het over één betalen en zes halen. De kosten van goede groenvoorzieningen worden ruimschoots goed gemaakt door de baten bij het oplossen van problemen op het gebied van mobiliteit, milieu, gezondheid, lichaamsbeweging, vestigingsklimaat en biodiversiteit.

Regie in handen van gemeenten

Mevrouw Van Vliet verwees naar een vergelijking die het onderzoeksinstituut Alterra heeft gemaakt van de ontwikkeling van Groen in verschillende Vinex-wijken. Uit die vergelijking blijkt dat de rol van de regievoerder vaak bepalend is voor de plek en aandacht die het groen krijgt in het programma van eisen. Ook in het vervolg van het proces, dit hangt van de regievoerder af, in hoeverre het groen hoog op de agenda blijft staan. Of dat het wordt opgeofferd aan meer woningen als er financiële tegenslagen zijn.

“Een duidelijke regisseur is bij de gebiedsontwikkeling van belang om groen een volwaardige plek te geven”, aldus Van Vliet. “De grondexploitaties verschuiven steeds meer van gemeente naar private partijen of in een PPS. Financiële risico’s worden dan steeds belangrijker. Overheid en private partijen hebben dan verschillende doelen”.

Samenwerking met rood, groen en blauw

In Cobouw van 27 september zeggen de grote projectontwikkelaars te hunkeren naar een nauwere samenwerking met de overheid om zo de gebiedsontwikkeling naar een hoger plan te tillen. Omdat de puzzel van de inrichting van de schaarse ruimte steeds lastiger wordt willen ze de handen ineenslaan. Ze pleiten ervoor om alle betrokkenen al in een vroeg stadium open met elkaar te laten samen werken. Ze willen graag werken aan grote projecten, die er toe doen.

In plaats van werken met pilaarheiligen die een snippergroen wil hebben Albertine van Vliet zegt het op te vatten als een “warme uitnodiging tot samenwerken en daar graag op in te gaan. Maar, zegt ze “de grote groen projecten moeten we anders organiseren. Niet alleen met de projectontwikkelaars, maar ook met de groene en blauwe partners. En dan wel onder regie van de gemeenten.”

Geen dichtgebouwde steden

Friso de Zeeuw stelde dat bewoners voor het groen in hun woonomgeving opkomen en er alleen al dáárom geen gevaar bestaat dat ‘steden helemaal worden dichtgebouwd’. Bij het formuleren van een visie op de herontwikkelingsmogelijkheden van de stad is onderscheid tussen “licht groen”, dat in aanmerking komt voor bebouwing en donker groen (dat daarvoor niet in aanmerking komt) zijns inziens gerechtvaardigd.

De Zeeuw noemt Groen een onmiskenbaar onderdeel van gebiedsontwikkeling. De kwaliteit wordt bepaald door de situering, de inrichting én door beheer en onderhoud. Fixatie op alleen de kwantiteit, zoals een minimum aantal m² per inwoner, vindt hij onzinnig.

Knelpunten doen zich naar zijn mening vooral voor bij de kwaliteit van het groen rond de steden: de toegankelijkheid laat te wensen over en het verrommeligen met stadsrandverschijnselen neemt toe, de grondgebonden landbouw verzwakt, koeien verdwijnen uit de wei en kassen verschijnen. Het verdient aanbeveling energie te steken in de kwaliteit van het groen rond de steden, aldus De Zeeuw.

Grondexploitatie

Groen is ook een kostenpost in de grondexploitatie. De Zeeuw is van mening dat deze kosten moeten worden gedekt uit de opbrengsten (verkoop van grond voor woningen en andere functies), naast de andere publieke voorzieningen. Veel meer groen mag natuurlijk, vindt de Zeeuw, maar dan uit de algemene middelen. En de onderhoudskosten komen ten laste van de algemene middelen.

Een kernpunt bij gebiedsontwikkeling is meerwaarde-creatie. Afhankelijk van locatie, concept en programma, kunnen, aldus De Zeeuw, in de grondexploitatie de opbrengsten geoptimaliseerd worden. Op die manier kan én een mooi plan tot stand komen dat past in de omgeving én een extra bijdrage worden geleverd aan de kwaliteit van de groene omgeving (‘rood voor groen’). Een gebied als het Groene Hart leent zich naar zijn mening voor deze aanpak.

Cobouw: 7 november 2006

NVB: nieuw kabinet moet droombeeld compacte stad verlaten

Nederland moet radicaal het idee van de compacte stad verlaten en ruim baan maken voor stedelijke groenvoorzieningen. Dat zegt J. Goossens, voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor ontwikkelaars en bouwondernemers (NVB). "Met de compacte stad creëren we ten onrechte nog vollere steden. En daarmee meer problemen als parkeerdruk, geluidsoverlast en fijn stof. Wie denkt zo de hogere inkomens en gezinnen met kinderen terug te halen naar de stad heeft het echt niet begrepen."

De nieuwe NVB-voorzitter gaf tijdens de jaarvergadering de overheden fikse vegen uit de pan. Een mooie opsteker, de jaarproductie van misschien wel 80.000 woningen. Maar wordt er wel gebouwd wat de markt vraagt? Staan de nieuwe woningen wel op de goede plekken? Goossens waarschuwt voor de stortvloed aan appartementen. Maar al te vaak laten gemeenten zich hebberig leiden door hoge grondprijzen. De NVB-voorzitter hekelt het beleid van de beide oud-ministers van VROM, De Boer en Pronk. Hij ziet in de nieuwbouwwijken te veel grote woningen met te kleine tuintjes. "Alsof je kijkt naar te dikke dames in een te strakke legging", aldus Goossens. "Helaas maakt ook dit kabinet zich schuldig aan het leggingsyndroom. Het kabinet Balkenende stelt de eis 40% van alle toe te voegen woningen en gebouwen te realiseren binnen de grenzen van bestaand bebouwd gebied. Inclusief de vervangende nieuwbouw moet al gauw 70% van de bouwproductie de komende tijd op een betrekkelijk klein gebied plaatsvinden als de stad."

Volgens de NVB maakt de rijksoverheid een kapitale fout door hardnekkig aan het concept van de compacte stad vast te houden. De helft van de Nederlandse steden zit naar de maatstaf van de Raad voor het Landelijk Gebied al ver onder de vereiste groennorm van 75 vierkante meter per woning. Wordt de compacte stad werkelijkheid dan gaat nog eens 20% van het stedelijk groen verloren. Krijgt daarentegen het groen zijn verdiende plek, dan kost dat hooguit een half procent extra ruimtebeslag, in het medio 21ste eeuw voor 13% bebouwde Nederland.

Goossens roept een nieuw kabinet op de focus te richten op de leefbare stad, met meer ruimte voor lanen en parken. De NVB vraagt aan de gemeenten de 'blackbox' van hun grondbedrijf te openen, zodat een ieder inzicht heeft in de kosten van de grondexploitatie.

NVB hyperventileert met stadsgroen

Het verstedelijkingsbeleid is te ver doorgeschooten en bedreigt het groen in de stad, aldus Jo Goossens, voorzitter van de Vereniging van ontwikkelaars en bouwondernemers NVB op de voorpagina van Cobouw, 10/ 12 februari 2007 (nummer 29). Een non-discussie, meent Bouwfonds MAB-directeur en praktijkhoogleraar Gebiedsontwikkeling Friso de Zeeuw. De NVB kiest een volstrekt verkeerde invalshoek door met een groennorm op de proppen te komen. Centraal moet de vraag staan hoe je aantrekkelijke woonmilieus in de stad kunt creëren.

Op een punt verdient het betoog van Jo Goossens ondersteuning: bij herstructureringsplannen kiezen sommige steden voor verdichting (met bijvoorbeeld 10 procent) als uitgangspunt. Het rondkrijgen van de grondexploitatie en stedenbouwkundige dogmatiek winnen het dan van de wens om aantrekkelijke woonmilieus te maken, waarin ook plaats is voor grondgebonden woningen. Maar om te concluderen dat we de steden aan het 'volproppen' zijn vind ik volkomen misplaatst. Het is een totale diskwalificatie van de manier waarop stadsbesturen proberen de vernieuwingsopgave in het stedelijk gebied vorm te geven.

Mallotig

De NVB haalt er de 'groennorm' van 75 vierkante meter per woning bij die de Raad voor het Landelijk Gebied promoot om aan te tonen dat de kwaliteit van de steden geweld wordt aangedaan. Die 'norm' wordt namelijk in veel plannen niet gehaald. Het is juist dit staaltje van selectief winkelen in de rijkgevlude supermarkt van de sectorale normen en quasi-normen dat de discussie over gebiedsontwikkeling op het verkeerde been zet. Bij gebiedsontwikkeling gaat het om een zorgvuldige en integrale afweging van de verschillende onderdelen van het programma. Dat moet worden ingepast in een bestaande omgeving. Dus van zowel wonen, voorzieningen, infrastructuur als water en groen. Het aandeel groen in een bepaald gebied kan best relatief laag zijn, bijvoorbeeld in het geval van De Amsterdamse wijk IJburg, met relatief veel water in en om de wijk. Dit stadsdeel scoort hoog in het gebruik van het openbaar vervoer, ook goed voor het milieu. Zo kan ik een gloedvol betoog houden dat we eigenlijk een dichtheidsnorm van minimaal 70 woningen per hectare moeten hanteren uit een oogpunt van duurzame mobiliteit. Maar dat is even mallotig als die groennorm. Formeel bestaat er geen norm voor groen in de stad en dat moeten we vooral zo houden. Met het lukraak ondersteunen van normen moet je uitkijken. De groenlobby bepleit wettelijke verankering van de 'groennorm'. En dan hebben we er weer eentje bij, terwijl we weten dat absolute normeringen de erfvijand van gebiedsontwikkeling zijn. Het absolutistische denken belemmert de creatieve oplossing in unieke situaties. Niet de sectorale norm, maar wat je met een stad, wijk of buurt wilt zou centraal moeten staan. Hoe creëer je aantrekkelijke woonmilieus, waarmee we bepaalde doelgroepen kopers en huurders kunnen verleiden. Dat vergt een wisselwerking tussen de wensen van het politieke bestuur, de visie van marktpartijen (inclusief de corporaties) en wat de mensen in de omgeving er van denken. In die discussie zet je jezelf klem door overal normen voor op te stellen.

De NVB hoeft niet bang te zijn dat het groen bij stedelijke ontwikkelingen wordt verkwanseld. Vrijwel zonder uitzondering gaat planvorming gepaard met intensieve discussies met bewoners over groen. Situering, inrichting én onderhoud van groen en water spelen dan ook terecht een grote rol. Het afwegingsproces heeft zelfs eerder de neiging om door te slaan naar de andere kant. Een invasie in de raadszaal van kinderen met ballonnen en spandoeken met daarop “Waar moeten wij straks spelen ?” heeft het begin ingeluid van menig binnenstedelijk bouwplan. De stadsgroenlobby – waartoe de NVB zich heeft bekeerd – is in mijn optiek ook aan het hyperventileren. Bijvoorbeeld met de stelling dat veel stadsgroen goed is voor de gezondheid. Groene wijken als wapen in de strijd tegen de patatjeugd die niet meer buitenkomt. Die stelling is pertinent onjuist. Onderzoek van de Vrije Universiteit naar de relatie groen en gezondheid van bewoners, vatte Het Parool (31-01-2007) treffend samen onder de kop ‘Hoe groener de wijk, hoe ongezonder’. In gevarieerde buurten met functiemenging en een hoge bebouwingsdichtheid lopen en fietsen de mensen meer dan in royaal van groen voorziene tuinsteden. Een maximumnorm voor stadsgroen is dus te onderbouwen. Maar ik zeg opnieuw: het zou mallotig zijn.

Afgezworen

Het “dogma van de compacte stad” waar Jo Goossens tegen ageert lag al tien jaar onder vuur en is sinds de nota Ruimte een afgezworen begrip. Het is de tweede verkeerde oorlog die de NVB voert. Met de nota Ruimte is meer planologische vrijheid geïntroduceerd en zit het landelijk gebied niet meer op slot. De echte opgave is dan ook het zoeken naar de balans in de relatie tussen stad en platteland. Daarbij tekent zich onmiskenbaar een langetermijntrend af van meer bouwen in de stad. Dat gaat gepaard met gecompliceerde transformatieprocessen.

Laten we bij voorbeeld kijken naar de dezer dagen verschenen Stadsvisie Rotterdam 2030, waarin het stadsbestuur met een programma van maar liefst 56.000 woningen duidelijk kiest voor bouwen in de stad. Wethouder Karakus zet in op laagbouwmilieus om midden- en hogere inkomens de stad in te krijgen. Het is een erg ambitieus plan waarop kritiek mogelijk is, maar dat een positieve bejegening verdient.

Misleiding

Tenslotte maakt de NVB zich schuldig aan een wel erg doorzichtige misleiding met statistiek, door te stellen dat het percentage bebouwd gebied voor heel Nederland nu maar 11 procent bedraagt en dat daar tot 2040 maar een procentje bij komt. Deze cijfers zeggen helemaal niks over ruimtelijke kwaliteit en hoe ‘vol’ het is. Het gaat er om hoe de mensen hun omgeving beleven en dan met name in de stedelijke agglomeraties. Het is een feit dat veel mensen het ‘landelijke’ gebied rondom de steden als vol ervaren.

De discussie over verrommeling die deze weken de krantenkolommen vult, komt niet zomaar uit de lucht vallen. De echte actuele ‘groene kwestie’ gaat dan ook niet over vierkante meters stadsgroen, maar over de kwaliteit en de toegankelijkheid van het groen rondom de steden, in combinatie met de wateropgave en met kleinschalige verstedelijking. Friso de Zeeuw is directeur Nieuwe Markten van Bouwfonds MAB Ontwikkeling en praktijk hoogleraar Gebiedsontwikkeling aan de TU Delft.

Wie hyperventileert er nu écht?

In het artikel 'NVB hyperventileert met stadsgroen' (Cobouw, 15 februari 2007, nummer 32) haalt Friso de Zeeuw ongemeen fel uit naar NVB, Vereniging voor ontwikkelaars & bouwondernemers. In de ogen van de Bouwfonds MAB-directeur en praktijkhoogleraar Gebiedsontwikkeling hyperventileert de brancheorganisatie door te pleiten voor meer groen in de stad. **Jo Goossens**, voorzitter van NVB bijt van zich af door vast te stellen dat het juist De Zeeuw is die hyperventileert en als voormalig PvdA-kopstuk en mogelijk grondlegger van het compacte stadbeleid een gezonde discussie over de kwaliteit van de stad uit de weg gaat.

Mijn eerste reactie bij het lezen van de opinie van De Zeeuw was: "Die man verdient een bloemetje. Uiteindelijk gaat het er om dat er een discussie op gang wordt gebracht die bijdraagt tot sterke en leefbare steden. In onze visie moet er veel meer aandacht komen voor een leefbare stad waarbij de randen, het centrum maar ook het ommeland als aanvullend van elkaar worden beschouwd. Een visie die wij op meerdere plekken en ook op deze opiniepagina uitvoerig hebben ontvouwd".

Been

Het is dan ook uiterst teleurstellend te moeten constateren dat Friso de Zeeuw hier maar een heel klein aspect heeft uitgehaald om dit op een bijna absurdistische wijze uit te vergroten. Wij zouden, zo stelt De Zeeuw vast, bij herhaling pleiten voor het hanteren van een groennorm voor bouwplannen in de stad. Hij noemt het "een staaltje van selectief winkelen in de rijkgevolle supermarkt van sectorale normen en quasi-normen dat de discussie over gebiedsontwikkeling op een verkeerd been zet". Wat een onzin. Ik noem het een staaltje van selectief en bovenal slecht lezen om daarmee vervolgens een op gang gekomen discussie te vertroebelen. Wat is de werkelijkheid?

In mijn jaarrede en de op basis daarvan geschreven opinies in Cobouw en het Financieele Dagblad heb ik nimmer gezegd, dat er een groennorm moet worden gehanteerd. Slechts ter illustratie van de dreiging dat de Nederlandse steden worden volgebouwd, heb ik de waarschuwing van de Raad voor het Landelijk Gebied aangehaald. Dit toch niet zo onbelangrijke adviesorgaan liet immers vorig jaar weten dat maar liefst vijftig procent van de grote Nederlandse steden ver onder de vereiste groennorm van 75 vierkante meter groen per woning zitten. Verder, zo heb ik gezegd en geschreven, moet de voorspelling van deze Raad uiterst serieus worden genomen dat door de plannen van de compacte stad veel steden binnenkort nog eens 20 procent gaan verliezen. Als De Zeeuw hieruit concludeert dat wij er een voorstander van zijn dat er een groennorm voor stadsgroen moet komen bestempel ik dat, om maar even in zijn woorden te blijven, als mallotig. Het is bovenal wrang te moeten constateren dat De Zeeuw in zijn stuk totaal voorbij gaat aan onze argumenten en onze aanbevelingen voor een sterke en leefbare stad. Geen woord ook over de wens van burgers en consumenten om te wonen in wijken die over licht, lucht en ruimte beschikken. Geen zin ook weidt hij aan onze oproep aan het Kabinet om voor steden een integrale benadering te stimuleren. Volgens deze benadering moet het namelijk sneller dan nu mogelijk worden om aan de randen van de stad nieuwe gebieden voor woningbouw aan te leggen.

En om met de opbrengst daarvan de natuur te versterken is toch precies hetzelfde? In die lijn begrijp ik de overspannen reactie van de praktijkhoogleraar Gebiedsontwikkeling dan ook totaal niet. Of het moet zijn dat hij zich moreel nog steeds verbonden voelt met het compacte stadbeleid dat wij juist graag bij de vuilnisbak zetten. Als lid van de PvdA-commissie heeft hij mogelijk aan de wieg van dit beleid gestaan. Een beleid dat er vervolgens wél voor heeft gezorgd dat de uitstroom van de midden- en hoge inkomens in de afgelopen jaren enorm is geweest en heeft geleid tot verrommeling van het buitengebied. Dat is uiteraard even slikken. Maar het kan natuurlijk óók zo zijn, dat de belangen van De Zeeuw helemaal niet in de stad liggen. Aan het roer van een projectontwikkelaar die ondanks alle inspanningen, zijn grootste omzet nog steeds buiten in plaats van in de stad genereert, lijkt dat misschien nog niet eens zo'n gekke constatering.

Argumenten

Het zal duidelijk zijn dat ik mijn eerste reactie om De Zeeuw een bloemetje te sturen al vrij snel verworpen heb. Toch wil ik positief eindigen. Een discussie over het realiseren van gezonde en leefbare steden moet namelijk niet ontaarden in een ordinair moddergevecht. Daar is niemand bij gebaat. Maar het is wel belangrijk om de discussie te voeren. Zeker nu er in het nieuwe Kabinet een minister zit die wijken in haar portefeuille heeft, is het goed om gezamenlijk onze schouders er onder te zetten. De problemen in de stad zijn er groot genoeg voor. Maar laten we die discussie dan wel voeren op basis van goede argumenten. Dan hoeft er ook niemand te hyperventileren, want dat is nooit gezond.

Jo Goossens

*Voorzitter NVB, vereniging voor ontwikkelaars & bouwondernemers, Voorburg
info@nvb-bouw.nl*

Groen, gebiedsgericht aanpakken en niet normeren

Interview met de heer Friso de Zeeuw

Friso de Zeeuw is directeur nieuwe markten van Bouwfonds MAB Ontwikkeling en onlangs benoemd tot Praktijkhoogleraar gebiedsontwikkeling aan de TU Delft. Hij is een van de sprekers tijdens de prijsuitreiking van de nationale groencompetitie Entente Florale 2006 op 11 oktober in het Ecodrome in Zwolle. De Zeeuw heeft een duidelijke mening en durft die ook provocerend neer te zetten.

Twee invalshoeken bij 'groen' staan vaak tegenover elkaar: die van de emotie en die van de ratio. Rationeel kijk je naar de functies van het groen in de stad, recreatie en natuur, de inpassing in de omgeving en de (onderhouds)kosten. De emotionele beleving van de bewoners is vaak anders, heftiger. Bomen hebben vooral een grote emotionele waarde, bomen zijn zowat heilig, behalve wanneer plakkerige pluizen de geparkeerde auto's bevuilen. Mensen ergeren zich aan slecht onderhouden groen en stellen bloeiende planten op prijs. Bij discussies over stedelijke inbreidingsplannen vechten omwonenden fel voor het behoud van stukken groen die niet anders gebruikt worden als poepveldjes.

Als een belangrijk argument voor groenvoorzieningen in de wijk noemt de groen-lobby vaak de waardevermeerdering van het onroerend goed. "Ik vind dat we daarin niet moeten doorschieten", zegt De Zeeuw. "De rol van het groen moet hierin niet worden overdreven. Het gaat dan met name om het groen direct om de woning ofwel, alles wat je kunt zien vanuit je kamer. Dat is wat uit onze verkoopervaring en uit onderzoek van het Ruimtelijk Planbureau blijkt. Feit blijft dat goed aangelegde en goed onderhouden groenvoorzieningen wel degelijk een economisch en maatschappelijk belang hebben. Bij de beoordeling daarvan is altijd het kostenaspect van belang. Wat kost het en wat zijn de financiële en maatschappelijke baten. Dat is een discussie die tot in de raadzaal wordt gevoerd en vanuit de groene sector is goede onderbouwing en communicatie heel belangrijk. Een politicus zal altijd kijken hoe hij uit een maatschappelijke discussie te voorschijn komt. Politiek is een kwestie van afwegen, hoe geef ik die belasting euro het beste uit, zowel in relatie tot mijn politieke prioriteiten, de maatschappelijke baten en mijn imago bij de mensen en de pers". "Mensen worden geraakt in zaken die ze heel dierbaar zijn, neem de grote verplaatsing en soms opruiming van volkstuinen en sportvelden. We lopen wel tegen de grens aan of het maatschappelijk acceptabel is om bestaande stadsvernieuwingsplannen en invuloefeningen er zo door te krijgen".

Vinex

De Zeeuw heeft ook een duidelijke mening over de Vinex locaties. "Door de bank genomen is de kwaliteit en de kwantiteit van groen in Vinex locaties goed", zegt hij. "De kritiek hierop wordt niet ondersteund door de feiten en evenmin door de opvatting van bewoners. Als we het toespitsen op groen dan blijkt dat alleen in de grootste Vinex locaties en die binnen het stedelijke gebied, kritiek van de bewoners is op de hoeveelheid groen. Bewoners vinden dat prioriteit moet worden gegeven aan meer parkeerruimte en extra jongerenvoorzieningen. Tekort aan groen wordt nauwelijks genoemd.

De Zeeuw ziet een spanningsveld op het gebied van investering in de grondexploitatie en de latere onderhoudskosten voor de gemeenten. “Een zaak die momenteel speelt is de discussie rondom het grondbeleid. De komende Grondexploitatiewet geeft de gemeenten meer macht, een stok achter de deur. Dat is op zichzelf een goede zaak maar het is wel te hopen dat ze daar op een pragmatische manier mee omgaan. Nu komen we altijd tot overeenstemming met de gemeente over de kwaliteit en de kosten van openbare ruimte. Ik hoop dat die praktijk blijft”.

De regie

De regie van een project hoeft wat De Zeeuw betreft niet per se bij de gemeente te liggen, mits er maar op een aantal zaken goed wordt gelet. “De projectontwikkelaar kan die regie overnemen, maar dan zal de gemeente een goed programma van eisen moeten neerleggen. We noemen dit het concessiemodel. De eisen gaan hierbij niet tot in detail. Het is gek maar ik heb gemerkt hoe minder professioneel mensen zijn, hoe meer men vlucht in details. Dit werkt prijsverhogend en het doet te kort aan de werkvreugde bij beide partijen. Als wij het openbaar gebied laten realiseren blijkt dat veelal goedkoper te kunnen dan als de gemeente het doet, met gelijkblijvende kwaliteit. Uit onafhankelijk onderzoek is gebleken dat besparingen omstreeks 15% tot de mogelijkheden behoren.

“Vanuit ons bedrijf kiezen we of voor aanbesteding met meerdere aannemers bij projecten (onderhandse aanbesteding) of voor een 1:1 situatie, als het gaat om de openbare ruimte. Dat kan door heel goed geïnformeerd te zijn en te beschikken over de benodigde kennis om de prijs en de kwaliteit te kunnen beoordelen in relatie tot het programma van eisen. Bij de aannemers en hoveniersbedrijven zit de vakkennis, aan hen de taak, ja ik zou het een opdracht willen noemen, om zich in te leven in de probleemstelling van de opdrachtgever en als zodanig als een goede sparringpartner op te treden. Dat geeft meerwaarde.

De gemeenten maken specificaties die zijn gericht op kwaliteit en onderhoudskosten. De Zeeuw is het eens met de stelling dat in het algemeen het kennisniveau bij de gemeente is teruggelopen. “Daarom zijn de sparringpartners voor zo’n gemeente ook belangrijk”, zegt hij.

Normen

In zijn advies aan de regering heeft de Raad voor het Landelijk Gebied ondermeer gesteld dat iedere burger recht op groen heeft. “Ik vind dit advies echt op het randje”, reageert De Zeeuw. “Het gaat mij te veel naar propaganda toe. De normen waar gebiedsontwikkeling rekening mee moet houden zijn te groot in aantal en te rigide van aard. Weer een nieuwe norm van 75 m² groen per huishouden vind ik onzin. Soms zul je met 35 m² genoeg hebben en soms zullen het er 100 moeten zijn. Dat is sterk afhankelijk van de locatie, het ontwerp en de grondexploitatie. Kijk ook eens naar locaties die aan het water zijn gesitueerd, zoals het Oostelijk Havengebied in Amsterdam”, zegt De Zeeuw. Daarbij wordt het omringende water voor een deel terecht meegenomen in de compensatie van het openbaar groen.

Ik ben blij met aandacht van de politiek voor gebiedsontwikkeling, maar die schiet soms door. Neem bijvoorbeeld het initiatiefvoorstel van Agnes Kant voor een norm voor speelplaatsen in de nieuwe wijken. De neiging bestaat alles stuk te regelen, en dan hebben ze aan mij een kwaaije.

Op weg naar nieuwe Pruikentijd

Waarom moet er voor alles een norm komen, vraagt De Zeeuw zich af. “Ik noem die behoefte een uiting van fundamenteel wantrouwen in de werking van de lokale democratie. Houd nou toch eens op met alles in normen dicht te metselen, dat is de gifpil voor creatieve gebiedsgerichte planvorming. De valkuil is dat de oorsprong van elk van de normen afzonderlijk goed is te verdedigen. Iedereen vindt het streven naar schone lucht, speelplekken, veel groen, waterberging en een schone bodem sympathiek. Het totaalresultaat van al die normen is echter killing voor de gebiedsontwikkeling. Belanghebbenden en hun advocaten zien in elke overschrijding van de norm een aangrijpingspunt om hun bezwaren van totaal andere aard, zoals verlies van vrij uitzicht, kracht bij te zetten. En de Raad van State gaat alles met de centimeter nog eens narekenen als de zaak aan dit rechtscollege wordt voorgelegd. Op deze manier zijn we hard op weg naar een nieuwe Pruikentijd, waarin vernieuwing, creativiteit en ondernemerschap onder grote druk komen te staan.

De Zeeuw pleit voor fundamentele aanpak waarin naar een nieuw en werkbaar evenwicht wordt gezocht tussen sectorale normen, milieu- en veiligheidsbeleid en gebiedsontwikkeling. “Een beetje deregulering is mooi meegenomen maar raakt nog niet de kern van de problematiek”.

NATUUR - Schoolkinderen gaan voor gezond en voor groen

Vanaf 1 oktober 2007 gaan kinderen op 1200 basisscholen aan de slag met de nationale scholencompetitie 'Ga voor gezond'. De wedstrijd is een initiatief van het nationaal gezondheidsinstituut NIGZ.

Stichting Natuur en Milieu ontwikkelde in samenwerking met kennis- en innovatiecentrum Stichting Recreatie de module 'is jouw buurt groen genoeg?'. Daarin wordt het grote belang van groen voor de gezondheid van kinderen benadrukt. Zo komt overgewicht veel minder voor bij kinderen die veel buiten spelen.

In de module van Natuur en Milieu kunnen kinderen de hoeveelheid groen in de buurt van de school meten en beoordelen. Dat doen ze met behulp van moderne technieken als Google Earth en het ouderwetse kleurpotlood.

De kinderen vergelijken de gemeten waarden met de landelijke norm van 75 vierkante meter openbaar groen per huishouden. Als de hoeveelheid groen in de buurt van de school onvoldoende is of te weinig speelmogelijkheden biedt, kunnen de kinderen een brief aan de wethouder groen sturen.

Op de landelijke website Ga voor gezond worden de tellingen bijgehouden. Na een jaar worden de verzamelde resultaten gebundeld en aangeboden aan de minister van LNV.

www.gavoorgezond.nl